

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1987. január – június
1–2 szám

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET

1121 BUDAPEST

Költő u. 21

**MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ**

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
A FOGOLY VÉDELME ÉRDEKÉBEN!

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is ez évben a foglyok védelméért, máris felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

MADÁRVÉDELEM

Újabb mérföldkő

A Madártani Tájékoztató jelenlegi, nyomtatott és fűzött formájában először 1977 november-decemberben jelent meg. Akkori számunk előszavában örömmel üdvözöltem ezt a kedvező változást, ami a korábbi stencil anyag helyett bárki számára elfogadható formában és minőségben vitte és viszi azóta is olvasóinkhoz a legfrissebb madártani híreket, újdonságokat. Azóta nem egészen tíz év telt el vagy inkább repült el, olyan gyorsan, hogy ha nem lát-nám a polcon az egymás mellett sorakozó Tájékoztató számokat, talán el sem hinném. Sajnos a korábban nagyjából rendszeres idő-közönként megjelenő kiadványunk az utóbbi időben alaposan „elcsúszott”, nemrég látott napvilágot a múlt évi 2-3. és az utol-só, 4. füzet. A késésnek több oka is volt kezdve az anyagi nehé-zségek-től egészen az új nyomdagép beállításáig, ahol a tanuló-pénzt, kezelőjének, Ballay Gábornak minden lelkes igyekezete el-lenére, meg kellett fizetnünk. Most azonban, legalábbis e pillan-atban úgy néz ki, minden rendbejött, megint egyenesbe kerülünk. Emellett az idei első (összevont) számunk már új, a korábbinál sokkal tetszetősebb borítóval jelenik meg. Ha színesre egyelőre még nem is futja, úgy véltük, hogy a fekete-fehér fotóval díszí-tett borítóval is nagyot léptünk előre. Ha úgy tetszik, a Madártani Tájékoztató újabb, és igen jelentős mérföldkövéhez érkeztünk. Tervünk az, hogy ha most az első dupla számmal időben utólér-tük magunkat, újra négy füzetet jelentetünk meg évente és az első szám címlapján mindig az év madaráról készült fotó díszlik majd. A többi számhoz esetenként választunk a rendelkezésre álló felvételek közül. Szívesen veszünk e célra hozzánk küldött, nagyon jó minőségű (nyomtatásra alkalmas) és a Tájékoztató for-mátumának megfelelő kivágású 13x18-as méretű papírképeket. Szeretnénk, ha a címlapon közölt fotóanyag szép és változatos lenne. Kérjük ezért, csak valóban minden szempontból kifogástal-an, éles, jól komponált képeket küldjenek be zsűrizésre.

Lényeges szempont, hogy a felvételen a madár domináljon. Figyelembe kell venni, hogy a nyomda, minden jószándék és szakértelem ellenére, mindig ront valamelyest a képeken, ezért csak a nagyon jó felvételekből lehet jó borítólap.

A magam részéről nagyon örülök a minőségi változásnak és bár tudom, hogy elfogult vagyok, hiszen mint annak idején ötletadó, a Madártani Tájékoztató „szülőatyjának” tekinthetem magam, őszintén remélem, hogy ezzel az örömmel nem vagyok egyedül. És hiszem azt is, hogy ez az első, legalábbis borítóját illetően igazán madaras szám csak egy mérföldkő lesz a még hátralévő sok közül.

Kívánom, kívánjuk valamennyien, hogy így legyen.

Schmidt Egon
A Madártani Tájékoztató szerkesztője

Tájékoztató az MME kékcsőréce (*Oxyura leucocephala*) telepéről III.

Egyesületünk főtitkár helyettese, Haraszthy László a Madártani Tájékoztató korábbi számaiban (1984.10-12; 1986. 1-3.) már beszámolt a kékcsőréce visszatalapítási program előzményeiről és kezdeteiről. Magam az alábbiakban rövid áttekintést szeretnék nyújtani a faj elterjedéséről, valamint bemutatnom a fülöpházi telepet.

A kékcsőréce európai költőhelyei századunk közepére teljesen elszigetelődtek egymástól és számszerűen is minimálisra csökkentek; egyes helyekről napjainkra végleg kipusztult. Jelentős, de már igen hosszú évek óta stagnáló mennyiségű állománya (mintegy 25-26 pár) él Dél-Spanyolországban (Coto Donana Nemzeti Park). Egy évtizeddel ezelőtt még 4-5 párból álló töredék állományról tudtunk Szardinia szigetének déli részén. Ma ez az állomány talán 1-2 párból áll. Korábban Olaszország déli felén és Szicilián, Korzikán is élt, de kipusztult. Régebben valószínűleg költött Bulgáriában is, Albániából nincsenek adataink. A Fekete-tenger mentén kisebb, számszerint ismeretlen állományai vannak a Duna, a Dnyeper és a Dnyeszter torkolatvidékein. A század

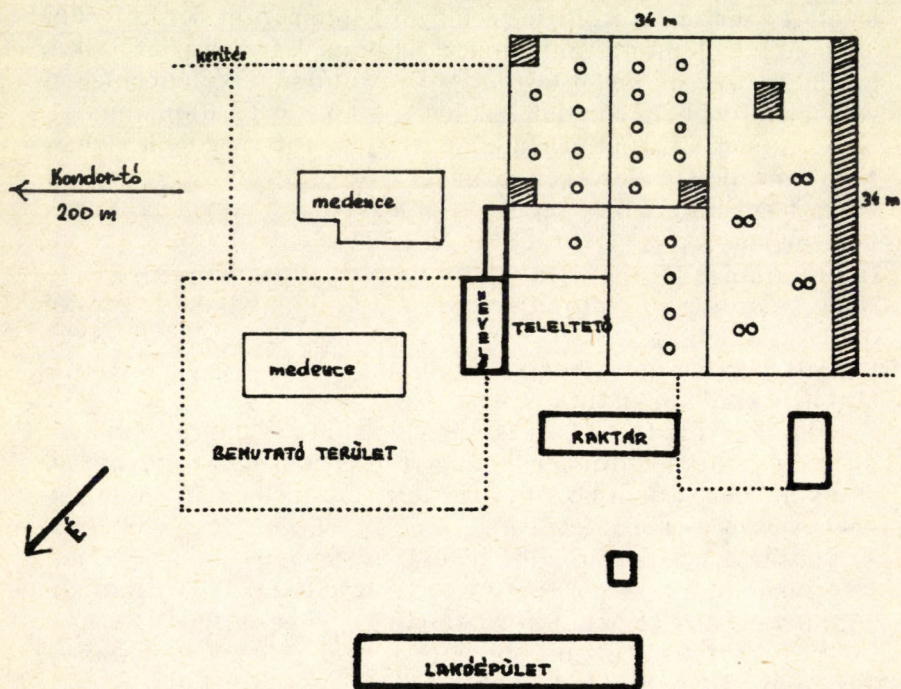
elején pusztult ki az erdélyi Mezőség tavairól. Ez az állomány 10 pár körül mozoghatott a múlt század utolsó éveiben. A Kárpát-medencében legerősebb állományai a jugoszláviai Vajdaságban és hazánkban a Duna-Tisza közti szikes tavakon voltak. Magyarországon valószínűleg 1961-ben költött utoljára, Fülöpházán. Rendszeres költését csupán az örkényi Madarasi-tóról és Fülöpházáról lehetett kimutatni. Költött ezenkívül Kunfehértón, Kiskőrösön, az izsáki Kolontón, valószínűleg Kiskunhalas és Tázlár szikes tavain, a szegedi Fehér-tavon. A Dunántúlon a Velencei-tavon volt jelentősebb, de minden bizonnyal 10 pár alatti állománya, ez azonban már a század elején kipusztult. Költött még Pellérdén és Nagyigmádon, e helyeken azonban csak az aszályos években, a Duna-Tisza közti szikes tavak kiszáradásakor. Jugoszláviai költőhelyein még ma is előkerül időnként. Sohasem költött a Tiszántúlon, s innen megfigyelési adatok is csak szórványosan vannak. Nagy, összefüggő költőterülete van a Kaspi- és Aral-tavaktól délre, délkeletre a szovjet déli köztársaságokban és a Közel-Keleten. Itt jegyzem meg, hogy a mi állományunk eredetileg pakisztáni befogásokból származik.

Az elmúlt évtized közepén mintegy 15.000 példányra becsülték a világon élő kékcőrű récék számát, de állománya fokozatosan csökken. Ennek okai között világszerte első helyen áll élőhelyeinek teljes megsemmisítése (pl. lecsapolások), a meglévő élőhelyek hasznosítása (pl. víztározók, rendszertelenül ingadozó vízszinttel), valamint a védelem ellenére történő vadászat és a gyakorlatilag minden megjelenési formájára (tojás, fióka, kifejlett madár) kiterjedő gyűjtés. (Ez utóbbi tette tönkre például az Észak – Jugoszláviai populációt. A szerk.)

Telelő területei Pakisztán, Irak, Irán, tehát az állományok részben helyben maradnak, valamint elsősorban Anatólia tavai.

Egyes években az egész állomány nagyobb hányada itt gyülekezik. Európában az olasz és spanyol állomány helyben marad, a volt Kárpát-medencei állományok telelőhelyeiről nincsenek adataink. Érdekes, hogy hasonlóan néhány fajhoz, költés után késő ősszel és télen északi irányban is jelentős távolságokban szóródik szét az állomány kis része. Így került meg több esetben Nyugat-Európában, valamint nálunk is az utóbbi 25 évben néhányszor.

Az alábbiakban bemutatom a telep helyszínrajzát:

Mint látjuk a telep 6 medencéből áll, melyeket keskeny (0,6 – 1,0 m) gátak választanak el egymástól. Betonból csak az épület előtti, két részből álló 10x10 m-es medence készült; a többi gumifóliás szigetelésű. E beton medence szolgálja a nevelést és a teleltetést (műanyag hullámlemez tető; télen vastag nádfalazat). Innen 6 „vizes” bejárón át közlekedhetnek a récék az épületben lévő medencékbe.

A medencék közötti gátakon és egyéb száraz felületeken mindenütt van növényzet. A vízben álló szigeteket használt tehergépkocsi abroncsokból készítettük; többet egymásra raktunk, megtöltöttük földdel, majd betelepítettük különböző növényekkel (nád, gyékény, sás, káka, stb.). E szigetek az elsőrendű fészkelőhelyek.

A vízmélység medencénként 70-90 cm között váltakozik. A legkisebb medence mérete 7x10 m, a legnagyobbé 11x34 m. Minden medencét külön-külön lehet vízteleníteni az aljzatba fektetett csőrendszeren keresztül, valamint minden medencén van túlfolyó az esetenkénti folyamatos vízcsere biztosítására.

Az egész telep a talajba süllyesztett, a felszínen 2 m magas drótfonattal, ill. ugyanilyen magasságig, vastag nádtakarással van el látva. A teljes tetőfelület 7x7 cm-es műanyag hálóval van fedve. A telephez tartozik még egy 11x7 m-es betonmedence, melyben a fiókák etetésére szolgáló friss békalencsét tároljuk, valamint egy 10 férőhelyes un. kotlólház, ahol a tojók alól elszedett tojásokat keltetjük.

A nagy érdeklődésre való tekintettel valamilyen megoldást kellett találni a látogatók igényeinek kielégítésére. Ezt úgy oldottuk meg, hogy a kerítés egy 15 m-es szakaszán 4 db. 20x50 cm-es, szemmagasságban lévő nyílást készítettünk. Mivel a nagy csoportok látogatása így is zavarással jár, újabb megoldást kellett keresnünk. A költési időben a zavarás teljes kizárása céljából a telep mellett egy 20x25 m-es területen (melyet alacsony kerítéssel láttunk el) egy új medencét (6x11 m) építettünk. 1987 tavaszától minden tavasszal kihelyezünk ide egy pár fiatal kékcsőrű

récét, melyeket március-október között bármikor meg lehet tekinteni. A jövőben, hogy a bemutatórészt még vonzóbbá tegyük, más fajokat is helyezünk ide néhány példányban. Ezek szerint május 1.-augusztus 31. között maga a tenyésztelep nem látogatható, úgyszintén a téli időszakban november 1 és március 1 között sem. Következő írásomban az eddigi szakmai munkáról és eredményekről számolok be.

Molnár László

Fogolyra (*Perdix perdix*) emlékezünk

A két világháború között Szlovákiában a fogoly a leggyakoribb mezei vadfajok közé tartozott. Élőhelye a dunamenti síkság volt (a Kisalföld része), de előfordult a Kárpátok völgyeiben, Árvában a Tátra térségében, sőt van adatunk az erdőhatár fölötti előfordulásáról (1900 m) is (Kocyan).

Az 1933-36. évekből a vadászati statisztikák 0,43 millió példányt említenek. Az állomány általános csökkenése már a második világháború éveiben jelentkezett, ebben az egymást követő kemény telek is közrejátszottak. Az ötvenes évektől kezdődően a fogolyállomány rohamos csökkenését a mezőgazdaság nagyüzemi átszervezésével és belterjessé téfelével lehet kapcsolatba hozni. 1970-ben a fogoly törzsállománya Szlovákia területén a vadászati szakemberek becslése szerint 433.000 példány volt, ugyanakkor 50 ezer példányt ejtettek el. A következő években az állomány további gyors csökkenése katasztrofális méreteket öltött, ezért 1977-től kezdődően Szlovákiában a fogoly teljes védelemben részesült. Ennek ellenére 1985-ben már csak 24.000 példányt tartottak számon. Tizenöt év után tehát a szlovákiai fogolyállománynak csupán 5,5 %-a maradt meg. Hogy napjainkban mi a helyzet, arról még nincsenek számszerű adatok, de annyi bizonyosnak látszik, hogy az utóbbi kemény telek az állományt tovább tizedelték.

Dr.Stollmann András
Zilina

A gyöngybagoly (*Tyto alba*) 1985 évi országos állományfelmérésének eredményei

Egyesületünk Választmányi ülése 1985-öt a gyöngybagolyvédelem évének nyilvánította, és a védelmi program keretein belül kiemelten kezelte a faj országos állományának számbavételét, valamint legjellemzőbb költőhelyeink felmérését. A feladat elvégzésére Egyesületünk tagsága látszott a legalkalmasabbnak, mivel 38 helyi csoportunk szinte az egész ország területét behálózta. A Központi Iroda a felmérés leghatékonyabb módszerét a helyi csoportoknál külön e célra életrehívott akciócsoportok kialakításában látta, melyekben egy-két tapasztalt felnőtt irányítása mellett a fiatalabb korosztály is bekapcsolódhatott a munkába. A sokszorosított felmérőlapok elsősorban a klasszikus költőhelyek (templomok, kápolnaépületek) átvizsgálását szorgalmaztuk, de az egyéb helyeken költő gyöngybaglyok számbavételére alkalmas adatlapokat is összeállítottunk.

Sajnálatosnak mondható az a tény, hogy az állományfelmérésre éppen egy igen kemény, és a hazai gyöngybagoly állományt szinte összeroppantó tél után került sor. A jelentős téli pusztulások miatt nagyon sok helyen csak a faj múltbeli előfordulásait sikerült regisztrálniuk a felmérőknek!

A felmérő munka eredményét összegezve megállapítható, hogy a helyi csoportok aktivitása igen heterogén volt. Egyes tájegységekben (pl. Baranya megye, Tolna megye és Somogy megye jelentős része) teljes területre kiterjedő felmérések készültek, de sajnos olyan tájegységeink is vannak (pl. Hajdú-Bihar, Nógrád, Szabolcs-Szatmár, Vas és Veszprém megyék), ahonnan – bár működnek helyi csoportjaink – semmiféle információ nem érkezett a gyöngybagoly állományfelmérését illetően. Azok a csoportok, amelyek illetékességi területükön a gyöngybagoly állomány- és költőhely felmérését lelkiismeretesen elvégezték, jelenleg már a tényleges, aktív védelemnél tartanak (költőláda kihelyezés, állományellenőrzés- és óvás). Remélhető ezek alapján, hogy a faj cselekvő védelme itt a jövőben sem merül feledésbe, sőt az ügyet továbbra is kiemelt fontosságú feladatként kezelik! Minden értékelés nélkül a mellékelt táblázatokban foglaltuk össze az állomány- és költőhely felmérés legfontosabb eredményeit:

A magyarországi templom- és kápolnaépületek minősítése a gyöngybaglyok fészkelésének lehetőségei szerint, az 1985. évi felmérés alapján

Megye megnevezése	Átvizsgált terület	A templom- és kápolnaépületek minősítése a gyöngybaglyok fészkelésének lehetősége szerint.						Összesen	
		fészkelésre alkalmas nyitott		fészkelésre alkalmatlan építészetiileg alkalmatlan		lezárt		eset	%
		eset	%	eset	%	eset	%		
Bács-Kiskun	2	1	—	—	—	1	—	2	—
Baranya ⁺	296	193	48,9	10	2,5	192	48,6	395	100,0
Békés ⁺⁺	40	10 ⁺⁺	—	— ⁺⁺	—	8 ⁺⁺	—	70	—
Borsod-Abaúj-Zemplén	21	14	58,3	—	—	10	41,7	24	100,0
Csongrád	18	6	15,4	—	—	33	84,6	39	100,0
Fejér	18	7	30,4	2	8,7	14	60,9	23	100,0
Győr-Sopron	10	6	42,8	—	—	8	57,2	14	100,0
Heves	12	5	38,5	1	7,7	7	53,8	13	100,0
Komárom	17	14	66,7	2	9,5	5	23,8	21	100,0
Pest (Budapesttel)	46	35	61,4	2	3,5	20	35,1	57	100,0
Somogy	99	45	44,5	4	4,0	52	51,5	101	100,0
Szolnok	11	9	52,9	—	—	8	47,1	17	100,0
Tolna	120	100	54,9	4	2,2	78	42,9	182	100,0
Zala	4	4	—	—	—	—	—	4	—
Összesen:	714		449		25	436		962	

Jelmagyarázat:

+ Néhány 1986-ból származó adattal kiegészítve

++ Hiányos adatszolgáltatás

A gyöngybagoly költések és előfordulások a hazai teplom- és kápolnaépületekben az 1985. évi felmérés alapján

Megye megnevezése	Költőhely	Az 1985-öt megelőző években			Összesen
		Pihenő-hely	előfordult	nem fordult elő	
Bács-Kiskun	0	0	0	2	2
Baranya [†]	8	16	86	285	395
Békés	1	0	9	8	18
Borsod-Abaúj-Zemplén	0	0	3	20	23
Csongrád	0	0	0	39	39
Fejér	3	0	7	13	23
Győr-Sopron	4	0	2	8	14
Heves	1	0	3	9	13
Komárom	4	3	7	7	21
Pest (Budapesttel)	1	3	9	44	57
Somogy	7	10	36	48	101
Szolnok	0	1	4	12	17
Tolna	13	2	72	95	182
Zala	2	0	2	0	4
Összesen:	44	35	240	590	909

Jelmagyarázat: + = néhány 1986-ból származó adattal kiegészítve

A templom- és kápolnaépületekben megtelepedett madarak és emlősök előfordulásai
az 1985. évi felmérés alapján

ELŐFORDULÁS (eset)

Megye meg- nevezése	Házi galamb	Macska bagoly	Kuvik	Füsti fecske	Házi rozsa- farkú	Házi veréb	Mezei veréb	Sere- gély	Csóka	Nyest	Denevé- rek
Bács-Kiskun	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Baranya	84	2	1	4	3	136	4	—	15	52	45
Békés ⁺	6	—	—	—	—	—	—	3	1	5	2
Borsod-Abaúj											
Zemplén	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Csongrád	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Fejér	2	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Győr-Sopron	4	—	—	—	1	4	—	—	—	—	2
Heves	1	—	1	—	—	4	—	—	—	—	2
Komárom	—	—	—	—	—	3	—	—	2	1	2
Pest ⁺	9	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Somogy	10	2	1	—	1	?	—	—	—	13	3
Szolnok	9	—	—	—	—	?	—	—	2	—	—
Tolna	54	—	2	1	3	55	—	—	10	31	22
Összesen:	187	5	5	5	8	20	4	3	30	104	81

Kiegészítés: 1-1 alkalommal előfordult még a vörös vércse (Baranya), a balkáni gerle (Baranya) és a sarlósfecske (Tolna) is.

Jelmagyarázat: + = Hiányos adatszolgáltatás

**A templomokon és kápolnaépületeken kívül költő gyöngybaglyok
állományfelmérésének eredménye 1985-ben**

Költő párok sorszáma	Területi illetékeség (megye)	Költőhely leírása	Fészkelés	
			sikeres	sikerte- len
1.	Baranya	Vadászház padlása	+	
2.	Baranya	Partfalba vájt üreg	+	
3.	Baranya	Víztorony	+	
4.	Pest (Óbuda sziget)	Raktárpadlás	+	
5.	Fejér	Gazdasági épület kéménye	+	
6.	Győr-Sopron	Gazdsági épület padláster	+	
7.	Heves	Épülő ház padláster		+
8.	Heves	Magtárpadlás	+	
9.	Tolna	Nem működő szeszgyár kéménykürtője	+	
10.	Tolna	Lőszfal ürege	+	
11.	Tolna	Siló szellőzőaknája		+
12.	Zala	Kilátótorony padláster	+	

E helyen mondunk köszönetet mindazoknak, akik áldozatkész munkájukkal segítettek a hazai gyöngybagolyvédelem alapjait megteremteni!

Dr.Kalotás Zsolt

A gyöngybagoly (*Tyto alba*) védelmében

1983-ban vásároltunk egy régi parasztházat Apácatorna nevű dunántúli kis faluban. Apácatorna egy kis lélekszámú település a Bakony aljában. A környéken nagy kiterjedésű fenyőtelepítés, valamint mezőgazdaságitat művelt területek vannak.

1985 július 22-én az esti szürkületi órákban egy gyöngybaglyot láttam kirepülni a falu templomából. „Útja” a falu szélén lévő fenyőtelepítés felé vezetett. 1985. július 23-án délelőtt sikerült bejutnom a templomtoronyba. Hosszas keresés után a harangláb felett, a legszűkebb sarokban pillantottam meg 5 pd. kifejlett gyöngybagoly fiókát, tőlük kb. 60 cm távolságban az egyik öreg pd. kuporgott. Közeledésemre fújó hangon, szárnyát kiterjesztve, fejét leszegve próbált elijeszteni.

A későbbiek folyamán többször láttam az esti szürkületi órákban az öreg példányokat kirepülni a templomtoronyból. Az egyik este megfigyeltem, hogy a bejárati nyílás előtt hosszasan ült az egyik öreg példány.

1985 augusztus 3-án alkalmam volt megfigyelni a hajnali órákban a kirepült fiatal példányokat a falu szélén lévő közeli akácosban. Búskomoran ültek szétszórta, de látótávolságon belül ott volt mind az 5 pd. Szárnyukat próbálgatták. Ugyanakkor alkalmam volt megfigyelni, hogy az egyik öreg pd. a falun át, berepült az akácosba, ahol addig a fiatal példányok tartózkodtak. Mivel pirkadat volt, így a repülő madarat sok füsti fecske (*Hirundo rustica*) kísérte igen erős csivitelő hangon úzték, vagdosták addig, amíg be nem ért az akácosba.

A faluban megtudtam, hogy már hosszú ideje (több, mint 10 éve) mindig fészkelte gyöngybagoly a templomban. 1986 júniusában újabb fészekaljáról szereztem tudomást. 1986 július 11-én észrevettem, hogy a gyöngybaglyok addigi bejáró nyílását (egy kis szellőző ablak a templom végében) betömték. Természetesen azonnal kiszabadítottam az addigi lezárt nyílást, hisz a baglyoknak más bejárási lehetőségük nem volt. Mint később megtudtam, a templom szomszédságában lakó tömítette el a nyílást a harangozó kérésére. Arra hivatkozott, hogy a templomban sok elvadult

házi galamb fészkel, és igen sok tűzveszélyes anyagot (fészek-
anyag) hordanak be a templomba.

1986-ban 7 pd. fióka nevelkedett fel sikeresen a falu kis templo-
mában.

Itt ragadom meg az alkalmat, hogy minden tagtársamhoz szóljak:
aki tud gyöngybagoly fészkelőhelyről, figyelje vagy figyeltesse
azt, és ha hasonlót tapasztalna minden esetben védje meg!

Vasuta Gábor

Adalékok a menyétféle ragadozók fészekalj pustító tevékenységéhez és károsításaik megelőzéséhez.

Nem vitatható, hogy az utóbbi években a menyétféle ragadozók
egyedszáma és állománysűrűsége országszerte megnövekedett. Az
embernek a ragadozók állományaiban végzett népességkorlátozó
szerepét hazánkban az 1974. évi védelmi intézkedések jórészt
megtiltották, a populációk növekedésében azonban mégsem e
rendeletnek, hanem a sztrichines és phosdrines mérgezések végle-
ges leállításának volt a legnagyobb szerepe. Bár állományfelméré-
sek a menyétféle ragadozók népességéről – a megfelelő módsze-
rek és a tömegbázis hiányában – Magyarországon még nem
készültek, 1974-ig a vadászati statisztikák némi felvilágosítással
szolgáltak az egyes fajok állományváltozásainak tendenciájáról.
Sajnos a védettség kimondása után ezen fajok népességmozgalmi
teljesen ellenőrizhetetlenné váltak. Apróvadban okozott kártéte-
leikről általában a vadászati szakirodalomból értesültünk, de a
napi sajtó is nem egyszer beszámolt már a nyestek lakóházakban
való megtelepedéséről, vagy például a borzok szőlőben okozott
kártételeiről. Madárvédelmi vonatkozásban is gyarapodnak a hír-
adások, amelyek elsősorban a partfalakban, faodvakban fészkelő
madarak fészekaljainak Mustelidae-k okozta pusztulásáról tájé-
koztatnak (Kalotás, Mad.Táj. 1982.; Molnár, Mad.Táj. 1982.;
Varga, Pusztá, 1984.). Különösen szembetűnő a nyestek térhódí-
tása a lakott területeken! Ez a gyors urbanizáció szinte a sze-
münk láttára játszódott le. A nyestek manapság már minden
hazai településen általánosan elterjedtek, és közönséges fajnak

számítanak. Életterük módosulásával táplálkozásbiológiájukban és etológiájukban is lényeges változások következtek be.

Magam a templom- és kápolnaépületekben költő gyöngybaglyok fészkelőhely- és állományfelmérése kapcsán kerültem először szembe ezzel a problémával. A Tolna megyében 1983-ban végzett felmérés szerint a gyöngybagoly fészkelőhelyek elnéptelenedésért 47 %-ban a nyestek tehetők felelőssé! Elgondolgoztató, hogy ugyanebben az évben a gyöngybagoly fészkelésre alkalmas épületek 29 %-ában voltak jelen a megtelepedett nyestek. Minden olyan épületben, ahol a feljutásuk lehetséges volt, megtaláltuk a faj jelenlétére utaló nyomokat (ürülék, táplálkozási maradvány). Hasonló tapasztalatokról számoltak be Baranya megyéből is. (Bank László levélbeli közlése). Még kedvezőtlenebb a helyzet, ha az elhagyott tanyaépületek, magtárak, istállók, pajták padlástereit vizsgáljuk. Szinte valamennyiben jelen van a nyest! Nemcsak a gyöngybagoly van veszélyben, más bagolyfajok állományait is korlátozták a nagy számban jelenlévő menyétféle ragadozók. Az 1982–86 közötti időszakban Fácánkerten a vetési varjú fészkekben mesterségesen megtelepített erdei fülesbagoly pároknál 18 fészekaljából 8-at, azaz a fészekaljak 44,4 %-át rabolták ki a nyestek. A fészekaljpusztítás főleg a fiókák kelése után volt tapasztalható – valószínűleg a fiókák kérő hangja vezette célhoz a ragadozót – de tojásos fészekaljak pusztulását is észleltem.

A Szekszárdi-dombságon 1979–86 között 9 füleskuvik fészekaljából 4 ment tönkre menyétféle ragadozó (hermelin vagy menyét) károsítása következtében.

Nem tapasztaltam azonban, hogy a macskabaglyok fészekalját a nyestek vagy a nyusztok károsították volna, bár megfigyeléseim szerint igen gyakran azonos élőhelyen osztoznak. Példaként említtem a következőket: a Sötétvölgyi Természetvédelmi Területen (Tolna megye) 1984-ben a kék galambok és a macskabaglyok számára nagy rőpnyílású (15-20 cm) mesterséges odukat helyeztünk ki, melyekben minden évben észleltünk is 1-2 sikeres macskabagoly költést, annak ellenére, hogy a kirakott 36 odu 20 %-át nyestek, vagy nyusztok használták alkalomszerűen. Ismeretes, hogy a macskabagoly agresszív, támadó természetükből adódóan képesek fészekaljuk megvédésére ezen ragadozókkal szemben.

A kék galambok költését ellenben a 3 év alatt egyszer sem észleltük a mesterséges odukban, annak ellenére, hogy a faj a területen jelen volt. Feltételezem, hogy éppen a nagyszámú nyuszt fészkelőhely foglalása miatt nem telepedett meg, és nem képes a számára kiváló élőhelyenek számító bükkösben jobban elszaporodni! Ugyanebben az erdőben feltűnően visszaesett a fekete harkályok száma is, pedig a hetvenes években még állománynövekedésük volt megfigyelhető. A nyesthez hasonlóan területi expanzió jellemzi a nyusztot is. A faj újabban olyan területeken is gyakran felbukkan, amely pedig nem tipikus élőhelye. Egy Tolna megyei vadásztársaságnál például mezőgazdasági táblákkal határolt kis nádfoltban lőttek tévedésből nyusztot 1985 tavaszán. Magam is több esetben megfigyeltem a fajt a Gemenci ártéren a nappali órákban mozogni, de észleltem szántóföldekkel ölelt 6–8 ha nagyságú középkorú telepített nyárasban is. A kis ragadozó déli 12 órakor éppen egy varjófészekben költő vörös vércse fészekalját fosztotta ki. Jelenlétére a rá-rárcsapó dolmányos varjak, valamint a fészekből éppen kihulló, kinyalt vörös vércse tojás hívta fel a figyelmemet. Valószínűleg ugyanez a példány foszthatta ki az ugyanebben az erdőrészben fészkelő 3 pár erdei fülesbagoly, 3 pár dolmányos varjú és 1 pár egerészölyv fészket is! (Sárpilis, 1985. május 3.)

A menyétféle ragadozók fészekalj pusztításának mértékét ugyan nehéz felmérni, de bizonyos, hogy a ragadozók mozgáskörzetében költő madárfajok (a talajon fészkelők, az odulakók, a koronaszintben fészkelők és az épületekben megtelepedők) állományváltozásaiban jelentős, nem ritkán meghatározó szerepet játszhatnak.

Egyes ritka fajok fennmaradása is kétséges lehet miattuk egy adott területen. Pintér András megfigyelése szerint az 1984-ben Szedres közelében megtelepedett fekete gólya pár tojásait nyest, vagy nyuszt pusztította el, a gólyák a következő évben már nem tértek vissza fészekükhöz. Ugyancsak Pintér András észlelte (szóbeli közlés) Somogy megyében a két ragadozó valamelyikének károsítását a fekete gólya fiókás fészekaljban!

A fenti ténymegállapítások nem a védett menyétféle ragadozók védelmi státuszának feloldását célozzák! A védelem alá helyezés,

vagy a védelem feloldása önmagában csak lehetőséget biztosít egy bizonyos cél elérése érdekében, de a cél eléréséhez megfelelő módszerekre és aktív végrehajtásra is szükség van. Meggyőződésem, hogy még intenzív vadászattal, vagy fokozott csapdázással sem lehetne néhány menyétféle jelenlegi állományát hathatósan csökkenteni! Talán mérgezéssel elérhető lenne drasztikus létszámcsökkentésük, de elképzelhetetlenek tartom, hogy specifikus (szelektív) mustelicid anyagot fejlesszenek ki erre a célra.

Marad tehát egy lehetőség, a fokozottan veszélyeztetett ritka fészkelők egyedi védelme a menyétfélék károsításai ellen! Igen gyakran tapasztaljuk, hogy a gyakran meglátogatott fészkaljak nagyobb százalékban esnek a menyétfélék áldozatául. Ennek az lehet a magyarázata, hogy az ember nyomán a ragadozók könnyebben rátalálnak a fészkekre. Kerülni kell tehát a fészkek gyakori látogatását! A fészkalj felfedezésének, illetve a fészkaljhoz való jutás meggátítása legyen mindig az elsődleges cél. Ez megoldható vadriasztószeres ismételt kezelésekkal, a HaTe Saatgutpuder, vagy a Silvacol K nevű szerek kiszórásával, kipermetezésével. Hasonló jó védő hatást érhetünk el nem toxikus, undorító szagú kemikáliákkal is (például merkaptán származékokkal – ezzel bűdösítik a PB gázt is). Jó riasztó hatású a fatörzs köré tekert, gázolajjal átitatott rongy is, de hatása csak 2-3 hétig tart, azután fel kell újítani ismételt átitatással. Mindezek híján még csípős fűszerek (paprika, bors, chilibors) porrá őrölt keveréke is hatásos lehet, mert ingerli a ragadozók orrnyalkahártyáját, így azok elkerülik a megszórt területet. Mechanikai akadályok képzésével (fészekvédő palást, szögesdróttal, vagy tövisfonattal történő betekerése a fatörzsnek) is sikeresen védekezhetünk a fészkaljhoz való feljutás ellen. Legbiztosabb védelmet azonban a mechanikai és a kémiai módszer együttes alkalmazása nyújt!

Dr.Kalotás Zsolt

Megfigyelések és madáretetés a Hortobágyon 1986/87 telén

Az elmúlt tél közepe (jan. 3 – febr.2 között) igen nagy havazásokkal és erős hideggel (min. -30°C !) köszöntött a Hortobágyra. Az ismétlődő hóviharak, a többszöri ólmos eső miatt keletkezett félméteres hótakaró, tetején kétcentis jégpáncéllal a pusztai madarak számára szinte teljesen lehetetlenné tette a táplálkozást.

Míg a tél első felében (dec. végéig) számos madárfaj jelenléte alapján számítani lehetett sikeres áttelelésre, január közepére gyakorlatilag minden vízimadár eltűnt és csupán néhány bölömbika, egy-két szürke gém vészelt át a nehéz heteket a halastavi zsilipek, lékek mellett. Egerészölyvek, erdei fülesbaglyok kiéhezés miatti elhullását január végén észleltük.

A hideg periódusban intenzív etetést végeztem, a ragadozók részére döggel (juh, hal) a többi madárnak pedig szemes és csöves kukoricával, valamint napraforgó-törmelékkel, magtári sepredékkel készítettem szóró-etetőt. A táplálékot Zám és Nagyiván puszták határán, több halastavon, valamint a pusztaszéli lakásom udvarán helyeztem ki. Utóbbinál naponta figyelemmel kísérhettem a madárforgalmat. Itt egy hónap alatt kb. 120 kg napraforgó-magból és vegyes magvakból álló keverék fogyott el. A verebeken kívül 12 madárfaj látogatta, a következőkben ezek megfigyelt maximumait ismertetem:

Fogoly	13 pd.	Zsezse	2 pd.
Búbos pacsirta	5 pd.	Fenyőpinty	20 pd.
Vetési varjú	50 pd.	Citromsármány	20 pd.
Zöldike	80 pd.	Sordély	1 pd.
Kenderike	45 pd.	Nádi sármány	25 pd.
Téli kenderike	800 pd.	Sarkantyús sármány	2 pd.

A továbbiakban fajonként közlök néhány késői (dec.–jan.) előfordulást, illetve szokatlan téli jelenséget (pl. állandó fajok elvonulása).

Héja (*Accipiter gentilis*): Dec.–jan.-ban egy adult hím példány rendszeresen megjelent a kirakott birkadógnél, de soha nem nyúlt hozzá, csupán órákig ült a beszállófán.

Egerészölyv (*Buteo buteo*): Az etetőterekre kihelyezett birkát, halat 4-5 pd. látogatta és fogyasztotta rendszeresen.

Gatyás ölyv (*Buteo lagopus*): Az egerészölyvekkel együtt 3-4 pd. látogatta az etetőket.

Réti sas (*Haliaeetus albicilla*): Haldöggel való etetésük főleg a Gécsi-tavon volt sikeres, ahol január elejéig 12-15 pd. is járt az etetőre. H. Halastón max. 8-10, Zámon csupán 3-4 pd. fordult elő egyszerre. Január közepén csaknem mindnyájan eltűntek és csak az olvadáskor, február közepén tértek vissza nagyobb számban.

Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*): Más évekhez képest csak töredéknyi telet a Hortobágyon. Egy nap alatt látott legnagyobb mennyiség 14 pd. volt (de. 24., Kunmadarasi puszta).

Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*): A leghidegebb 30 nap kivételével 1-2 pd. (adult tojó) télen is itt maradt. Febr. 21.-én Konyhás Sándorral észleltük az első tavaszi érkezőket.

Kis sólyom (*Falco columbarius*): Más évekhez képest kevesebbet láttam ezen a télen. Max. napi 2 pd-t figyeltem meg egy-egy puszta bejárásakor.

Vörös vércse (*Falco tinnunculus*): A hideg időszakban 2-3 pd. kivételével mind eltűntek.

Fogoly (*Perdix perdix*): A nagy havazást és az ólmos esőt követően 5-13 pd-os csoportokban a faluszéli házak és a juhhodályok szénakazlaihoz, sőt, az udvari etetőmre is bejártak.

Daru (*Grus grus*): Az őszi szokatlanul nagy (több, mint 8000 pd!) hortobágyi vonulást követően december közepén még kb. 200 pd. tanyázott Zámon. Az első kisebb havazás után is kitarítottak: a vetéseket a hó alól is kitúrták. Jan. 10-én még 2 pd. volt Borzas pusztán, később már nem észleltem őket.

Fülespacsirta (*Eremophila alpestris*): Összesen hatszor észleltem, 1-14 pd-os mennyiségben. Konyhás Sándor 45 pd-os csapatát is megfigyelte. Etetőre nem jártak.

Fenyőrigó (*Turdus pilaris*): A legnagyobb hidegben is kitartottak. Az ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*) termését fogyasztották, de rájártak a nagy hidegben is dolgozó mocsárkotró gépek által kivájt friss csatorna-szakaszokra is.

Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*): A pusztákon 8-900-as, egy ízben (dec.20.) pedig 2000-es csapatai is előfordultak. A téli szóró-etetőre legtömegesebben ez a faj járt.

Zsezse (*Carduelis flammea*): Decemberben a Hortobágy számos pontján, szokatlanul gyakran megfigyeltem 2-10 pd-os kis csoportokban. Januárban alig láttam, az udvari etetőre is csak ritkán jött egy-két pd.

Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*): Igen szokatlan volt két példány áttelelése, hiszen havazások után ez a madár mindig továbbvonul a Hortobágyról. Még nagyobb meglepetés az udvari etetőre való rendszeres bejárásuk. Nemcsak az aprómagvakat, de a tört és héjas napraforgót is fogyasztották. Mindkét pd. adult., téli ruhás hím volt. Febr. 21-én Konyhás Sándorral a Nagyiváni pusztán már éneklőt is megfigyeltünk.

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*): Ezen a télen igen nagy csapatokban járta a Hortobágy pusztáit, 550 példányos tömegben is láttam. Január közepén átmenetileg eltűntek, de február elején újra visszatértek. Az etetőkre nem jártak.

Dr. Kovács Gábor

A kis légykapó (*Ficedula parva*) mesterséges telepítése a Mátrában

A kis légykapó ritka fészkelőként ismert a magyar madárfaunában. Viszonylag keveset tudunk róla. Ezt tükrözi kisszámú hazai irodalma.

Mesterséges telepítésének gondolata nem új, mégis ezideig sem hazai, sem külföldi próbálkozásról nincs tudomásunk. Mi 1986-ban kezdtük a telepítési kísérletet a Mátrában. Ezt megelőzően a hegységben rendkívül ritkán észleltük a faj költését. Mindössze három fészek környezetének a megfigyelésével állítottuk össze a terület kiválasztásának, az odu megszerkesztésének és kihelyezésének szempontjait. Már az első évben reményen felüli eredmény született, ezért indokoltnak tartjuk a tapasztalatok közzétételét. Használható „recept” adható, így máshol is próbálkozni lehetne telepítésével.

A telepítésnél a következőket vettük figyelembe:

1. Hegyvidéki völgy, ahol állandó vízü patak folyik.
2. A növényzetet dominánsan a bükk és a gyertyán alkotja.
3. Az odú helyének gondos megválasztása.

Domborzat és víz. A megfelelő tengerszint feletti magasságot jelzi a bükk és a gyertyán jelenléte. Mátrai viszonylatban ez kb. 450–600 m (szubmontán öv). A völgyek lefutása többségben É–D irányúak, így K-i, és NY-i kitettségben egyaránt előfordultak a fészkek. A völgyek aljának alakulása úgy tűnik nagyon fontos tényező. Mire is gondolunk? Szemléltetésképpen segítséget ad az 1. ábra.

- A: Mindkét irányban közvetlenül a patakra lefutó meredek, szurdokszerű oldal. A völgy alját csak a patakmeder képezi. Nem alkalmas terület.
- B: Legalább az egyik oldalon kiszélesedett, ellaposodott völgyalj. Jellemzője a gazdagabb fafaj összetétel, lazább és nyitottabb lombkorona, ezáltal helyenként napsütötte foltokkal. Itt futnak az erdei utak és kisvasutak. Ez a kis légykapó táplálkozó területe. Az ide kihelyezett odukból kizárólag a szürke légykapók foglaltak el néhányat.
- C: A meredekebben nekifutó oldal alsó része. Itt a bükk, a gyertyán és kevés tölgy alkotja a növényzetet. Teljesen zárt a lombkorona. A természetes fészkek mindig ide épültek, nem messze a világosabb „B” sáv szélétől. A pataktól való távolságuk 20-80 m közöttiek voltak. Odukat is csak ilyen helyeken foglaltak.

Tehát a B. és C. terület együttesen teszi ki a kis légykapó élőhelyét.

Telepítésre alkalmasak az oldalvölgyek alsó, betorkolló szakaszai is.

Növényzet. Mint már említettük, elsősorban a bükk és a gyertyán erdők adják a kis légykapók élőhelyét, többnyire gyertyánelegyes-bükkös formájában. Fészket is ezen két fafaj törzsének alkalmas üregébe építi. Az erdő faállományának a kora fontos tényező. A Mátrában főleg rudas és középkorú erdőkkel találkozhatunk. Különösen a rudas állományok túl fiatalok ahhoz, hogy

bennük fészkelésre alkalmas üregek kialakulhatnak. Az erdő nevelési munkák a lehető legjobb fák nyeresére irányulnak. Kivágásra kerülnek az ágletöréses, vagy más hibás törzsű fák. Tehát ma már elvétve található fészkelésre alkalmas üreg. Másik figyelembe veendő tényező a lombozat zártsága. Tény, hogy a gyérintett állományokat elkerülték, viszont a szomszédos még zárt lombú erdőrészekben megtelepedtek a madarak. A fattyúhajtások (a törzs oldalán lévő alvó rügyekből kinőtt hajtások) és az alsó szint fáinak a szerpéről az odu kihelyezésénél lesz szó.

A kis légykapó odu és kihelyezése. Az odu szerkesztésénél alapvető szempont volt, hogy az üreg egyik oldalát a fa törzse képezze (hasonlóan a fakusz oduhoz). Most azonban kis 2-3 cm) mélységű üreg látszott megfelelőnek. Így alakult ki a 2a. ábra szerinti megoldás. Szokatlan formájának az oka egyrészt az, hogy elkészítéséhez minél kevesebb anyag kelljen, másrészt a lehető legkisebb hézaggal illeszkedjen a fa törzséhez.

A fenék (1) és a tető (2) két teljesen egyforma darab, melynek kb. 2 cm vastagságú deszkából kialakítható (2b. ábra). Az X-szel jelölt méret azonos a felerősítő lécc (6) vastagságával (max. 1 cm). Az oldallap (3), a hátlap (4) és a küszöb (5) farostlemezből készült. A küszöb (5) Y-nal jelölt mérete = a fenék (1) vastagsága + 3 cm. A felerősítő lécc (6) az odu oldalsó rögzítését teszi lehetővé (2c. ábra).

Minden egyes odu helyének a megválasztása alapos körültekintést kíván. A következőket vettük figyelembe:

1. Az odu közelében mindig legyenek leveles ágak, olymódon, hogy az egyik ág 20-30 cm-re közelítse meg az odu elejét. Itt van szerepük a fattyúhajtásoknak és az alsó szint fáinak. Úgy a jobb, ha nemcsak az odut tartó, hanem a szomszédos fákon is vannak ilyen hajtások. Más esetben egy fiatal fa odahajló ágai adhatják a kívánt lombot. Rendszerint ennek a kívánalomnak a legnehezebb eleget tenni. Helyesen gondozott állományokban a fattyúhajtások kevésbé alakulhatnak ki.
2. Az odu földtől való magassága 2-5 m között legyen.

3. Az odu eleje mindig a lejtő alja (patak) felé nézzen.

Az odukat legkésőbb április első hetében rakjuk ki. Ezután nem-sokkal várható az első példányok megérkezése. Az odutelepítést könnyebb a fák lombos állapotában (augusztus-szeptemberben) elvégezni, az előbbieket 1. pontjában leírtak miatt.

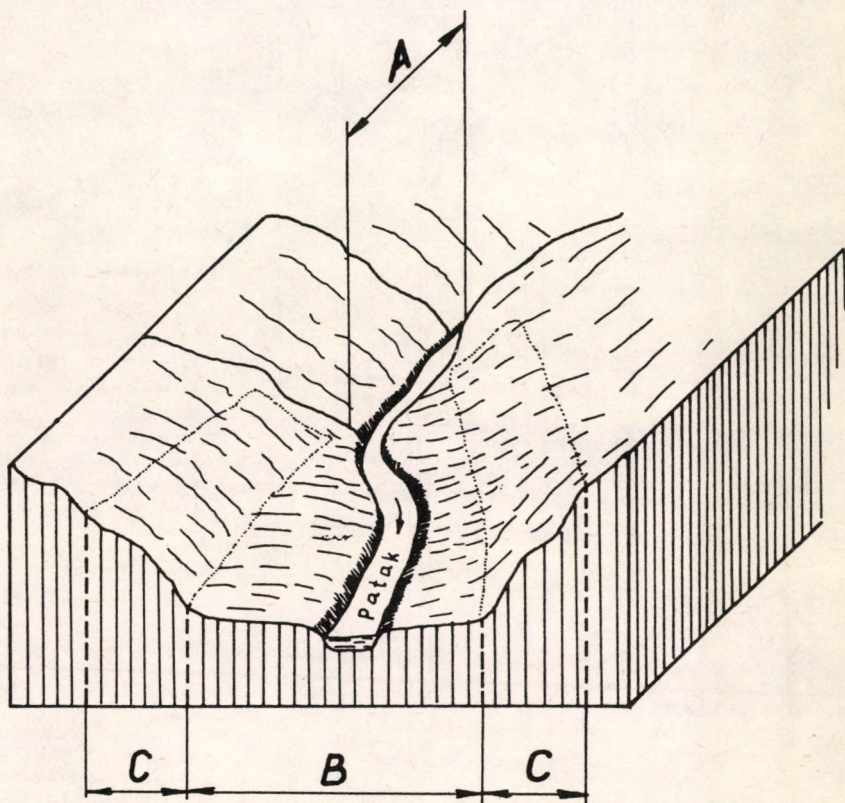
Biztosabb eredményre számíthatunk, ha olyan völgyet választunk, ahol korábban már költött a kis légykapó.

Néhány sor az eredményekről. 1986. április 4-én raktunk ki 50 db odut egy kb 1,2 km-es völgyszakasz két oldalán fele-fel arányban. További 10 odu az egyik oldal-völgybe került. Az első ellenőrzés május 23-án történt. Ekkor hét revirt foglalt hímet észleltünk. Két odut elfoglaltak. Az egyikben 5 tojás, a másikkban kész fészkek voltak. Később újabb két odu vált lakottá. Három hím még júliusban is hevesen énekelt. Ezek mindvégig pár nélkül maradtak. A vizsgált területen kizárólag mesterséges oduban költöttek a kis légykapók. Röviden egy problémáról. Az odu nyitottsága miatt a fészekrabló állatok könnyedén hozzáférhetnek a fészkekhez. Három fészkealj pusztulását okozták. A negyedik védelmére az odut olyan lyukbőségű drótfonattal vettük körül, melyen át a kis légykapó akadálytalanul tud mozogni, pl. a szajkónak viszont biztos akadályt jelent. Ezzel sikerült megvédeni a költést.

Mindent összevetve bebizonyosodott, hogy ahol fészkelésüket oduk kihelyezésével elősegítjük, ott ugrásszerűen megnő a költő párok száma. Reméljük többen kedvet kapnak a kis légykapó telepítésére.

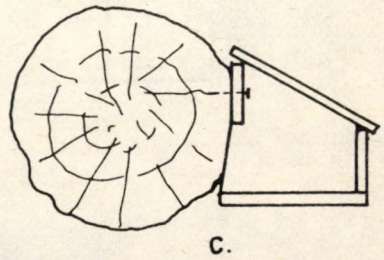
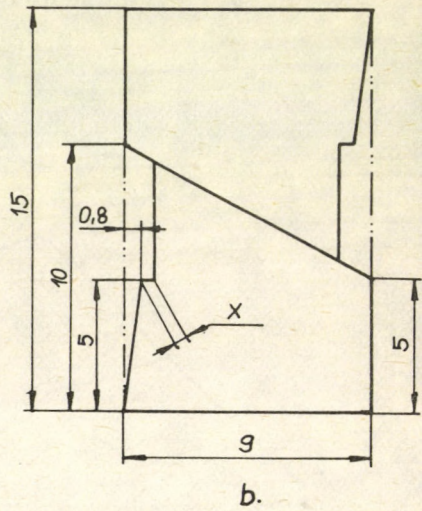
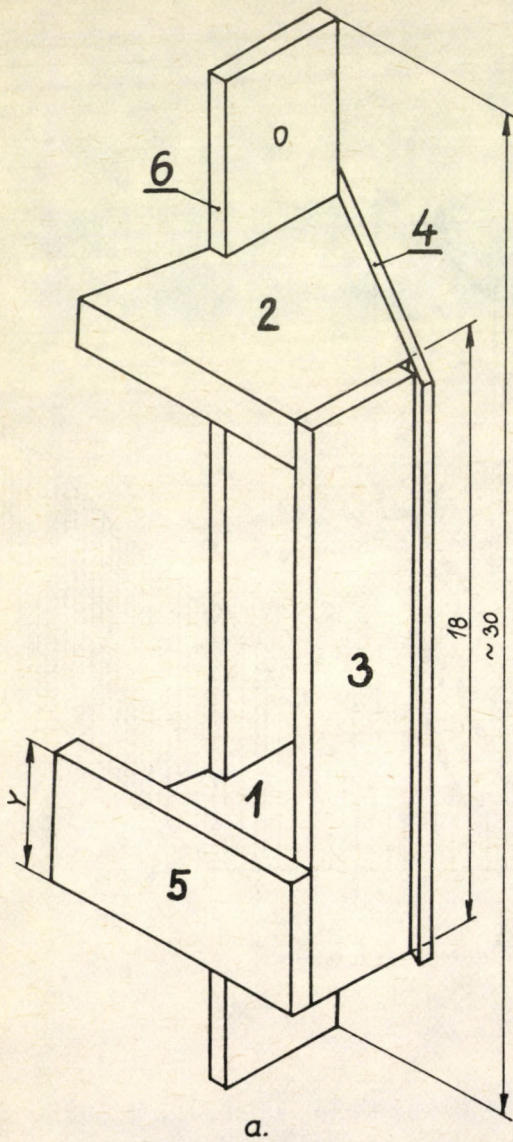
Ezzel kapcsolatos kérdésekre szívesen adunk választ. A leveleket a következő címre várjuk: Szalai Ferenc, 3212 Gyöngyöshalász, Temető u. 13.

Mészáros László – Szalai Ferenc

1. ábra

Méreték cm-ben

2. ábra

Veszprémi fiatalok fehér gólya (*Ciconia ciconia*) megfigyelései 1986 nyarán

Az általános iskolákban kibontakozó környezet- és természetvédelmi nevelés-oktatás részben átfogalmazza az elvégzendő feladatokat, továbbá újszerű gyakorlati eljárásokat határoz meg. Ez lényegében célzatos megfigyeléseket és a beszabályozott gyűjtéseket jelenti elsősorban. Ide illeszkedik a veszprémi Szilágyi Erzsébet Általános iskola 5./a osztályában felvetett gólyamegfigyelés terve, amely kedvező visszhangra talált, s a kis közösség mintegy 50 %-a, 14 tanuló teljesítette a megbeszélte és egyeztetett feladatot.

A megfigyelt példányok száma összesen:	251 pd.!
A megfigyelt fészkek száma összesen:	45 db.
Ebből kéményen épült:	17 db.
– villanyoszlopon:	25 db.
– műemlékromon:	3 db.

Rövidítések: pd = példány; Fk = fészkek kéményen; Fv = fészkek villanyoszlopon; Fű: fészkek üresen; Fm = fészkek műemlékromon.

Berta Gábor megfigyelései: Tarcfal: 07.18. 14 pd.; 4 Fk; Tarcali u. 7.szám 3 pd. 1 Fk. Tokaj: 07.26. Rákóczi út 5 pd., 2 Fk. Achim András út 2 pd., 1 Fv; Ady Endre u. 3 pd., 1 Fk; Templomromon 7 pd., 1 Fm; Rakamaz: 07.29. Vörösmarthy u. 162. szám 3 pd., 1 Fv.

Bóta Ildikó megfigyelései: Sárszentmihály: 07.28. 1 pd.; Sárpenetele: 07. 29. 1 pd.

Földváry Mihály megfigyelései: Sándorfalva: 07.04. 3 pd.; Ópusztaszer: 4 pd., 2 Fv. Baks: 3 pd.; Csanytelek: 4 pd. (a faluszélen); Erdőbénye: 08.08. 2 pd. (szántón); Makkoshotyka: 1 pd. (mezőn); Hejce: 3 pd.; Sárospatak: 08.09. 3 pd., 4 Fv. Füzesabony: 7 pd. (szántón).

Huszár Huba megfigyelései: Kéthely: 06.15. 7., Fv.3.; Marcali: 1 pd.; Mesztegyő: 15 pd., 8 Fv.; Böhönye: 2 pd., 1 Fv.; Segesd: 8 pd., 3 Fk.; Ötvöskőnyi: 5 pd., 2 Fv.; Zalaszántó: 07.01. 3 pd., 1 Fk; Sorokpolány: 07.02. 3 pd., 1 Fv.; Kisunyom: 07.16. 4 pd., 1 Fk; Rábahidvég: 3 pd., 1 Fk; Batyk: 3 pd., 1 Fv; Zalabér: 3 pd., Zalaszentlászló: 7 pd.; Borgáta: 08.28. 3 pd. (útszéli szántón).

Horváth Andrea megfigyelései: Devecser: 05.23. 5 pd.; Káptalanfa: 6 pd.; Gyepükaján: 05.25. 1 pd. (réten); Csabrendek: 06.20. 2 pd.; Sárvár: 07.01. 1 pd. (városszéli legelőn); Jánosháza: 07.07. 4 pd.; Csabrendek: 07.09. 2 pd.; Szentimrefalva: 07.22. 6 pd.; Gyórszemere: 07.26. 2 pd.; Réde: 08.03. 2 pd.; Borgáta: 08.30. 4 pd. (réten); Bakonygyepes: 1 pd.

Horváth Krisztina megfigyelései: Szihalom: 05.26. 1 pd. (faluszél); Tiszadob: 05.27. 3 pd. M 7-es autópálya mellett 1 pd.

Kalincsak Tibor megfigyelése: Letenye: 07.15. 4 pd.

Matern Edit megfigyelése: Nemesvita: 07.10. 2 pd. (faluszéli réten).

Németh Edit megfigyelései: Pusztavám: 06.26. 3 pd.; Császár: 4 pd. (a határban); Lázi: 06.29. 2 pd. (országút mellett); Nagygyimót: 4 pd.; Vanyola: 1 pd.; Lovászpata: 06.30. 3 pd.; Nagydém: 1 pd.

Rémán Adrienn megfigyelései: Balatonszentgyörgy: 07.28. 3 pd. (a faluszélen); Sárszentmihály: 07.16. 5 pd.

Saáry Bernadett megfigyelései: Doba: 05.07. Mátyás-tér 3 szám alatt 2 pd. 1 Fk; Béb: 06. 21. 2 pd.; Nagytevel: 07.19. 2 pd. 1 Fk;.

Siki Eliza megfigyelései: Celldömölk: 06.24. Sági u. 170. 6 pd. 1 Fk; Karakószörcsök és Somlóvásárhely közötti réten 5 pd.; Adorjánháza: 07.14. 2 pd. 1 Fv.

Tenk Orsolya megfigyelései: Szentbalázs: 08.12. 3 pd.; Gyulafirátót: 08.23. 1 Fm (üres).

Tóth Orsolya megfigyelései: Jászárokszállás: 07.24. Solymos Ignác u. 4 pd. Fk (kb 80 éves fészek!); Nagykőnyi: 08.24. 1 pd.; Iregszemce: 4 pd.; Som: Petőfi u. 1 Fü.

Bali József

**A Fejér megyei Sárkány-tó gulipán állományának
(Recurvirostra avosetta) változása
1983 – 1986.**

Mint ismeretes, a Dunántúl egyetlen jelentős gulipán fészkelőhelye a Sárvíz mentén elterülő szikes vidék, elsősorban Sárszentágota – Sárkeresztúr térsége, ahol már több mint öt éve végzek rendszeres megfigyeléseket. A két legértékesebb szikes tó, a Sós- és Sárkány-tó 1975 óta megyei szinten védett. Sajnos a Sós-tavat a védelem ellenére horgásztóvá alakították át, így a sziki madárfauna szempontjából jelentősége megszűnt. E tavon korábban 4-5 pár gulipán fészkel, az átalakítás és a fokozott zavarás miatt az állomány zöme ma a Sárkány-tavon található meg. Itt az elmúlt években a költő állomány nagysága szélsőségesen ingadozó volt, részint az időjárás, részint a növekvő mértékű emberi beavatkozás következtében. Az alábbiakban az elmúlt négy év változásairól szeretnék röviden képet adni.

1983-ban a kedvező vízállásnak köszönhetően négy pár gulipán tanyázott a területen, a költések sikeressége azonban kétséges, mert a fészkeket szarkák és varjak gyakran kifosztják.

1984-ben az előző évi tartós szárazság miatt a tó vízszintje erősen lecsökkent, ezért a kedvezőtlen körülmények miatt itt csupán egyetlen pár költött. Az állomány a rétszilasi halastavakra költözött át, ahol a vízből kiemelkedő zátonyokon 10-12 pár fészkel. 1985-ben a rétszilasi fészkelőhely megszűnt, a madarak visszaköltöztek a Sárkány-tóra. Itt május 19-én öt pár gulipán társaságában három fiókát is sikerült megfigyelni, így négy-öt pár fészkelése valószínűsíthető.

1986-ban szokatlanul magas volt a vízállás. Bár a gulipánok egész költési időszakban itt tartózkodtak (kb. 6-7 pár), mégis csupán egy pár költését sikerült megfigyelni. (Halmosi J. szóbeli közlése). Ennek legfőbb oka a terület zavarása, ugyanis a fészkelésre alkalmas partokon egyre növekszik a gépjárműforgalom, illetve rendszeres a legeltetés. Valószínűleg egyebek mellett erre vezethető vissza az is, hogy az egyéb, itt költő fajok száma is megfogyatkozott. (pl. széki lile, kis lile, stb.). 1986 végén a tó országos védelmet kapott, aminek eredménye remélhetőleg a fészkelő állományok fennmaradásában és növekedésében is megmutatkozik majd.

Lendvai Gábor

Utak menti állattetemek felmérése

Időpont: 1986. május 1-től szeptember 30-ig.

Hely: 1.) M 1-es autótút Szőny – Almásfüzitő közötti útszakasz

2.) Mocsai-út 2 km-es útszakasz

1.) M 1-es útszakasz:	2.) Mocsai út:
balkáni gerle 1 pd.	fácán 1 pd.
füstifecske 2 pd.	fogoly 2 pd.
házi veréb 5 pd.	bibic (fióka) 1 pd.
Egyéb:	balkáni gerle 2 pd.
mezei nyúl 1 db.	füstifecske 3 pd.
házi macska 4 db.	fekete rigó 1 pd.
kutya 3 db.	házi veréb 11 pd.
görény 1 db.	csicsörke 1 pd.
	citromsármány 1 pd.
	Egyéb:
	házi macska 1 db.
	sүн 2 db.
	vakondok 1 db.
	zöld varangy 2 db.
	hőrcsög 1 db.

A tetemek 90 %-a a Mocsai-út két oldalán elterülő erdős útszakaszra esett. A bibic fióka teteme az erdők előtti rét útszakaszán volt.

Krug Tibor

FAUNISZTIKA

Üstökösréce (*Netta rufina*) fészkelése a Fertő hazai oldalán

Ez a récefaj pár évtizeddel ezelőtt még nagy ritkaságnak számított az egész országban. Főleg Európa délkeleti és déli részén él nagyobb számban, közép-európai költőterületein csak századunkban, főleg az utóbbi évtizedekben jelent meg. 1919 óta fészkel a Bodeni tavon, ahol jelenleg kb. 300 pár él nyaranként és kb. 100 pár költ (Schuster és tsai. *Die Vögel des Bodenseegebietes*, p.99–102. Konstanz, 1983). Hozzánk viszonylag közel, a morvaországi tavakon (főleg Lednice környékén) is fészkel az ötvenes évek közepe óta. Keve András (Magyarország madarainak névjegyzéke, p.22. Bp.1984) – 1974-ig bezáróan – 23-ban állapítja meg a hazai előfordulások számát, amelyek legtöbbször a Fertőről származik. 1974-től kezdődően Egyesületünk egyre több megfigyelője járja a hazai vizeket. Az üstökösréce adatok mennyisége emiatt is növekedhetett, de ettől függetlenül ugrásszerűen megsaporodtak az e fajra vonatkozó megfigyelések évtizedünk elején. 1975–83 között 33-szor észlelték az országban, s nemcsak a Dunántúlon, de a Kiskunság, a Dél-Alföld és a Hortobágy tavain is. Az adatok egyharmada szintén a Fertőről származik, ahol a megfigyelések száma 1983-tól százakra tehető. Itt először a nádasbeli madárvárta-lestornyok építése utáni őszön, 1976.11.08-án észleltem 1 hím és 2 tojó pd. megjelenését a Herlakni tavon. (Valószínűleg a korábbi években is előfordultak, de akkor még a nád fölé magasodó, megfigyelőhely híján, a tavon tartózkodó récetömegből nem tudtuk megállapítani jelentlétüket.) Az ezután következő években egyre nagyobb számú csapatok jelentek meg, főleg kora tavasszal és nyár végén. A legnagyobb példányszámú megfigyelések sora így alakult: 1977.02.20. – Herlakni tó 9 pd.; 1978.08.08–11. – Madárvárta öböl 30 pd.; 1981.08.10. – Madárvárta öböl 90 pd.; 1982.08.05. – Madárvárta öböl 60 pd.; 1984.09.07. – Madár-

várta öböl 45 pd. Az augusztus–szeptemberi csoportosulások mellett folyamatosan emelkedett a kora tavaszi előfordulások száma is. Hadarics Tibor és Soproni János 1985.03.16-án 62 pd-t figyelt meg a Fertőrákosi öbölben. Míg a vonuló csapatok az öblökben és a belső tavakon rendszeresen megfigyelhetővé váltak, egyre gyakrabban maradtak vissza egyes párok a Fertő kiterjedt nádasában a késő tavaszi hónapokra is. 1983.04.16-án este 10 órakor, Mekszikópusztán, limikola gyűrűzőakció alkalmával, a Cikes nevű tó vizében felállított hálókka megfogtuk az első pár üstökösrecét. Ugyanezen év májusában Traser György többször figyelt meg párokat a Körgát és a Hegykői-sarok menti tócsákban. Tirják László ugyanekkor Fertőrákosnál észlelt költésnyús párt. 1984 tavaszán a nádas nagy részét átkutattam üstökösrece után és kb. 30 revírtartó-jellegű magányos hímét számoltam meg. Szinte mindegyikük egy–egy nádbeli vízi-tisztáson tartózkodott, s csoportosulásukat csak júniusban észleltem. 06.08-án 15 tojó és 5 hím gyűlt össze az Oberlakni tavon. Mivel az üstökösrece 1980 óta 1–2 párban fészkel az Ausztriához tartozó Ferőtzug szikes tavain, elsősorban az illmitzi Zicksee-n (Triebel, 1981: Die Kolbenente (Netta rufina) Brutvogel im Seewinkel, Egretta, 24.82.p.) ahol fiókákat vezető tojót már magam is láttam, igyekeztem e faj hazai fészkelését is bizonyítani. 1985-ben 4 leshelyet építettem azokra a belső tavakra, ahol az üstökösrecéket a leggyakrabban láttam, de a sok kinttartózkodás ellenére sem sikerült megfigyelnem fiókás családokat, pedig fényképezésükre is fel voltam készülve. Július 20-án viszont ausztriai tanulmányútunk alkalmával, Horváth Jenő, Pintér Zoltán és Tirják László erdőmérnökhallgatók társaságában megint láttam egy 4 fiókás családot az illmitzi Zickseen. 1986. tavaszán elfoglaltságom miatt alig járhattam a Fertőt, s mégis ez az év hozta meg számomra egy üstökösrece család megfigyelésének élményét. Egy kiránduló társaságot vezettem 07.04-én, amikor a Körgát un. Hegykői-sarkánál, a nádkihordás során keletkezett iszaptócsában 4 pelyhes fiókát vezető tojót pillantottam meg. A madarak kb. 40 méterre voltak tőlünk, de teleobjektív hiányában sajnos nem tudtam róluk bizonyító felvételeket készíteni. Az üstökösrece fertői előfordulása mel-

lett említésre méltó a kisbalatoni elárasztásokon való megjelenése is. Horváth Jenő és Palkó Sándor szerint ez a faj itt is fészkel. Megjegyzendő, hogy a Balaton térségében, de másutt is számolnunk kell a vegyes récecsaládok jelenségével! A már idézett szerzők említik, hogy a Bodeni tavon pl. 1972-ben csak 65 üstökösreце fióka nevelődött saját családjában, 75 társuk viszont kontyos-, tőkés-, barát- és kendermagos réce tojókkal, illetve fiókáikkal mutatkozott. Olyan helyeken, ahol a récék kisebb szigeteken, laza telepeken fészkelnek, gyakran előfordul, hogy összetojásból származó vegyes fészkelajak keletkeznek!

Dr. Kárpáti László

**A füstös réce (*Melanitta fusca*) inváziója a Duna
Visegrád és Budapest közötti szakaszán
1985/86 telelési időszakában**

A füstös réce a Duna kis számú, de rendszeres téli vendége, mely a megfigyelőhálózat erősödésével az utóbbi évtized vizsgálatai során bizonyosodott be (Schmidt, Mad.Táj.1979.júl.–szept.). E récefaj eddig nem tapasztalt mennyiségei gyülekeztek 1985/86 telén a Duna három Budapest fölött elhelyezkedő szakaszán. Cikkemben Boros Emil, Nagy Zoltán, Schmidt András, Träger János adatait és saját megfigyeléseimet dolgoztam fel. Nevezett tagtársaknak ezúton is köszönöm eddig le nem közölt adataik rendelkezésemre bocsátását.

A megfigyelési helyek közül az I.sz. terület Visegrád fölött található és az utóbbi években jött létre egy kősarkantyú megépülésével. Különösen a bukórécék számára tűnik kedvező gyülekezőhelynek. A II. sz. terület Vác és Göd között található. E helyen több mint húsz éve rendszeresen figyelnek meg füstös récét, nem ritkán tíz feletti példányszámban is. Amellett, hogy bizonyos pontokon gyakrabban észlelhető füstös réce – mely bizonyára az adott hely különösen kedvező táplálékviszonyaira vezethető vissza –, a megjelölt szakasz egész hosszában előfordult a faj, nagyobb csapatok esetén gyakran a folyó közepén lefelé sodródva, mely elsősorban az 1985/86-os telén volt megfigyel-

hető. A III. sz. terület, a Budapest közigazgatási területén belül elhelyezkedő Óbudai sziget a fővárosi madármegfigyelők számára gyors megközelíthetősége következtében kedvelt megfigyelőhely. Az adott mozgalmi időszakban az első példány 1985. november 8-án fordult elő, míg az utolsó megfigyelés 1986. június 8-áról származik. Ily módon a faj hét hónapig volt megfigyelhető a területen. A madár neme 228 példány esetében ismert: 32 esetben ♂ (14%), 196 esetben ♀ vagy immatur (86%) volt. A három területen a kulminációk különböző időpontokra estek (I. sz. terület: 1986. április 9., II. sz. terület: 1986. március 15., III. sz. terület: 1985. december 4.). Ezen eltérés oka legvalószínűbben a táplálkozási lehetőségek (pl. vízállás-változás következtében fellépő) változására vezethető vissza.

A kulminációk eltérő időpontja arra is felhívja a figyelmet, hogy esetlegesen ugyanazokat a példányokat figyelték meg különböző időpontokban a különböző gyülekezőhelyeken. Így csak annyi állapítható meg, hogy 1985/86 telelési időszakában 150–200 füstös réce tartózkodott az adott Dunaszakaszon, mely ugyan az európai 150–200.000 telelő példányhoz viszonyítva (Cramp, Simmons 1977.) nem nevezhető jelentősnek, azonban az elmúlt évek magyarországi előfordulásai közül messze kiemelkedik.

I. sz. terület (Visegrád)

1986.04.	3.	12 pd	(Schmidt)
	4.	17 pd	(Magyar)
	5.	20 pd	(Schmidt)
	6.	20 pd	(Schmidt)
	9.	40 pd	(Nagy)
	18.	14-15 pd	(Schmidt)
	19.	22 pd	(Magyar)
05.	2.	3 pd	(Magyar)
06.	8.	1 pd	(Boros)

II. sz. terület (Göd-Vác)

1985.11.	8.	1 pd	(Schmidt)
	17.	9 pd	(Schmidt)
	22.	17 pd	(Schmidt)
	29.	9-15 pd	(Magyar)
12.25.		46 pd	(Magyar-Waliczky)

1986.01. 2.	65 pd	(Schmidt)
11.	90 pd	(Magyar)
19.	30-40 pd	(Schmidt)
21.	73 pd	(Magyar)
26.	80 pd	(Schmidt)
02.12.	20 pd	(Schmidt)
03.15.	132 pd	(Schmidt)
20.	110 pd	(Boros)
21.	60 pd	(Schmidt)
04. 3.	117 pd	(Schmidt)
4.	50 pd	(Boros)
9.	16 pd	(Boros-Nagy)

III. sz. terület (Óbudai sziget)

1985.11.15.	5 pd	(Boros)
16.	3 pd	(Nagy)
12. 1.	3 pd	(Schmidt)
4.	19 pd	(Schmidt)
6.	5 pd	(Schmidt)
15.	3 pd	(Träger)
1986.01.17.	1 pd	(Magyar)
18.	1 pd	(Boros-Nagy)
21.	1 pd	(Boros-Nagy)

Dr. Magyar Gábor

**Kékcőrű réce (*Oxyura leucocephala*) megfigyelése
a Szegedi Fehértón**

1986. december 2-án Tokody Béla egy kékcőrű récét látott a Szegedi Fehértó I-es halastavában. A megfigyelést 20-szoros nagyítású állványos távcsővel végezte. A madár nyugalmi ruhás tojó példány volt, amely 15 pd kis bukó (*Mergus albellus*) társaságában úszkált a nádas közelében. Azok nem szívesen fogadták maguk közé, mert többször is elzavarták.

Egy félóra múlva mindketten visszamentünk a megfigyelés helyére. Ekkor nem láttuk az előző helyen, de mintegy óra múlva a töegység ÉNY-i harmadában, messze bent megpillantottuk.

Tempósan úszott a tó DNY-i sarka felé. Rövid idő elteltével táplálékszerző bukdosásba kezdett. Szinte függőlegesen merült alá, így a farkát is jól láthattuk. Az idő eléggé borult, párás volt. Feltételezzük, hogy a madár a Péteri-tavi kihelyezett állományból származik.

Megfigyelései:

12.02. a réce 15 pd kis bukó társaságában úszkált, majd egyedül táplálkozott (Széll A. – Tokody B.).

12.04. magányosan táplálkozott a DNY-i öbölben (Tokody B.).

12.06. a madár 30 tőkés réce (*Anas platyrhynchos*) társaságában, majd magányosan úszkált (Tokody B. – Nagy T. – Réti-Szabó G.).

12.07. a kékcsőrű odaúszott egy gácsér és két tojó tőkés récéhez és kb. fél méterre a közelükben maradt szárnya alá dugott csőrrel (Széll A.).

12.09. egyedül táplálkozott (Tokody B. – Réti-Szabó G.).

A következő napokban erős lehülés, majd havazás kezdődött, a halastavak vize befagyott és valamennyi úszó és bukóréce elhagyta a területet.

Széll Antal – Tokody Béla

Tengeri partfutók (*Calidris maritima*) előfordulása a balmazújvárosi nagysziken

Május végére a kora tavaszi tocsogók már kiszáradnak és a szikes tavakon megjelennek a vízboglárkával (*Ranunculus aquatilis*) borított szigetek, ahol a vonuló apróbb partimadarak szívesen időznek el néhány napot. 1986. május 26–27-én nagy számban tartózkodtak partfutók és lilék a területen. Az itt fészkelő kis liléken (*Charadrius dubius*) és széki liléken (*Charadrius alexandrinus*) kívül megfigyeltünk négy parti lilét (*Charadrius hiaticula*) és egy nászruhás lilét (*Pluvialis squatarola*) is. A partfutók közül két törpe partfutót (*Calidris temminckii*) és négy nászruhás havasi partfutót (*Calidris alpina*) észleltünk. A laza csapatban táplálkozó madarak között két, nyugodt mozdulatokkal keresgélő partfutóra lettünk figyelmesek. Zömök termetük, aránylag rövid,

egyenes csőrük és világosszürke színük minden más partimadártól megkülönböztette őket. Egészen megközelítettük a madarakat, amennyire a meglévő víz ezt megengedte. Kb. 20 méterről látható volt halvány szemgyűrűjük. A sárga-fehér vízboglárka virágzatba beleolvadó viszonylag rövid, világos lábuk egyszerűen észrevehetetlenné vált, míg a havasi partfutók sötét lába teljesen elütött a növényzet színétől, így tehát nem lehettek téli ruházatú havasi partfutók, amit az időpont és a nászruhás fajtársak is kizárnak. Kb. 45 percen keresztül figyeltük a két nyári tollazatú, de inkább még átszíneződő tengeri partfutót. Ez idő alatt többször is felszálltak, amikor nagyobb termetük a törpe és apró partfutótól (*Calidris minuta*), farok mintázatuk a sarlós (*Calidris testacea*) és sarki partfutótól (*Calidris canutus*), világos hasuk a havasi partfutótól különböztette meg őket. Lassú mozgásuk és hosszú pihenésük a földön, valamint a világos lábuk teljesen kizárja azt, hogy nyári tollazatú fenyérfutók (*Calidris alba*) voltak.

Összehasonlítva a két egyedet, az egyik kissé vörhenyesebb tollazatú, ami főleg a szárnyakra volt jellemző.

Ezekben a napokban egy nászruhás kőforgató (*Arenaria interpres*) is tartózkodott a területen, de mindig külön a partfutóktól. A kőforgató költési területe Európában átfedi a tengeri partfutóét és mindkét faj a kavicsos tengerpartokon telet, így elképzelhető, hogy együtt vonultak, amit még az is megerősít, hogy együtt hagyták el a területet.

Ecsedi Zoltán – Szondi László

A pusztai sas (*Aquila nipalensis*) előfordulása Földes határában

Az általam megfigyelés alatt tartott területek a Nagykúnság és a Nagy-Sárrét határán fekszenek.

Ezek közül a legérintetlenebb területrész, egy kisebb–nagyobb pusztából álló láncolat, amely több tíz kilométer hosszan húzódik Derecske határától Sárrétudvariig.

A Földes és Sáp községek között elterülő Ásvány-pusztá e láncolat öt tagját foglalja magába. A területen több éve végzek

megfigyeléseket, de ez idő alatt nem tapasztaltam olyan nagyarányú ragadozómadár mozgást, mint 1986. nyarán.

1986. július 13-án figyeltem meg először a kérdéses madarat. Ekkor mozgási körzete szűk volt. Egy kis szikes pusztán tartózkodott, ahol négy alkalmas ülőfa és elszórtan kisebb–nagyobb erdőfoltok, alkalmas éjszakázó helyek találhatóak. Ezek közül csak egy lombos, a többi már egészen, vagy majdnem kiszáradt. A pusztát mezőgazdasági földek határolják három oldalról. Amikor a madarat először megfigyeltem, a búzát már learatták. Fontos tényező, hogy a szalma összegyűjtésére a ma már szinte mindenhol elterjedt körbálázást használták. Ez azért jelentős, mivel madarunk főként kisebb rágcsálókkal táplálkozik és a körbálákról jó kilátás nyílik a tarlóra, ami az aratás utáni napokban szinte hemzseg a rágcsálóktól. Amíg a bálákat el nem hordták, a nap nagy részét a (tarlón) bálákon, kisebb részét a pusztában, a földön töltötte. Egy nap csak egyszer, vagy kétszer szállt fel az említett ülőfák valamelyikére.

Július végén elkezdték felszántani a tarlót, ezzel táplálkozó területe csak a pusztára koncentráldott. Ezzel egyidőben elkezdődött a gerle vadászata a napraforgón. Ez pontosan elég volt a sasnak ahhoz, hogy három pusztával lejjebb húzódjon. Amint azonban learatták a napraforgót (tehát megszűnt a vadászat) ismét megjelent az első megfigyelés helyén és ezután már egyformán látható volt mindkét pusztán.

A megfigyelés első időszakában a sast gyakran zavarták vércsék, főként kék, de néha vörös vércsék is, pár alkalommal kabsólyom. Leggyakrabban viszont az ölyvek, ezek közül is a pusztai ölyvek, kevésbé gyakran egerész ölyvek.

A sas mindig visszahúzódo magatartást tanúsított, igyekezett kitérni minden verekedés elől. Leginkább a vetési varjaktól tartott, gondolom azért, mivel ezek legtöbbször többen és nagy lármával riasztották.

Egy alkalommal egy igen érdekes jelenetnek voltam szemtanúja. A sas egy kis földkupacon tollázkodott, amikor távolabb egy barna rétihéja tojó közeledett. Amikor a sas észrevette, abbahagyta a tollázkodást és figyelni kezdett, de ekkor a rétihéja már pár méterre volt, levágott rá. A sas meg sem próbált véde-

kezni, elkezdett menekülni. A barna rétihéja még pár méterig követte, azután leszállt oda, ahol előbb a sas tartózkodott, de pár percnél nem maradt tovább. Ebből arra következtetek csupán, hogy passzióból követte, s kergette a nála sokkal nagyobb termetű sast. Az utóbbi időben viszont egyre kevesebbet zavarják ragadozómadarak, de egyre többet vetési varjak, mivel számuk gyarapodott. Hangot csupán egy alkalommal hallottam a sastól. Egy éles és hosszú „kri-kri-kri”-re figyeltem fel, amit nem a sas adott, de erre a sas eszeveszetten elkezdett menekülni és egy mély „kau” hangot adott.

Táplálkozását főként a tarlón és szikes pusztán tudtam megfigyelni.

Táplálékszerző magatartása kétféle módon bonyolódott le.

1. Kisebb kiemelkedésen, árokparton, boglyán esetenként fán ülve figyelte a területet, s mikor a zsákmányt meglátta, a föld fölött siklott, amint felé ért kicsit felkanyarodott és lecsapott.
2. A magasban átsiklott a terület fölött, amikor meglátta a zsákmányt egy-két kör megtétele után hosszú ideig szitált, majd a magasból lecsapott.

Ha a leírt módon próbált zsákmányt szerezni, akkor nyakát mindig törzsére merőlegesen tartotta.

Éjszakázása fokozatosan változott a zavaráshoz mérten. Az első napokban a pusztában kisebb buckákon, ezután a pusztában lévő kis akácfán, majd később egy vegyes faállományú, (főként tölgy) szárnyékerdőben éjszakázott.

Ülőfái alatt több köpetet találtam, amelyeknek tartalmát a későbbiekben fogom elemezni.

Az ülőfák alatt találtam még: egy hörcsögtépést, birkadógból származó gyapjút és egy kisebb birkacsontot. Nagy valószínűséggel egy vadászok által elejtett galamb csontvázát is megtaláltam. Egy alkalommal egy félig kikezdetten nyúl dögöt találtam a sas egyik kedvenc ülőhelyén a pusztában.

Több alkalommal megfigyeltem a sast zsákmányt elejteni. Mindig kisebb rágcsálókat (ürge nagyságúak) zsákmányolt. Egy alkalommal tisztán láttam, hogy hörcsögöt (*Cricetus cricetus*) visz a karmai között. Az elejtett zsákmány állatot mindig a föl-

dön fogyasztotta el, de emészteni már felszállt az ülőfák valamelyikére. Ezt tanusítják az ott talált köpetek is.

A madár a megfigyelés első időszaka alatt erősen vedlett, 9 db faroktollat, 1 db elsőrendű evezőt, 1 db másodrendű evezőt, számtalan fedő és pihetollat sikerült megtalálom.

Nagyon jó alkalom nyílt a nagyságának összehasonlítására szeptember 12-én, amikor egy kígyászölyvvel (*Circaetus gallicus*) mutatkozott együtt.

Egy esetben kb. 15 méterre bevárt. Ekkor jól meg tudtam figyelni színezetét, amely a következőképpen alakult. A madár alapvetően világos. Melle, hasa, gatyája zsemleszínű, feje egy árnyalattal világosabb, válla és háta ugyancsak zsemleszínű. Ez röptében félhold alakú pajzsnak látszik. Evezői vége azonban sötétbarna. Farka barnás, kívülről befelé kicsit sötétedik. Ez az elhullatott faroktollakon jól látható. A színezet alapján feltételezhető, hogy a kérdéses sas az *Aquila rapax belisarius* alfajhoz tartozik. Ez az alfaj Észak-kelet Afrikában költ.

A területre 1986. szeptember 12-én Dr. Kovács Gábor és Fintha István kijött, akik fenti határozást alátámasztották. Szinte minden alkalommal készítettem felvételeket. Ezek közül több dián egyértelműen látszanak a fajra jellemző bélyegek.

Ezzel a pusztai sas világos alfajának magyarországi előfordulása bizonyosságot nyert.

A területen megfigyelt jelentősebb madárfajok:

- darázsölyv (*Pernis apivorus*) 1986. aug. 14. 1 pd.
- pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) átlagban napi 4–5 pd.
- békászó sas (*Aquila pomarina*) szept. 2. 1 pd.
- kerecsensólyom (*Falco cherrug*) szept. 6. 1 pd.
- túzok (*Otis tarda*) a területen rendszeres költőfaj. A telelőcsapat 25 példányos volt, de azóta csak 22 példányban tartózkodik itt.
- ugartyúk (*Burhinus oedicephalus*) július 14-én 1 ad. pár, július 15-én 2 juv. pd.

Ványi Róbert

Szerkesztői megjegyzés: A legújabb irodalom a pusztai sas Észak-afrikai külön fajba *A. rapax* sorolja, míg a keleti alfajt az *Aquila nipalensis* fajba.

Pusztai sas (*Aquila nipalensis*) Abaújkér határában

1986. május 1-én Abaújkér és Hernádcece között párban mozgó fiatal pusztai sasokra figyeltünk fel. A két példányt VIII.24-ig folyamatosan megfigyelhettük. A két madár között különbség csak a fej és nyak színezetében volt. Az egyiknél ezek őzbarnák, a másiknál zsemleszínűek voltak. Csőrük világos, pofa és szemtájékuk sötétebb. Az alsó és felső farkfedők fehérek, az evezők és faroktollak feketésbarnák, melyeken sávozás nem volt látható. Últében a fark kissé túlért a szárnyakon. A földön karcúnak látszottak a hosszú fark, nyak és lábak miatt. Parlagi sas nagyságúak voltak. A szárnyfedő tollak a mellől sötétebbek, az evezőktől világosabbak és feketésszürke színűek. Szárnyacsíkjuk csak röptükben volt megfigyelhető, főleg felső oldalukon. Alsó röpképükön legszembetűnőbb volt a szárnyfolt, mely az újas kézevezők alatt az alsó szárnyél széléig húzódott. Leginkább a földön tartózkodtak és alacsonyan vadásztak. Hangjuk 5–6 tagú sűrűn hallatott gá. Sokat tartózkodtak más sasfajok közelében. Utolsó megfigyelésük egybe esett a kis békászósasok és a fiatal parlagi sasok e területről való elköborlásával. Megfigyeléseim alkalmával Firmánszky Gábor és Balogh János társaim voltak velem.

Petrovics Zoltán

A kis sirály (*Larus minutus*) vonulása és csoportos átnyarálsai a Hortobágyon

Sok más, hazai vizes területünkhöz hasonlóan a Hortobágyon is rendszeresen átvonul a kis sirály. Tavasz érkezése más sirályfajokhoz képest későbbi: az utóbbi 15 év során április 7–május 4. közötti napokon jegyeztem fel az évenkénti első megjelenését. A sekély vizeknél (kacsa- és libanevelők, szikes tavak, lecsapolt, vagy félig töltött halastavak) gyakoribb, míg a folyóártereken, mély vízű mocsaraknál, feltöltött halastavakon ritkább, illetve kisebb számú az előfordulása. A pusztai vadvizeket is csak alacsony egyedszámban látogatja. A 70-es években még

működő, nagy kiterjedésű rizsföldeken főleg május második felében számított jellemző madárnak. Az egyes víztípusoknál átvonuló, alkalmilag elidőző kis sirályok mennyiségi viszonyait a megfigyelt maximumok alapján mutatom be:

Kacsa- és libanevelők	max. 156 pd.
Leccsapolt halastavak	–,– 110 pd.
Rizsföldek	–,– 80 pd.
Szikes tavak	–,– 51 pd.
Elöntött gyep, mocsárrét	–,– 30 pd.
Nyíltvízű mocsár	–,– 20 pd.
Árterek, kubikok	–,– 20 pd.

Egyes években a Hortobágyon egész nyárom át láthatók kisebb–nagyobb csapataik. Megfigyeléseim során az 1975, 1985 és 1986 években tapasztaltam a legnagyobb egyedszámú átnyarást.

1975: Az első példányok április 17-én érkeztek. Június-július hónapokban a Hortobágy következő vizeinél az alábbi adatokat jegyeztem fel:

Vince-fenek (kacsanevelő)	60–80 pd. (max. 156)
H. Halastó-7 leccsapolt tava	40–50 pd. (max. 110)
Villongó (kacsanevelő)	40–50 pd. (max. 55)
Akadémia-tó (szikes tó)	30–40 pd. (max. 51)
Vágóhídi kacsanevelő tó	18–20 pd. (max. 31)

A nyári csapatokban 5–8 egyed volt kiszínezett adultus, a többség nyugalmi ruhás, illetőleg immaturus példány. Utolsó őszi adat: szept. 20.

1985: Későn, április 26-án érkeztek. Ebben az évben csupán két állandó nyári előfordulási helyüket ismertem:

Borzas pusztai kacsanevelő 8–12 pd. (mind immaturus)
 Akadémia-tó (törzsliba-telep) 40–46 pd. (2 kiszínezett ad.)
 Az Akadémia-tavi előfordulás helye megegyezik a tíz évvel korábbival, viszont a szikes tó időközben libanevelő vízzé, majd az úgynevezett tangazdasági törzslibatelep fűrösztő tavává degradálódott.

Utolsó őszi adat: szept. 11.

1986: Április 29-én érkeztek. Az átnyarálok egy része a leccsapolt, 1985 ősze óta szárazon álló H. Halastó-3 és Kondás 1–2 medencék sekély vizein tanyázott. A Fényes-tó

gyomos medencéje is jó nyaralóhellyé vált. Az Akadémia-tó libanevelőjén idén több mutatkozott.

H.Halastó 50–60 pd. (4–5 kiszínezett adultus)

Fényes-tó 40–50 pd. (júniusig kb. 30
kiszínezett ad.)

Akadémiai-tó 65–70 pd. (2 kiszínezett adultus)

Utolsó őszi adat: okt.3.

Dr. Kovács Gábor

Fekete gólya (*Ciconia nigra*) vonulási adatok Balmazújváros környékéről

Minden évben érintik területünket a vonuló fekete gólyák. Tavasszal keveset látunk, de ősszel több példány is elidőzik a lecsapolt halastavak környékén.

A továbbiakban időrendi sorrendben közöljük az 1986-os vonulási adatokat:

augusztus 16.	Nyírólapos	1 pd.
augusztus 16.	Paprét	4 pd.
augusztus 21.	Virágoskuti h.tavak	1 pd.
augusztus 31.	Virágoskuti h.tavak	7 pd.
szeptember 1.	Virágoskuti h.tavak	23 pd.
szeptember 2.	Virágoskuti h.tavak	5 pd.
szeptember 3.	Virágoskuti h.tavak	15 pd.
szeptember 5.	Virágoskuti h.tavak	40 pd.
szeptember 6.	Virágoskuti h.tavak	60 pd.
szeptember 9.	Virágoskuti h.tavak	65 pd.
szeptember 12.	Kőudvar	1 pd.
szeptember 13.	Virásokuti h.tavak	35 pd.
szeptember 14.	Virágoskuti h.tavak	48 pd.
szeptember 15.	Virágoskuti h.tavak	6 pd.
szeptember 19.	Virágoskuti h.tavak	1 pd.
szeptember 20.	Virágoskuti h.tavak	7 pd.

Ecse di Zoltán – Szondi László

**Rendellenes színezetű tőkés réce (*Anas platyrhynchos*)
a Hortobágyon**

1983.XII.2-án Dr.Győrvári Kálmán egy általa ismeretlen récét ejtett el Nádudvar határában a Hortobágyon. A madár a Természettudományi Múzeumba került, ahol Esztergályos Lajos preparálta. A gyűjteményben a mindezideig ismeretlen madarat az *Anas platyrhynchos* „Cayuga” típusú mutációs formájával azonosítottam. A gácsér példány teljes tollazata egyöntetűen feketés olajbarna, kivéve a kiterjedt fehér begyőfoltot.

Ez a rendellenes színezetű típus Nyugat-Európában félvad populációkban gyakoribb, de hazai, vadászati célra tenyésztett állományokban is megjelenik.

Magyarországon a vadon élő tőkés réce csapatokhoz társulva ezideig nem észleltem. Megjelenésére a fentiek alapján számítani lehet, s ez esetben ügyelni kell minden távolabbi pehelyréce megfigyelésre, melynek fiatal példányaival könnyen összetéveszthető.

Dr. Bankovics Attila

**Sarki búvár (*Gavia arctica*)
Hajdúszoboszlón**

1986.V.1-én a korareggeli órákban egy kiszínezett sarki búvár tartózkodott Hajdúszoboszló belterületén a Délibáb Szálló melletti tó vizén. A madár ez esti órákban érkezhetett a tóra és reggel még 7 óra előtt tovább repült.

Dr. Bankovics Attila

ÖKOLÓGIA

Erdei fülesbaglyok (*Asio otus*) a Gellérthegyen

Évek óta rendszeresen járom a Gellérthegynek a Dunával ellentétes oldalon fekvő, az Ifjúsági Parkig és a Verejték utcáig tartó részét de erdei fülesbaglyokkal soha nem találkoztam. 1987. február 5-én reggel a szokott bejárás alkalmával a Citadella alatti sétaút és az Ifjúsági Park közti viszonylag keskeny, de lomblevelű fákkal viszonylag gazdagon beültetett részén 14 példányt vettem észre. Egy hársfán ültek közel egymáshoz. A pihenőhelyet rendkívül jól választották meg, mert azon a részen voltak legkevesebb zavarásnak kitéve.

Délután újból meglátogattam a baglyokat, ezúttal a köpetek részére egy nylonzacskót is vittem magammal. A hársfán ezúttal 13 madár ült, de a közelben lévő fákon még 1+1+2 példányt vettem észre, így összesen 17 erdei fülesbagoly tartózkodott a viszonylag kis területen. A gellérthegyet kb. 40 cm-es hótakaró borította, napközben gyengén olvadt, s a hó érkezésemkor (15,30 h) kissé kásás volt. Már messziről hallottam a fekete rigók lármáját a baglyok körül. Kb. 12 madár ült a környező fákon. Néha közelebb repültek a nyugodtan pihenő baglyokhoz, de nem támadták őket, sőt a hímek a csoportosulást már az egymással való torzsalkodásra használták fel. Előzőleg a hegy másik oldalán egy hím már halkán énekelt. A baglyokat egyáltalán nem zavarta a fekete rigók lármája, nyugodtan üldögéltek. Szerettem volna megfigyelni, mikor indulnak vadászni és milyen irányba repülnek el, de ez sajnos meghíúsult. 16,47 h-kor, már napnyugta után, két szánkót húzó gyerek mielőtt megakadályozhattam volna hirtelen letért az útról és pont a baglyos fák alatt rohantak keresztül. A madarak felrepültek, egy részük távolabbra szállt, egyesek a közeli fákra ültek. Ezután összegyűjtöttem a havon fekvő köpeteket. Ezek és az ürülék mennyisége alapján a baglyok legfeljebb egy-két napja tanyázhattak ezen a helyen. A közelben egy széttépett fekete rigó hím maradványai heverték.

A köpetekben a következő zsákmányállatokat találtam:

Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	5 pd.
Házi veréb (<i>Passer domesticus</i>)	12 pd.
Mezei veréb (<i>Passer montanus</i>)	3 pd.
Tengelic (<i>Carduelis carduelis</i>)	7 pd.
Zsezse (<i>Carduelis flammea</i>)	2 pd.
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	3 pd.
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	5 pd.
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	27 pd.

Február 8-án délelőtt András fiammal újból meglátogattuk a baglyokat. A múltkori helyen ültek, de amikor egy férfi két kiségyekkel és szánkóval éppen alattuk törtetett végig a hóban, felrepültek. Egy részük egy kb. 50 méteres sugarú körön belül ült fel egy-egy fára, mások távolabb repültek. Pontosán megszámolni nem lehetett őket, de véleményem szerint a múltkori kis csapat volt együtt. Néhány példány már percekkel a zavarás megszűnése után visszazállt az eredeti pihenőfára, tehát nem vették nagyon zokon, helyesebben megszokták a háborgatást.

Schmidt Egon

Hallal táplálkozó tőkés réce (*Anas platyrhynchos*)

1986. november végén 5. vadászat során elejtett tőkés réce tojó került birtokomba, amelyeknek átvizsgáltam a begytartalmát. A récék a rétszilasi 7. sz. leeresztett tó halágyaiban és tocsogóin tartózkodtak a vadászat kezdete előtt. Az öt példány közül négy begyében és nyelőcsővében a szokásos táplálékmaradványok voltak, elsősorban gyommagvak, kukorica és zöld növényi részek. Az egyik madárból viszont 23 db 1,5–5 cm hosszúságú szélhajtó küsz maradványa került elő. A nyelőcsőben talált halak már erősen emésztettek voltak, míg a begyből származókat szinte érintetlen állapotuk révén jól fel lehetett ismerni. A halakon kívül egyéb táplálékmaradványt nem sikerült kimutatni, ami arra utal, hogy ez az egyed elsősorban halfogyasztásra specializálódott. Bár a szakirodalomban is említik a tőkés réce

halfogyasztását (Sterbetz I.1972.: Vízivad), a fenti megfigyelés mégis azt sugallja, hogy időnként, különösen a halastavi lehalászások idején egyes példányok esetében a halfogyasztás jelentős mértékű is lehet, azaz a táplálék legnagyobb részét különböző, kisméretű halak képezik. Mindebből természetesen még nem lehet nagyobb horderejű következtetést levonni, de rávilágít arra, hogy a tőkés réce halfogyasztásának rendszeressége, mértéke és időpontja még további, részletesebb vizsgálatokat igényel.

Lendvai Gábor

A fekete rigó (*Turdus merula*) négyszeri költése ugyanazon fészekben

Fácánkerten, a Természet- és Vadvédelmi Állomás parkjában a fekete rigó domináns fészkelő faj. Költő állománya a 6 ha-os parkban — becslésem szerint — az utóbbi 9 évben 6–10 pár között ingadozott. Több éve használnak már fészkelésre egy fagytól megrepedt, majd üregesen kikorhadt vadgesztenye törzset. A fatörzsben keletkezett üreg a talapszinttől számítva 120 cm magasan kezdődik, megközelítően henger alakot formáz, melynek magassága 50 cm, átmérője 14 cm. Az üreg délnyugat felé 12 cm szélességben teljes hosszában nyitott. A rigók a fészket az üreg alsó részébe rakták, ennek következtében az — az időjárás viszontagságai ellen — szinte teljes védettséget élvezett. A használt fészketeket a téli időszakban mindig eltávolítom — gyakran elégetem — így a fészkelőhelyek a következő évben mindig újra használhatók.

1985-ben észleltem, hogy a fent említett fatörzs üregében egymást követően négy fekete rigó költés volt. A kirepülések után a fészket csak tatarozták — kissé megemelték, ráépítettek — és már kezdődött is a tojások lerakása. Valamennyi költés sikeres volt. A kirepült fiókák száma sorrendben a következő volt: április 28-án 5 pd.; június 3-án 4 pd.; július 10-én 4 pd. és augusztus 16-án 2 pd. Az utolsó fészkeléskor 4 tojásból 3 fióka kelt, de az egyik egyhetes korában eltűnt. Mivel az adult madarak nem voltak jelöltek, nem tudtam biztonsággal megállapítani,

hogy ugyanaz a pár költött végig, vagy időközben az egyedek cserélődtek.

A fekete rigó évi négyszeri sikeres költésével a szakirodalomban sem találkozunk gyakran, egyazon fészekben történő évi négyszeri költést pedig hazánkban tudtommal még nem figyeltek meg. Mindez azért figyelemre méltó, mert köztudott, hogy a fészekparaziták felszaporodása és károsítása elleni védelem céljából a rigófélék legtöbb esetben új fészket építenek.

Dr. Kalotás Zsolt

A búbosbanka (*Upupa epops*) újabb háromszori költése Fácánkerten

A Madártani Tájékoztató lapjain már beszámoltam a búbosbanka 1984. évi fácánkerti háromszori költéséről. 1985-ben ugyanitt, a Természet- és Vadvédelmi Állomás parkjában, a már hagyományosnak is mondható fészkelőhelyen, a felállított nyárfatöncben észleltem háromszori költését, illetve költési kísérletét. Ez évben az első búbosbankákat március 19-én figyeltem meg. Április 10-én a hím már a fatönc körül hallatta hangját és 15-én már nászjátékot és odufoglaló viselkedésüket jegyezhettem fel. Április 29-i szemlém alkalmával a fatönc elé kidobva 2 db kotlott bankatojást, az oduban elpusztult tojót, valamint még 4 db kotlott tojást találtam. A tojó – amint ez a boncolás során kiderült – 7. tojását nem tudta megtojni, az uterus (tojástartó) utolsó szakaszában megszorult és a madár intoxikáció (a kiválasztással kiürülni nem tudó mérgező anyagok okozta mérgezés) következtében pusztult el. A tojásokat valószínűleg a hím banka dobálta ki az oduból, azzal a szándékkal, hogy újra alkalmassá tegye a fészkelésre. A tojó pusztulása után a hím több napon keresztül intenzíven hallatta hangját, jelezve, hogy alkalmas költőhellyel rendelkezik. Egy héten belül sikerült is egy újabb tojóval párba állnia, ami a szabad tojók bőségére utal. A madár május 7-én már tojásokon kotlott. A fészekalj a hónap 28-án 6 (kb. 5 napostól 2 hetes korú) fiókából állt, melyek június 15-ig ki is repültek. Ezután a pár újabb költésbe kezdett és a 6 tojásból 3 fióka repült ki (1 tojás terméketlen volt, 2 fióka az oduban elpusztult). A legkisebb augusztus 4-én hagyta el a költőhelyet.

Dr. Kalotás Zsolt

Madarak és az úttest

Az általam leggyakrabban használt erdei útvonalon, Brennbergbánya és Sopron között legfeltűnőbb ugyan a kétéltűek és hüllők tömeges pusztulása, de a madarak baleseteinek szomorú jelenségére is figyel már évek óta családom és ismeretségi köröm. Bizony sok széttaposott, vagy teljesen ép madárhullát kaptam már. Feketerigó, énekes rigó, vörösbegy, barátka poszáta, erdei pinty, szécinege, barázdabillegető a 10 km-es völgyben – főleg a Rák patak mentén – húzódó útszakasz madáráldozat gyakorisági sorrendje, de egy–egy esetben elgázolt berki tücsökmadár, szürkebegy és hegyi billegető tetemet is találtunk. A balesetek kevés kivétellel a nász és fiókanevelés idején, vagy közvetlenül a kirepülés után következtek be szinte minden évben ugyanazokon a helyeken. Az ebben az időszakban kevésbé óvatos, illetve még tapasztalatlan példányok esnek áldozatul. Az úthoz valószínűleg semmiféle kötődésük nincs, csak mozgásuk során keresztezik azt. Megfigyeltem ezenkívül olyan jelenséget is a madarak és utak kapcsolatában, amire igen nehéz magyarázatot adni. Az esetek: 1978.06.11-én az esti szürkületben a Mekszikópusztas – Sarród útszakaszon, a Fertőtől kb. 3,5 km távolságra egy küszvágó csér lebegett az út felett, le-leszállt és a sötétség beálltáig regisztrálhatóan nem hagyta el a nappal átforrósodott bitumen útfelületet. Kemény teleken, több napig tartó ködben néha vízimadarak ereszkednek le a szélesebb soproni utcákra, 1979 januárjában szürke gém és szárcsák, 1986 decemberében 2 vetési lúd került így a városba. Szinte minden évben előfordul, hogy a koratavaszi vonulás idején tőkés, – sőt egy esetben bőjti récék szállnak le a Brennbergi-völgyben lévő útra azon a részen, ahol a pataktól az út már kb. 200 m-re eltávolodva a hegyoldalban halad. Ugyanitt, de följebb a kb. 500 m magasan, középkorú bükkösben húzódó hermesi úton is találtunk 1984 márciusában – a szokatlanul hideg tél végén – autók által eltaposott szárcsákat és bfbicet! Talán víztükörnek, befagyott folyónak nézik ezeket az útfelületeket a vonuló madarak?

Dr. Kárpáti László

Rendellenes előfordulások

Az alábbi felsorolás 24 fajról közöl adatokat olyan időszakokból, amelyekben „rendes körülmények között” e madarak nem szoktak előfordulni. Vannak közöttük átnyarálók, áttelelők, késői, ill. korai vonulók.

Ezúton is kérjük Tagtársainkat, hogy hasonló megfigyeléseiket gyűjtsék össze és közöljék e sorok írójával (*Molnár László, Fülöpháza, Madárvárta*).

Vörös gém (Ardea purpurea)

1983. 01.08. Pálmonostora (Péteri-tó) 1 pd, Mészáros Zs.;
1984. 01.–02. hó Tarcál (Ökör-tó) 2 pd, Mecsák J.L.;
01.12. Szőgye–Vének (Duna) 4 pd, Dr. Rékási J.; 11.19.
Szeged-Fehértó 1 pd, Dr. Monár Gy.

Kis kócsag (Egretta garzetta)

1983. 01.15. Molnaszecsőd 1 pd, Tót L.; 1984.10.15. Kisbalaton (I. tározó) 3 pd, Futó E.; 11.25. – 12.06. Alsónémedi (csatornában) 1–3 pd, Zsin G.

Bakcsó (Nycticorax nycticorax)

1984. 01.15. Szeged-Fehértó 8 pd, Selmeczi L.; 11.19. Tiszaalpár (Sulymos) 2 pd, Mészáros Zs.; 12.15. Hortobágy (Halastó) 4 pd, Konyhás S.; 12.16. – 1985.01.13. Poroszló (Tisza II. tározó) 11–21 pd, Tudoszo L.; 01.13-án u.ott Lipcsey I. 16 adult és 5 jug. példányt figyelt meg. Az időjárás ekkor rendkívül hideg volt, mindent és még az élő Tiszát is hó és jég borított.; 01.13. Makád (Duna) 1 pd, Dr. Jánossy D.; 01.13. Szeged-Fehértó 1 pd, Selmeczi L.; 02.17. Poroszló (Tisza II.) 8 ad., és 4 juv. pd, Lipcsey I.

Pocgém (Ixobrychus minutus)

1983. 01.27. Ócsai TK 1 tojó pd, A „vizekben sok apró hal,, Nagy L.; 1985.10.03. Szeged-Fehértó 1 pd, Széll A.;

Fehér gólya (Ciconia ciconia)

1981. 11.01. Balf 27 pd. „Délután a Fertőn 16 pd.,” Szabó I.; 1982.12.04 Várpalota 1 pd, Major I.; 1983.01.02. Körmend (Rába – Csörnöc p.) 1 pd, Balogh I.; 1984. 12.16. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr. Bod P. – Zsótér L.;

1985.11.17. Dinnyés (Fertő) 1 pd, Szaák T.; 12.14. Apaj 1 pd, Dr. Sterbetz I.; 12.15–22. Harta 2 pd, Berdó J. – Kovács I.;

Kanalség (Platalea leucorodia)

1981.12.19. – 1982.01.17. Tata (Réti-tavak) 1 pd, 01.31. –03.15. Naszály-Szomód (Ferencmajori-h.tó) 1 pd, 11.13. Tata (Réti-tavak) 3 pd, 11.23. u.ott 3 pd, 11.27. –1983.01.03. 1 pd, 01.15. N–Sz (Fer. maj.i.-h.tó) 1 pd. 02.12. Tata (Réti-tavak) 1 pd, Musicz L.;

1984–1985 telén Szeged közelében a Fehértón, valamint az Őszeséken tartózkodott 50 példány. Tavaszra számuk, az elhullások következtében 31-re apadt, Gyovai F. és Tsai.

Kerceréce (Bucephala clangula)

1983.06.13. Baja (Duna, 1477 fkm) 1 tojó pd („rosszul repülő”); 06.25. 1 tojó pd, (az előző), valamint egy rendezen repülő hím példány; 07.05. u.ott u.az a pár. Kalocsa B.

Barna kánya (Milvus migrans)

1983.02.13. Szentés (Fertő) 1 pd, Szabó F.; 1985.12.31. Rákóczipfalva 1 pd, Fülemen E.; 1986.01.19. Baja (Duna) 1 pd, Kalocsa B.

Bíbic (Vanellus vanellus)

1985.12.29. Hortobágy (Halastó) 10 pd, Baranyi R. – Györösy T.;

Billegető cankó (Tringa hypoleucos)

1982.11.28. Alsógöd (Dunapart) 1 pd, Gack L.–Gábor L.;

Sárszalonka (Gallinago gallinago)

1982.12.12. Körmend (Rába – Csörnöc p.) 4 pd, Illés P.;

Erdei szalonka (Scolopax rusticola)

1982.12.16. Kiskúnfélegyháza 1 pd, Mészáros Zs.; 1983. 01.26. Nádasd, 1 pd, Mogyorósy B.; 11.08. Kiskúnfélegyháza 1 pd, Mészáros Zs.;

Fattyúszerkő (Chlidonias hybrida)

1983.01.16. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, „csatorna felett vadászgatott”, Dr. Bod P.;

Nyaktekercs (Jynx torquilla)

1983.02.06. Lakitelek (Tőserdő) 2 pd, Mészáros Zs.;

Füsti fecske (Hirundo rustica)

1982.10.18. (Gyomaendrőd) 1 pd, Andrési P.; 1984.10.14.
Ravasz 7 pd, Dr. Rékási J.; 10.19. Csataszög 1 pd, Fűri
A. – Lőrincz I.

Molnárfecske (Delichon urbica)

1982.09.27. Bp. (XVIII. ker.) 1 pd, Illyés Z.

Sárgarigó (Oriolus oriolus)

1985.09.15. Szabadhidvég 2 pd, Szatori J.

Énekes rigó (Turdus philomelos)

1983.02.14. Körmend 1 pd, Illés P.

Cigánycsuk (Saxicola torquata)

1983.01.02. Csákánydoroszló 2 hím pd, Illés P.

Házi rozsdafarkú (Phoenicurus orhruros)

1982.01.12. Budapest (Óbuda) 1 pd, Városi O.; 1983.
01.18. Körmend 1 pd, Schantl L.;

Barátposzáta (Sylvia atricapilla)

1983.01.01. Budapest (Népliget) 1 ad. hím gyűrűzve,
Schmidt H.; 01.19. Gyöngyössolymos 1 hím pd, Szalai
F.; 02.21. Budapest (Népliget) 1 juv. gyűrűzve, Schmidt
H.; 11.13. – 12.18. Sumony (halastó) 1 hím pd, Molnár I.;
1984.01.27. Balatonfüred 1 hím pd, Bruckner A.; 12.20.
Szombathely (Kámoni arborétum) 1 tojó pd, Király R.;
1985. 01.14. Szőgye-Vének (Duna-ártér) 1 tojó pd, Dr.
Rékási J.

Barázdabillegető (Motacilla alba)

1983.01.16. Visegrád (Szentgyörgypusztá) 1 pd, Träger J.

Tövisszűrő gébics (Lanius collurio)

1982.10.20. Gyomaendrőd 1 pd, Andrési P.

Csíz (Carduelis spinus)

1981.08.20. Nagykovácsi 1 juv. tojó pd gyűrűzve,
Városi O.

Molnár László

Egyesületi élet

A VI. sumonyi ornitológiai tábor eredményei 1986.

A MME Baranya megyei csoportja hatodik alkalommal szervezett ornitológiai tábort 1986. július 27 – augusztus 31 között a sumonyi halastavaknál. A tábort első ízben működtettük 5 héten keresztül, s a jövőben a táborozás időtartamának további növelését tervezzük. Munkánkat ezúttal is anyagilag támogatta a Baranya megyei Tanács Mezőgazdasági osztálya, s jelentős összeget nyertünk a KISZ KB Ifjúsági Környezetvédelmi Tanács országos pályázatán. A 83 résztvevő 13 helyi csoport tagjai közül került ki. Részben cseretáborozás, részben egyéni részvétel alapján 10 főt fogadtunk az NDK-ból. Viszonylag magas volt a 13 éven aluliak aránya, ami nehezítette a szakmai munkát. Eddigi tapasztalataink szerint a 13 éven aluli korosztály még nem elég érett az ilyen jellegű táborok munkájára, ezért 1987-től táborunkban csak 13 éven felüliek részvételét biztosítjuk.

A madarak befogásához 312 fm (800 m²) függönyhálót, 24 fm limikolahálót, valamint néhány ragadozóhálót, kandlit és varsát használtunk. A táborozás első három hetének rendkívüli hősége ellenére 69 faj 4288 példányt jelöltünk. Az újonnan gyűrűzött madarak 17,5 %-át (749 pd.) fogtunk vissza, ami a korábbi évekhez viszonyítva rendkívül magas arány. 139 pd. régi magyar gyűrűs és 3 pd. külföldi gyűrűs madarat is ellenőriztünk. Érdekesség egy moszkvai gyűrűs nádirigó kézrekerülése. Hét madárfajt első ízben jelöltünk, ezzel a Sumonyban gyűrűzött fajok száma a kezdetektől számítva 88-ra emelkedett.

A táborban 50 pd-t elérően gyűrűzött fajok:

Törpegém (I. minutus)	97 pd.
Füstifecske (H. rustica)	1514 pd.
Függőcinege (R. pendulinus)	110 pd.
Nádi tücsökmadár (L. luscinioides)	60 pd.
Nádirigó (A. arundinaceus)	199 pd.

Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	450 pd.
Énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	59 pd.
Foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	361 pd.
Kerti geze (<i>H. icterina</i>)	72 pd.
Barátságosáta (<i>S. atricapilla</i>)	337 pd.
Kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	52 pd.
Kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	91 pd.
Sisegő füzike (<i>Ph. sibilatrix</i>)	55 pd.
Tövisszúró gébics (<i>L. collurio</i>)	71 pd.
Zöldike (<i>C. chloris</i>)	155 pd.

Kis számban gyűrzött érdekesebb fajok: cigányréce, kabasólyom, kis vizicsibe, bubosbanka, kis fakopáncs, kis légykapó.

A faunisztikai megfigyelések során naponta két ízben végeztünk felméréseket a tórendszeren és környékén. A táborozás időtartama alatt 136 faj jelenlétét mutattuk ki. Két madárfajt első ízben figyeltünk meg, ezzel a megfigyelt fajok száma a kezdetektől számítva 163-ra emelkedett. Érdekesség a szalakóta előfordulása.

A madarak vedlésének leírását négy csoportban tudtuk megvalósítani. 18 faj 104 példányán végeztünk vizsgálatokat. Nagyobb példányszámban leírt fajok: seregély 23 pd., mezei veréb 10 pd., zöldike 29 pd.

A táborozások folyamán első ízben végeztünk rovarászati vizsgálatokat, mellyel célul tűztük ki a területen előforduló és madártáplálékként számbajöhető rovarfajok állományviszonyainak feltárását. A rovarokat a tábor mellett felállított csapdával fogtuk. A gyűjtött anyag a későbbiek folyamán kerül kiértékelésre a JPTE. Állattani Tanszékének segítségével.

Bank László

TARTALOMJEGYZÉK

oldal

Bali József: Veszprémi fiatalok fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) megfigyelései 1986. nyarán	25
Bank László: A VI. sumonyi ornitológiai tábor eredményei 1986	51
Dr. Bankovics Attila: Rendellenes színezetű tőkésréce (<i>Anas platyrhynchos</i>) a Hortobágyon	42
Dr. Bankovics Attila: Sarkibúvár (<i>Gavia arctica</i>) Hajdúszoboszlón	42
Ecsedi Zoltán—Szondi László: Tengeri partfutó (<i>Calidris maritima</i>) előfordulása a Balmazújvárosi nagyszíken	34
Ecsedi Zoltán—Szondi László: Fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>) vonulási adatok Balmazújváros környékéről	41
Dr. Kalotás Zsolt: A gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) 1985 évi országos állományfelmérésének eredményei	7
Dr. Kalotás Zsolt: Adalékok a menyétféle ragadozók fészekalj pusztító tevékenységéhez és károsításaik megelőzéséhez	13
Dr. Kalotás Zsolt: A feketeterigó (<i>Turdus merula</i>) négyszeri költése ugyanazon fészekben.	45
Dr. Kalotás Zsolt: A búbosbanka (<i>Upupa epops</i>) újabb háromszori költése Fácánkerten	46
Dr. Kárpáti László: Üstökös réce (<i>Netta rufina</i>) fészkelése a Fertő hazai oldalán.	29
Dr. Kárpáti László: Madarak és az úttest	47
Dr. Kovács Gábor: Megfigyelések és madáretetés a Hortobágyon 1986/87. telén.	17
Dr. Kovács Gábor: A kis sirály (<i>Larus minutus</i>) vonulása és csoportos átnyaralásai a Hortobágyon.	39
Krug Tibor: Utakmenti állattetemek felmérése	28
Lendvai Gábor: A Fejér megyei Sárkány-tó gulipán állományának (<i>Recurvirostra avosetta</i>) változása 1983—1986.	27
Lendvai Gábor: Hallal táplálkozó tőkés réce (<i>Anas platyrhynchos</i>).	44

Dr. Magyar Gábor: A füstös réce (<i>Melanitta fusca</i>) inváziója a Duna Visegrád és Budapest közötti szakaszán 1985/1986 telelési időszakában.	31
Mészáros László–Szalai Ferenc: A kis légykapó (<i>Ficedula parva</i>) mesterséges telepítése a Mátrában.	19
Molnár László: Tájékoztató az MME kékcsőrű réce (<i>Oxyura leucocephala</i>) telepéről III.	2
Molnár László: Rendellenes előfordulások.	48
Petrovics Zoltán: Pusztai sas (<i>Aquila nipalensis</i>) Abaújkér határában.	39
Schmidt Egon: Újabb mérföldkő.	1
Schmidt Egon: Erdei fülesbaglyok (<i>Asio otus</i>) a Gellért-hegyen.	43
Dr. Stollmann András: Fogolyra (<i>Perdix perdix</i>) emlékezünk.	6
Széll Antal–Tokody Béla: Kékcsőrű réce (<i>Oxyura leucocephala</i>) megfigyelése a Szegedi Fehértón.	33
Vasuta Gábor: A gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) védelmében.	12
Ványi Róbert: A pusztai sas (<i>Aquila nipalensis</i>) előfordulása Földes határában.	35

Kizárólag belső terjesztésre.
Készült a Magyar Madártani Egyesület
házi nyomdájában
Felelős kiadó: Péchy Tamás

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1987 július – december

3.-4. szám

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1121 BUDAPEST
Költő u. 21.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
A FOGOLY VÉDELME ÉRDEKÉBEN!

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is ez évben a foglyok védelméért, máris felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

**Nemzetközi madarvédelmi konferenciát
szervezett az MME
(Visegrád, 1987. május 13–18.)**

A magyarországi madárvédelem, több mint 100 éves története folyamán jelentős mérföldköhöz érkezett 1987 májusában, amikor a Nemzetközi Madárvédelmi Tanács (International Council for Bird Preservation, ICBP) Európai Szekciója Visegrádon tartotta XVI. konferenciáját.

Ezzel kapcsolatosan szeretnénk ismertetni a Madártani Tájszervezet tisztelt olvasóival a Tanács több mint fél évszázados történetének egyes mozzanatait, illetve annak néhány jellemvonását.

A Nemzetközi Madárvédelmi Tanácsot 1922-ben alapították azzal a céllal, hogy kezdeményezője legyen a nemzetközi madárvédelem ügyének. Jelenleg a világon több mint 300 szervezet tagja a Tanácsnak. Ezek a szervezetek közel 100 országban mintegy 10 millió embert képviselnek.

Az ICBP alapítói kiváló európai és amerikai madárvédők voltak, akik élen jártak annak felismerésében, hogy csak nemzetközi összefogással lehet megvédeni a vonuló, költöző madarakat. Ennek köszönhető, hogy a madárvédelmi szervezetek a legerősebbek a világ természetvédelmi mozgalmi közül.

Miért éppen ezek a mozgalmak a legerősebbek? Talán ezt úgy fogalmazhatnánk meg, hogy:

A madarak az egészséges élet lényeges elemei és jellemzői. Ami őket veszélybe, pusztulásba sodorja – a szennyeződés, a természetes rendszerek szétzúzása – előbb; vagy utóbb veszedelmet jelent számunkra is! A madarak is, de bármilyen faj olyan rejtélyek hordozói, melyeket csak most kezdünk felfedezni. Viselkedésük, genetikai összetevőik számtalan titkot rejtenek, melyek – ha megfejtjük őket egy napon – az emberiség javát szolgálják.

Az ICBP legfőbb célja:

- A Földön élő madarak és madárvilág természetes élőhelyének védelme.

– A madárvédelem megszervezése az egész világon és a nemzeti madárvédelmi mozgalmak segítése, tevékenységük összehangolása.

Ez az egyedülálló nemzetközi szervezet az alábbi legfőbb témákban fejti ki tevékenységét:

Madárvédelem: A Tanácsnak több mint 150 konkrét madárvédelmi programja van. Ezek a programok adott élőhelyek és veszélyeztetett fajok védelmét segítik szerte a világon.

Általános, a Földre kiterjedő megfigyelő rendszer: Az ICBP ellenőrzi a kritikus természetes élőhelyeket, így az óceániai szigeteket, a trópusi őserdőket, a vizes területeket és a füves pusztákat. A megfigyelések alapján állítják össze a Világ Vörös Könyvet és ajánlásokat adnak ki a védelem érdekében.

Alapvető segítségnyújtás: Az ICBP patronálja és ösztönzi a területi madárvédelmi kezdeményezéseket elsősorban azokon a fokozott figyelmet érdemlő területeken, ahol ilyenek nem voltak.

Széleskörű tájékoztatás: Rendszeres és friss információkkal látja el tagszervezeteit és tagjait. Színvonalas kiadványokat készít.

Az ICBP munkáját hivatásos madárvédelmi szakemberek irányítják szerte a világon.

Az ICBP felhívja a világ valamennyi józan emberét, hogy ha tovább akarják élvezni a madarak énekét, akkor védünk kell őket a költőhelyükön, vonulásuk során és a téli pihenőhelyeket. Az ICBP-nek szüksége van valamennyiünk támogatására és a nemzeti madárvédelmi szervezetek önálló munkájára.

Az ICBP fontosnak tartja a természet és az ember kapcsolatát – amelyet a madárvilág védelmével kapcsolatos tevékenység számos esetben példásan szimbolizál – és ezért számít az MME tagság támogatására is.

Az ICBP-nek tagja lehet jogi személy és természetes személy egyaránt, ha a belépési nyilatkozatot kitöltve megküldi a Cambridgei központ címére.

A visegrádi konferencia mindezt az európai kontinensre „lebontva” tárgyalta a következő fő témakörökkel:

Vonulási „dugók” védelme a mediterrán területeken (főleg Olaszország, Spanyolország).

Savas esők és a madárvédelem kapcsolata.

Intenzív mezőgazdasági hasznosítás madárvilágra gyakorolt hatásai.

Madártani szempontból fontos területek jegyzékének összeállítása országonként. Magyarország elsősorban ez utóbbiban van érdekelve: ennek elsődleges célja, nemzetközileg felhívni a figyelmet az ilyen területekre, nehogy azok a részvétlenség, vagy szándékos megszüntetés áldozataivá váljanak.

Már lassan tradícióvá válik, hogy az ICBP európai konferenciákon a kontinens madárvédő szervezeteinek szövetsége (WEBS) is egyidejűleg tartja ülését. Ezen rendkívül színes beszámolók hangzottak el, sok olyan madárvédelmi ötlettel, melyek más szervezetek munkájában is jól felhasználhatók.

Maga az ICBP-konferencia Visegrádon egyedülálló volt a maga nemében. Ezen 28 állam 120 résztvevője jelent meg. Első ízben hivatalosan képviseltette magát a Szovjetunió mellett Lengyelország, Csehszlovákia, Románia, Bulgária, Jugoszlávia és az NDK is.

Mindezekből kiderül, hogy a madárvédelem, melyet hazánkban elsősorban a Magyar Madártani Egyesület képvisel, mennyire nem elszigetelt, határainkon belüli mozgalom. Tevékenységünkkel a madár- és természetvédelem nemzetközi vérkeringésébe egyre jobban és hatékonyabban kapcsolódunk be és nyugodtan mondhatjuk, hogy ebben a nemes nemzetközi versengésben kontinensünkön az elsők közt vagyunk.

Kállay György

MADÁRVÉDELEM

Legfontosabb madárélőhelyek számbavétele Európában (ICBP munkaprogram)

Az utóbbi időben az ember gyökeresen megváltoztatta az európai környezetet, talán jobban, mint a föld más térségeiben. Az utóbbi évtizedekben a madarak – és számos más növény- és állatfajok – élőhelyeit egyre jobban fenyegeti az emberi térhódítás, az iparosodás, az urbanizáció, az erdőgazdálkodás, a mezőgazdálkodás.

Az európai legfontosabb madárélőhelyek azonosítása és számbavétele az ICBP kontinentális szekciójának 'elsődleges' feladata. A Visegrádi Konferencia egynapos szimpóziuma fokozott figyelmet fordított e kérdés megvitatására, az elvégzendő feladatok megtárgyalására. Az Európában honos madarak és élőhelyeik helyzetét a szimpózium gondosan válogatott kritériumok alapján vizsgálta meg. A kritériumok alapján történt döntés arról, hogy Európában melyek a legfontosabb élőhelyek. A munkához az egyes nemzeti szekciók előre elkészítették javaslataikat, hogy országukban mely területeket tekintik kiemelt fontosságúnak. Az előkészítő munka és a tanácskozás értelmében minden olyan területet legfontosabb európai madárélőhelynek tekintünk, ahol:

1. bármely faj európai populációjának legalább egy százaléka él (Pl. Európában jelenleg körülbelül 13.000 tűzok él, a Dévaványai Tájvédelmi Körzetben állandóan előforduló mintegy 200–250 tűzok jelentősen meghaladja az európai állomány egy százalékát);
2. az ICBP által összeállított Vörös Könyvben szereplő, vagy a Vörös Könyvbe javasolt fajok jelentős populációja él. A Vörös Könyvben szereplő és a Vörös Könyvbe javasolt madárfajok részben a következők: kis kárókatona, borzas gödény, *fehér gólya*, tarvarjú, vörösnyakú lúd, *kékcsőré*, vörös kánya, *réti sas*, saskeselyű, vadászsólyom, *haris*, pártásdaru, reznektűzok, galléros tűzok, *tűzok*, lilébibic, vékonycsőrű póling, korallsirály, rózsás csér és további tizenöt hazánkban kevésbé ismert faj.

3. rendszeresen előfordul egy, vagy több veszélyeztetett európai faj jelentős populációja. A veszélyeztetett európai fajok listáját külön függelék adja meg, 173 faj tartozik ide, többek között például a kis kócsag, nagy kócsag, kanalasszék, kis lilik, hamvas rétihéja, békászósas, kerecsensólyom, császármadár, gulipán, szalakóta, fekete harkály, szikipacsirta, kis őrgébics, kerti sármány.
4. vízimadarak, illetve más vonuló madarak nagy számban (10.000 példány feletti lúd, réce, szárcsa gyülekező helyek) megtelepednek, éjszakáznak.
5. további, Európa szerte közönséges, széles körben előforduló, de az adott helyen nagy számban élő fajok tartózkodnak, és ezáltal változatosabbá teszik a térség faunáját, s külön karaktert adnak annak. A megadott függelék szerint ide tartozik például a partifecske, nádírgó.

Az előkészítő munka során a kritériumoknak megfelelően a Magyar Madártani Egyesület is készített Magyarországra vonatkozólag javaslatot, amelyet az ICBP elfogadott.

Ennek értelmében a legfontosabb madárélőhelyek, amelyek egyben európai jelentőségűek, a következők:

Hortobágyi Nemzeti Park	52.000 ha
Kiskúnsági Nemzeti Park III. egysége	3.903 ha
Bükki Nemzeti Park	38.815 ha
Aggteleki Nemzeti Park	19.708 ha
Pilisi Tájvédelmi Körzet	23.323 ha
Ócsai Tájvédelmi Körzet	3.576 ha
Barcsi Tájvédelmi Körzet	3.417 ha
Börzsönyi Tájvédelmi Körzet	17.897 ha
Vértesi Tájvédelmi Körzet	13.723 ha
Gerecsei Tájvédelmi Körzet	8.617 ha
Zempléni Tájvédelmi Körzet	26.496 ha
Mátrai Tájvédelmi Körzet	11.863 ha
Gemenci Tájvédelmi Körzet	17.779 ha
Tokaj-Bodrogszegi Tájvédelmi Körzet	4.242 ha
Mártélyi Tájvédelmi Körzet	2.232 ha
Sárréti Tájvédelmi Körzet	2.211 ha
Fertő-tó Tájvédelmi Körzet	12.543 ha

Hansági Tájvédelmi Körzet	6.242 ha
Kis-Balatoni Tájvédelmi Körzet	14.745 ha
Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet	7.670 ha
Déványai Tájvédelmi Körzet	3.433 ha
Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet	22.226 ha
Péteri-tó Természetvédelmi Terület	684 ha
Szaporcai Ó-Dráva meder Természetvédelmi Terület	257 ha
Tiszatelek-Tiszabercel Természetvédelmi Terület	718 ha
Tiszadobi-ártér Természetvédelmi Terület	1.000 ha
Tiszafüredi madárrezervátum Természetvédelmi Ter.	2.500 ha
Tiszacsege-hullámtér Természetvédelmi Terület	700 ha
Ohati erdő Természetvédelmi Terület	211 ha
Pusztakocsi mocsarak Természetvédelmi Terület	2.815 ha
Vajdalahosi erdő Természetvédelmi Terület	115 ha
Ágota-puszta Természetvédelmi Terület	4.700 ha
Velence-Dinnyés Természetvédelmi Terület	965 ha
Kardoskúti Fehér-tó Természetvédelmi Terület	488 ha
Tatai Öreg-tó	259 ha
Tiszaalpári rét	600 ha
Biharugrai halastavak	5.000 ha

37 terület 337.673 ha

Az ICBP további célja, hogy egy közleményt állítson össze Európa fontos területeiről. A közlemény egész Európára vonatkozna, beleértve természetesen a Szovjetunió Uraltól nyugatra fekvő köztársaságait is. Ez a közlemény az ICBP Európai Kontinentális Szekció korábbi munkáján, a már említett nemzeti beszámolókon, más nemzetközi szervezetektől nyert információkon és egyéni tagok adatain alapul. Támogatni kívánják a megfelelő kutatásokat azokban az országokban, ahol még nincsenek a területek madárvilágára vonatkozó adatok, vagy azok elavultak. A hiteles ornitológiai adatbázis a nemzetközi természetvédelmi stratégia kialakításához és a nemzetközi egyezmények munkájához, mint például Ramsari-, Berni-, a Bonni Egyezmény és „Világ Örökség”.

Az adatgyűjtés nem csak a fajok állományára, hanem az élőhelyek állapotára is vonatkozik, ennek alapján kívánja elké-

szíteni az ICBP az úgynevezett „Kölcsönös Védekezési Egyezményt”, amelyben ajánlásokat fogalmaznak meg az egyes kormányoknak a legfontosabb madárélőhelyeket fenyegető veszély elhárításának stratégiájához. A programot európai szakértőkből álló bizottság irányítja. Az egyes területekről beérkező adatokat számítógépben tárolják. Kérjük tagtársainkat, hogy a jövőben a felsorolt hazai területeken járva fokozott figyelmet fordítsanak a felsorolt veszélyeztetett fajok állományának alakulására, az egyes területek állapotának – vízszint mozgások, elmocsarasodás, elgyomosodás, stb. – változására és tapasztalataikról Egyesületünk vezetőit értesítsék.

A jövőben részletesen kívánunk bemutatni egy-egy hazai területet, valamint beszámolunk néhány európai ország legfontosabb madárélőhelyeiről és az ott folyó természetvédelmi tevékenységről.

Márkus Ferenc

Az 1986-87. évi szokatlanul kemény tél néhány madártani vonatkozásáról

Amilyen enyhének indult, olyan kemény, hideg és hosszú volt az 1986-87-es telünk. A januári tartós hideg és a magas hótakaró mindenhol nagy próba elé állította a madárvilágot.

A máskor áttelelő gémfélék csaknem valamennyien elvonultak, az ittmaradottakat a táplálékhiány következtében elhullások tizedelték. Hozzám is került egy Bátán fogott, senyveségig lesóványodott és teljes elgyengült nagy kócsag, melyet nem is sikerült megmenteni. A rekordhidegek idején – Fácánkert közelében -29°C -ot is mértek – az apró énekesek között is tapasztalható volt elhullás, annak ellenére, hogy az etetők állandóan fel voltak töltve napraforgóval. Magam is találtam megfagyott citromsármányt és széncinegét. A tél folyamán a gyöngybaglyok elhullását is észleltük Tolna megye területén. Különösen a januári rekordhidegek után találtak több megfagyott példányt. Hozzám 8 lesóványodott, elpusztult egyed teteme került, de a tényleges elhullás ennél valószínűleg nagyobb volt.

Hogy a pusztulás mégsem volt olyan mértékű, mint 1985. februárjában, az talán annak is köszönhető, hogy a helyi Népújságban felhívtuk a gazdaságok figyelmét: a gyöngybaglyok érdekében nyissák meg a magtárak és pajták ablakait, hogy a baglyoknak lehetőségük legyen a zsákmányolásra, mivel a vastag hótakaró miatt ezt a szabadban nem tehetik meg. A szokatlanul hideg és az ezzel együtt jelentkező szűkös táplálék hatása a madarak viselkedésének megváltozásában volt a legszembe-tűnőbbben megfigyelhető. A legtöbb faj kereste az embert, a lakott területek közelségét, mivel ott könnyebben jutott táplálékhoz. Fácánkerten a havas időszak beálltával az addig a lucernatáblákon pockokra vadászó gatyásölyvek néhány napon belül eltűntek és csak a hóolvadás után tértek vissza. Az egerészölyvek és a kékes rétihéják ellenben a fácaenteleltetőket keresték fel, ahol az elhullott fácanok maradványait takarították el. A számukra kialakított dögteret egymást váltva látogatták. Egy fiatal, vagy tojó kékes rétihéja annyira ki volt éhezve, hogy még a dögterttől mintegy 20 méter távolságban nyíltan álló ember látványa sem zavarta a táplálkozásban! Az egerészölyvek között akadt olyan példány is, melynek csüdjén az újjak többől hiányoztak – valamely baleset kapcsán amputálódhattak – ennek ellenére a madár igen jó kondícióban volt, csupán kormánytollainak vége volt erősen megkopva, mivel a zsákmány tépésekor mindig arra támaszkodott. Március elején az újra visszatért hideg idején még egy öreg him réti sas is meglátogatta az etetőteret!

Számomra meglepő volt, hogy az aránylag madárszegény december után milyen nagymennyiségű rigó verődött össze a Természet- és Vadvédelmi Állomás parkjában. A léprigó az elmúlt években csak alkalmi vendégnek számított, egyesével, esetleg párban jelent meg. Január elejétől számuk fokozatosan emelkedett és a hónap vége felé már 25–30 példányuk tartózkodott itt. Ugyanígy felfutott az itt tartózkodó fenyőrigók létszáma 25–30-ról 200–250 példányra. Érdekességnek számított, hogy a park területén 15–20 énekes rigó is áttelelt, így az állandónak mondható 25–30 fekete rigóval és a rendszeres téli vendégnek számító 15–20 szőlőrigóval együtt egyszerre 5 rigófaj fogyasztotta a szokatlanul bőven termett és a hosszú ősz hatására az

ágakon maradt tiszafa termést. A léprigók szinte csak a nyálkás húsu tiszafa termést kedvelték, míg a fenyőrigók elsősorban a nyugati ostorfa termését részesítették előnyben. A parkban található cserjék és fák termésének kedveltségi viszonyaira a rigók fogyasztása alapján a következő sorrendet lehetett felállítani: nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), tiszafa (*Taxus baccata*), madárbirs (*Cotonoaster* sp.) lisztes berkenye (*Sorbus aria*), tűztövis (*Pyrocantha* sp.), ostorfa (*Viburnum latana*), fagyal (*Ligustrum vulgare*) és végül a sósborbolya (*Berberis vulgaris*), melyet csak a fekete és az énekes rigók fogyasztottak, mikor már minden más termés elfogyott. meglepő volt, hogy a meggyvágók is nagy számban (50–60 pd.) gyülekeztek a tiszafa magtermésére, holott az állítólag mérgező anyagot tartalmaz! Ha ez így is van más fajok esetében – a meggyvágók nem érzékenyek erre a taxin nevű alkaloidra.

Megemlítem még, hogy 1987. február 2-án a fácánkerti bekötőút padkáján egy fiatal havasi pintyet (*Montifrigilla nivalis*) láttam szedegetni.

Dr. Kalotás Zsolt

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*) visszajuttatása Spanyolországba

Mint ismeretes, a magyar hatóságok a Magyar Madártani Egyesület segítségével három illegálisan tartott vándorsólymot koboztak el 1986 nyarán. A három madárból kettő *Falco peregrinus peregrinus*, egy pedig a dél-európai elterjedésű *Falco peregrinus brookei* alfajhoz tartozó példány volt. A nyomozás során kiderült, hogy ez utóbbi madarat fiókaként Spanyolországból csempészték ki és osztrák közvetítőn keresztül került Magyarországra.

Az elkobzott madarakat a hatóságok az MME gondjaira bízták. Az MME azzal a feltétellel fogadta el a megbízatást, hogy a madarakat visszajuttathatja oda, ahonnan kicsempészték őket. Miután a természetvédelmi hatóság ebbe beleegyezett, felvettük a kapcsolatot a spanyol ICONA-val, az OKTH ottani megfelelőjével. Kellő előkészítés után 1986. december 12-én indultunk

Madridba Bagyura Jánossal, az MME Központi Iroda Ragadozómadárvédelmi előadójával. A MALEV jóvoltából a madár és kísérői díjmentesen utazhattak! Sőt hála védencünknek, a személyzet megkülönböztetett figyelmét élvezhettük egész úton. A repülést négy órás autózás követte, sötét este lett, mire a Madridtól délnyugatra fekvő Sevilleja de Jara községbe értünk. Itt tartja fenn az ICONA Spanyolország legnagyobb ragadozómadár rehabilitációs telepét. A madarat másnap a telep igazgatója Antonio Perez vette át. Elismeréssel szólt a madár állapotáról és kijelentette, hogy egyértelműen a spanyol alfajhoz tartozik a sólyom. Ezután megkezdődött a hivatalos befogadás, melynek során alkalmunk volt megismerni a telep felépítését, üzemelését. Ezen a telepen kívül még 11 hasonló van Spanyolországban, de ez a legnagyobb és legfelszereltebb. 2 fizikai munkás és az igazgató adja a teljes személyzetet. Ottlétünkkor 22 faj 173 példánya volt a telepen, a legkisebb (füleskuvik) és a legnagyobb (barátkeselyű) között igen nagy változatosságban. A telepre hozott madarak, így a mi védencünk is, először egy patika tisztaságú, kb. 6 x 6 m-es terembe, a vizsgálóba került. Itt veték fel az adatait, testméreteit, hol és ki találta, milyen körülmények között. Itt mindjárt meg is gyűrűzték a „vendéget”. Ezt követően az elkülönítőbe került, mely egy 3 x 3 m-es kamra, betonpadlóval és rendes tetővel. A természetes fényt embermagasság felett elhelyezett ablakok biztosítják. A falban és a vasajtón figyelőnyílás van, így a madár nem lát embert szinte soha. Vizét a kamra falán kívülről elhelyezett csappal lehet frissíteni, fürdőjének vizét is kívülről lehet leereszteni. A táplálékot egy ejtőnyíláson keresztül lehet beadni. Sólymunknak a gondozó egy, a telepen tenyésztett élő fürjet tett be. Becsukódott a vasajtó, s a vándorsólyom életében megnyílt egy új fejezet.

Ha a madár ebben a karanténban nem mutat betegségeire valló tüneteket, egy nagyobb, a külvilágtól ugyanígy szeparált, de füves padlójú és csupán hálóval (nem tetővel) fedett röpdébe kerül (kb. 4 x 3 m) 2–3 fajtársa társaságába. Mivel nincs olyan sérülése, ami akadályozná abban, hogy később szabadon éljen és zsákmányoljon, ebből a volierből idővel a két nagy, központi röpdé egyikébe kerül. Ezek mérete kb. 60 x 30 x 2 m

egyenként. Itt a madár újra „belejön” abba, hogy használja szárnyait. Amikor már megfelelően mozog, szabadon engedik olyan terepen, amely megfelelő élőhelyet kínál és emberi zavarása minimális.

Ezt követően meglátogattuk a Monfragüe Tájvédelmi Körzet központját, ahol Jesus Garzon igazgató elmagyarázta, hogyan próbálják ezen a ligeterdővel borított területen a gazdálkodás ősi módját – legeltetés, makkoltatás és paratölgyhántás – fenntartani. Ez azért is fontos, mert ragadozóknak, ezen belül keselyűkben rendkívül gazdag ez a terület. Megmutatták a fészkelőhelyeket és egy kopár hegyoldalt, ahol a keselyűket szükség szerint etetik. A számunkra tavasziasan meleg napsütésben a keselyűk élénken mozogtak, némelyik fészekanyagot szállított, sőt kísérőnk egy már kotló fakókeselyűre is felhívta figyelmünket. A zsákmányállat mennyiség növelését 50 üreginyúl „lakóbunker” építésével segítették elő. Az üreginyúl mind a hiúznak, mind pedig a nagyobb testű ragadozómadaraknak fontos tápláléka. Itt is foglalkoznak ragadozómadár rehabilitálással, akkor éppen 15 ragadozófaj 53 példányát ápolták telepükön.

Itt szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik segítségükkel lehetővé tették a repatriálás lebonyolítását, külön kiemelve az időközben sajnos elhunyt Boroviczényi Imre, a Spanyol Madártani Egyesület egyik vezetőjének lelkes támogatását. Úgy érzem, jó példája volt a „sólyom-ügy” a természetvédelemért megvalósítható nemzetközi összefogásnak és remélhetőleg lecke volt a madárcsempészeknek is: Magyarország egyre veszélyesebb vadászterület számukra!

Császár Ede

Telelő kék galambok (*Columba oenas*) az etetőn

A Madártani Tájékoztató április–júniusi számában már beszámoltam az Alsónémedi környékén áttelelő kék galambokról. Az azóta eltelt időszak újabb érdekes megfigyeléseket eredményezett. 1985. őszétől 1986 január 31-ig 16 esetben figyeltem meg kisebb-nagyobb csapatokat a jelzett területen. Az előfordu-

lások zöme december és január hónapokból való, tehát áttelelő csapatokról van szó. Különösen érdekes volt a viselkedésük 1986/87 kemény telén.

Amíg decemberben a hatalmas árpavetések látogatták, addig a januári havazás után ugarokon, hígtrágya lerakó telepeken táplálkoztak (a hajdani lucernatáblák nagy részét beszántották!). Kb. 60–80 pd. főleg a kora reggeli és a déli órákban táplálkozott. A táplálékkal felvett hó véleményem szerint fedezte vízszükségletüket.

Egy másik 40–50 példányból álló csapat a HCs. etetőjéhez járt. Január 12-én jelentek meg először az etető szóróútján, ahol a napraforgó ocsut szedegették. Néhány nap múlva, január 16-án viszont már a nagy, fedett földi etető alatt, ill. körül táplálkoztak. Enyhe, napos időben csak néhány órát töltöttek az etető körül, 1–2 napra néha ki is maradtak. Kemény, $-15-20\text{ C}^{\circ}$ -os hidegben viszont egész nap az etető körül tartózkodtak. Amikor a takarmányt vittem oda, 20–25 pd. már 100–150 méterről elrepült, 6 pd. viszont egészen közelre (40–50 m) bevárt a fákon, a többiek a közeli magasfeszültségű vezetékre telepedtek. Feltételezem, hogy 3 kisebb csapat egyesült ezen a táplálkozóhelyen.

Január 22-én éjszakázási előkészületeiket is megfigyelhettem. A csapat a délutánt a fent említett vezetéken töltötte. 15^h után (ekkor érkeztem) már nem ettek, nem ittak, pedig víz volt a közelben. Miután lement a nap és lassan szürkülni kezdett, egy turjánfolt 30–40 éves kőrifáira telepedtek. Néhány példány, egyesével, vagy 2–3 egymás mellett, nyomban elhelyezkedett. Mások leszálltak az ágakra és nyakukat nyújtogatva fürkészték, hol található alkalmas alvóhelyet. Akadtak példányok, amelyek körülropkódték a fát, néha megálltak egy pillanatra a levegőben, úgy keresték a megfelelő helyet. Láttam olyan kék galambot, amelyik szabályosan elkergette a másikat és utána elfoglalta a helyét. Eltartott fél óráig, mire a csapat megnyugodott, mire valamennyien elcsendesedtek. De addigra be is sötétedett, s köd borult a turjánra.

Zsin Géza

Adatok a fekete gólya (*Ciconia nigra*) fészkeléséhez

1982-ben erdei munkásoktól kaptam értesülést egy Somogyszob határában lévő fészekről. A híradás szerint három fiatal repült ki. Ezt a fészket 1983. április 5-én találtam meg, tölgyfán, kb. 20–22 m magasan. Ekkor már mindkét madár itt tartózkodott. A fészkek alatt nagy ölfarakás volt: ritkították az erdőt. A favágás miatt nem nagyon bíztam a sikeres fészkelésben. Ennek ellenére július 6-án és 13-án négy tollas fióka álldogált a fészkekben. A favágás és a szállítás – a fészektől 60 m-re lévő úton – még mindig folyt a környéken. A fészkek alól is elvitték közben a fa nagyobb részét.

Legközelebb 1984. április 6-án jártam itt. Mindkét gólya a fészken ült, el sem repültek jöttömre. Időközben a farakást teljesen elfuvarozták és a környéken tovább vágták a fákat. Július 3-án három tollas fiókat találtam a fészkekben.

1985. április 4-én a fészkek alját ürülékkel befestve találtam. Közben az erdő ritkítása a fészektől délre is megkezdődött. Ekkor a madarakat nem láttam. Július 18-án ellenőriztem a fészket, amely ekkor már lakatlan volt. 1986-ban sem találtam fészkelésre utaló nyomot.

Dr. Kasza Ferenc

Réti sasok (*Haliaeetus albicilla*) telelése a Duna magyarországi felső szakaszán

Az általunk évek óta vizsgált Rajka–Szob közötti (142 folyam km.) Duna szakasz 1982–1987 évi hajóról végzett rendszeres szinkron megfigyelései egyre nagyobb számban eredményeztek réti sas adatokat. A térségben telelő példányok örvendetes gyarapodó száma készítetett bennünket arra, hogy összefoglaljuk és közreadjuk adatainkat. Különösen érdekes ez, ha figyelembe vesszük, hogy e Duna szakasz jelentős átalakulás előtt áll és a csúcsragadozók számának alakulása némileg reprezentálja a terület jelenlegi ökológiai állapotát. Megfigyeléseink a telelés időszakából (X.–III.) származnak, fészkelésről sajnos nincs tudomá-

sunk. A térség utolsó fészkelési adata a magyar oldalon Szigetközből, az 1970-es évek közepéről származik.

1982-től réti sas megfigyeléseink száma (1. számú táblázat) dinamikusan emelkedett, az utolsó három telelési szezonban évente csaknem megduplázódott. A legkorábbi megfigyelési adat: okt. 17. (Szob, 1985), a legkésőbbi márc. 26. (Ács, 1987), mindkettő öreg madár volt. Novemberből csak egy megfigyelésünk van (1984.nov.22. Szob), majd decembertől—februárig a sasok száma egyre növekszik és ekkor éri el a maximumot. Márciusban még a hónap második feléig kitartanak a madarak, áprilisra azonban teljesen eltűnnek, visszatérnek költőterületeikre. Kormegoszlásukat tekintve (2.számú táblázat) az összesített adatok szerint kettő öreg madárra 1,5 fiatal jut. Területi megoszlásukat vizsgálva (3. számú táblázat) azt találjuk, hogy azokat a kevésbé háborított területeket keresik fel, ahol a legnagyobb számban fordulnak elő a telelő—vonuló récék és ludak. A zátonyos, szigetes, nagyobb kanyarokkal tűzdelt szakaszokat szintén kedvelik, mivel a folyó itt teszi partra a legtöbb elhullott állatot (halak, sörétezett vízimadarak, stb.). A legtöbb telelő sas az u.n. Duna-szigeti és Ásványráró-i szigetvilágot keresi fel. Itt a zavartalan élettér párosul a jó táplálkozási lehetőségekkel. A Szigetköz mintegy 50 fkm-es szakaszán 1986- és 1987 február és március hónapjaiban átlagosan 10 fkm-enként találkozhattunk egy—egy réti sassal.

A vizsgált időszakban az egész szakaszon összesen 81 megfigyelésünk volt. A madarak közel fele részt egyedül tartózkodtak, de nem elhanyagolható a párban lévők száma sem. (4. számú táblázat). 15 esetben figyeltünk meg két madarat együtt, 9 esetben mindkét madár öreg volt, 4 esetben mindkettő fiatal és csak 1 esetben az egyik öreg, a másik fiatal. 4 esetben találkoztunk egyszerre háromnál több madárral. Egyszer 2 öreg és 1 fiatal tartott együtt, valamint egyszer 5 (1986.II.24. Gönyü) és kétszer 3 fiatal madár tartózkodott azonos helyen.

A szigetközi szakaszon végzett 38 (reggel 7h— délután 16h közötti) megfigyelési esetről 14 alkalommal a madarak a partmenti fákon üldögéltek, 7 esetben a partot övező kőgátakon, vagy zátonyokon tartózkodtak, 17 alkalommal a levegőben

voltak láthatóak. Ez utóbbiak közül 4 esetben sikerült zsákmányolási kísérletet (mindig valamilyen vízivad ellen irányult a támadás), 1 esetben pedig zsákmányolást (hal) megfigyelni. A zátonyokon, vagy a parton tartózkodó madarak is csaknem minden esetben táplálkoztak.

Az ország más pontjain és a Duna magyarországi felső szakaszán szaporodó megfigyelések az európai réti sas állomány stabilizálódására, vagy némi növekedésére engednek következtetni.

1. számú táblázat

Réti sas megfigyelések a Duna 1708–1850 folyam km közötti szakaszán 1982–1987 években

<i>Évek</i>	<i>H ó n a p o k</i>						<i>Összes megfigyelés</i>
	<i>X.</i>	<i>XI.</i>	<i>XII.</i>	<i>I.</i>	<i>II.</i>	<i>III.</i>	
1982/1983	–	–	2	2	1	–	5
1983/1984	1	–	–	–	2	–	3
1984/1985	–	1	1	–	5	3	10
1985/1986	1	–	1	3	12	6	23
1986/1987	–	–	4	10	10	16	40
Ö s s z e s	2	1	8	15	30	25	81

2. számú táblázat

A megfigyelt réti sasok kormegoszlása

<i>Duna szakasz</i>	<i>Megfigyelt madarak száma</i>	<i>Adult</i>	<i>Immatúr</i>	<i>Korhatározás nélküli</i>
Rajka–Gönyü	59	27	28	4
Gönyü–Szob	22	13	2	7
Rajka–Szob (összes)	81	40	30	11

**A megfigyelt réti sasok területi megoszlása
1982–1987 években**

<i>Községhatár</i>	<i>fkm</i>	<i>Megfigyelt ma- darak száma</i>
Rajka	1850–45	1
Dunakiliti	1845–37	5
Dunasziget	1837–32	7
Kisbodak	1832–28	3
Dunaremete	1828–25	5
Lipót	1825–22	–
Ásványráró	1822–09	27
Vámosszabadi	1809–05	–
Nagybajcs	1805–01	1
Szőgye	1801–1799	1
Vének	1799–95	–
Gönyü I.	1795–91	9
Gönyü II.	1791–85	6
Ács	1785–75	4
Koppánymonostor	1775–70	–
Komárom	1770–66	–
Szőny	1766–60	1
Almásfüzitő	1760–55	–
Dunaalmás	1755–50	–
Neszmély	1750–45	–
Süttő	1745–40	–
Lábatlan	1740–36	–
Nyergesújfalú	1736–30	–
Tát	1730–22	3
Esztergom	1722–14	2
Szob	1714–08	6
Összesen :	142 fkm	81

A megfigyelt réti sasok csoportosulása

Duna szakasz	Réti sas megfigyelések száma	Megfigyelési esetek alakulása			Összes madár
		egyedül	párban	3–5 madár	
Rajka–Gönyü	38	22	13	3	59
Gönyü–Szob	18	15	2	2	22
Rajka–Szob (összesen)	56	37	15	4	81

Dr.Faragó Sándor – Márkus Ferenc

Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*)
fészekáthelyezése

Az 1986. évi Természetvédelmi- és Ornitológiai Tábor Fehérgyarmat közelében került megrendezésre. Rövidesen elterjedt a környéken a hír, hogy a közelben „madarászok” táboroznak. Így jutott el hozzánk a penyigei TSz-ből az értesítés, hogy a géptelepen az egyik szerelés alatt álló kombájnbba befészkelte egy pár házi rozsdafarkú. Ez még nem lett volna baj, de a javítás befejeződése miatt a gépet el kellett szállítani. A helyszínre érkezve örömmel láttuk, hogy a tokos fiókákat nemcsak egy-két lelkes madárszerető ember félti, hanem az ott dolgozó teljes kollektíva. Mint kiderült évente több pár rozsdafarkú költ itt a különböző gépekbe építve fészket.

Először arra gondoltunk, hogy a kérdéses fiókákat magunkkal visszük, felneveljük, majd szabadon engedjük őket. Ez az ötletünk láthatóan nem váltott ki tetszést az ott dolgozóknak. Ekkor gondoltunk arra, hogy a fészket a fiókákkal együtt át kellene helyezni. Eltávolodva a kombájntól a szülők folytatták az etetést. Egy a kombájntól 8–10 méterre álló épület oldalról

nyitott tetőszerkezete alól szálltak a fészekre. Kísérletképpen az egész fészket áthelyeztük arra a pontra, ahonnan korábban a szülők a fészekre szálltak. Legnagyobb megdöbbenésünkre már a következő adag táplálékkal érkező madarak azonnal itt folytatták az etetést. Néhány további etetést megvárva megbizonyosodtunk a mentés sikeréről. Érdekes volt, hogy ezután a szülők egyetlen alkalommal sem szálltak a fészek eredeti helyére. Valamennyi helyszínen dolgozó munkás érzékelhetően megnyugvással vette tudomásul beavatkozásunkat.

Haraszthy László

Sikeres macskabagoly (*Strix aluco*) telepítés a Keleti-Bakonyban

Az Isztimértől délre elhelyezkedő Bende-völgy területén próbálkoztunk macskabagoly telepítéssel. Az erdőgazdálkodástól mentes területen főleg bükkös, de egyéb lombos erdőben is, ha csökkenő számban is, de megtalálható ez a két faj. Ezen a területen korábban már folytak vizsgálatok (Tapferr 1976), most ezeket kívánjuk tovább folytatni.

Az akkori adatok 2 pár macskabagoly jelenlétét mutatták. Nekünk 6 pár revirjét sikerült feltérképezni. A munka időigényessége miatt csak a macskabagolyra tudtunk figyelmet fordítani. Az 1985 márciusában kihelyezett 2 odu közül az egyikből két galamb repített fiókákat. A második költés természetes oduban, a harmadik pedig ismét a mesterséges oduban folyt le. Sajnos a nyest megfojtotta a kotló madarat, így nem kelhettek ki a tojások. (Staudinger István – Farkas László megfigyelései.) Az oduk forgácslapból készültek 30 x 30 cm-es alapterülettel. Kihelyezési magasság 13 m és 7 m, mindkettő bükkfán.

Az 1985 novemberében kihelyezett újabb négy odu deszkából készült. Méretei: 30 x 30 cm alap, 6 cm-es magasság, bejárati nyílásuk 12 x 12 cm-es közepén elhelyezkedő, négyzet, vagy kör alakú. Ezek az oduk 5 és 15 méter közötti magasságokra kerültek kihelyezésre. Kettő bükkre 15 és 8 m, kettő tölgyre 5 és 9 m magasra.

Az első macskabaglyot február 9-én láttuk kirepülni az oduból. A hó végleges elolvadásáig minden odut felfedeztek a baglyok. Az egyik forgácsolap oduból (ahol előző évben kék galamb költött) április 5-én kirepülő két fiatal bagoly a költés sikerességét bizonyítja (Staudinger István). Másnap már csak egy baglyot találtunk az oduban. Volt még az oduban egy egér (sp?) és egy tenyérszerű vaddisznó sörte (!) a törmelék mellett.

A másik költés szintén bükkfán lévő oduban 15 méter magasan történt. Március 6–7-e körül rakta a tojó az első tojást, a kelés április elején történt. Május 10-én már üresen találtuk az odut, melyből három fióka repült ki.

A többi odu adatai:

1. Magasság: 8 m fafaj: bükk, keleti tájolás
febr.23. macskabagoly repül ki (vörös változat)
márc.9. kék galamb bűg az odu felett
2. Magasság: 9 m fiatal tölgyfa, déli tájolás
febr.23. köpetek az oduban, nyestürülék az odu tetején
márc.9. macskabagoly száll ki (szürke változat)
3. Magasság: 5 m öreg állományú tölgyes, ÉK-i tájolás
febr.23. nyest ürülék
ápr.6. nyest alvóhelye

Pálvölgyi Tamás

ÖKOLÓGIA

Limikolák megjelenése szántó traktort követő madáregyüttesben

1987. augusztus 22-én a Nagyiváni-pusztta keleti részén végeztem megvizsgálásokat. Éppen ekkor zajlott egy ottani búzatarló leszántása, melynek során a traktort nagy madártömeg kísérte és az eke alól felbukkanó rovarokat, gilisztákat fogyasztották.

Nemcsak a megszokott sirálycsapatok voltak jelen, hanem olyan fajok is, melyeknél ezt a tevékenységet korábban még nem figyeltem meg. A nagy godák csapatos megjelenése volt a legérdekesebb, de a pajzsos cankók felbukkanása is ritka adatnak számít. Az egyébként nagyon éber és bizalmatlan limikolák alig 3–4 barázdányi távolságra hagyták maguk mellett elhaladni a traktort, majd odasiettek a friss hantokhoz.

Mivel ebben az időben nagy árasztások zajlottak a közeli pusztarészekben, úgy gondolom, hogy az eke után járó limikolák a sekély elöntéseken gyülekező több ezres tömegekből kerültek ide.

A traktort követő madáregyüttes a következő fajokból állt:

Bibic (<i>Vanellus vanellus</i>)	kb. 200 pd
Goda (<i>Limosa limosa</i>)	83 pd
Pajzsoscankó (<i>Philomachus pugnax</i>)	kb. 30 pd
Ezüstsirály (<i>Larus argentatus</i>)	2 pd (immat.)
Dankasirály (<i>Larus ridibundus</i>)	kb. 600 pd
Dolmányos varjú (<i>Corvus cornix</i>)	1 pd
Csóka (<i>Coloeus monedula</i>)	3 pd

Dr. Kovács Gábor

Néhány telelő récefaj állományának tetőzése a Duna magyarországi felső szakaszán 1985/86 telén

Az egyes vízi életterekben előforduló fajok maximális értékeinek vizsgálata két szempontból is fontos. Egyik szempont, hogy a maximum értékek megmutatják azt, hogy az adott terület milyen szerepet játszik a faj telelésében (adott esetben költésében, vagy az átvonulásban). Erre vonatkozóan rendelkezésünk van az IWRB (Nemzetközi Vízivadkutató Iroda) által meghatározott kritériumokkal.

A másik szempont pedig az, hogy a maximumok mutatják meg a terület ökológiai potenciáját. Minél több faj fordul elő egy területen, az élőhely annál összetettebb, annál sokoldalúbb. Telelő récefajok esetében ez a táplálékkal magyarázható leginkább. Ezért tartjuk fontosnak, hogy egy általunk évek óta vizsgált, a közeljövőben nagy átalakulások előtt álló felső Duna szakasz kiemelkedő csúcsnak számító 1986. februári eredményeit közzé tegyük. A Rajkától–Szobig terjedő 142 folyam km-en a 4 legfontosabb telelő északi récefaj állományának emelkedése az utolsó 4 évben folyamatos volt. Közrejátszottak ebben az utóbbi évek kemény telei is, mert az ismert fontosabb telelő-területek, – elsősorban a Balaton (lásd Bankovics közlései) –, vizei befagynak, így a telelésre alkalmatlanná válnak. Ha ez a jelenség gyorsan játszódik le, akkor összetorlódnak a folyóvizeken a madarak. Ez történt 1986 februárjában is. Reggelente Gönyүн mért hőmérséklet alakulását elemezve kiderül, hogy 19-én még + 3 C^o-ot mértek. 20-ával kezdődően egy erős lehülés következett be, 24–25-én megfigyeléseink idején mínusz 7–9 C^o-ot lehetett mérni.

Ilyen körülmények között születtek a megfigyelési csúcsok:

Duna 1850– 1708 f.km	Kontyos réce	Kerce réce	Kis bukó	Nagy bukó
Maximum	2.188	8.217	272	705
Előző max.	686	4.470	353	568
Differencia	+ 1.502	+ 3.747	- 81	+ 137
Diff. %	+ 219	+ 84	- 23	+ 24
Kritérium (SCOTT, 1980)	3.500	200	200	100

Mint látható kontyos récéből az eddig észlelt maximumnál (ideje 1985. február) 219 %-kal, kerce récéből 84 %-kal, nagy bukóból pedig 24 %-kal lehetett többet megfigyelni. Kis bukóból ezzel szemben az eddig megfigyelt legnagyobb mennyiségnél 23 %-kal kevesebb volt.

A megfigyelések nagyságát értékelve azokat össze kell vetnünk SCOTT (1980. IWRB Spec.Publ.Nr.2.) által megadott értékekkel, melyek a vizes területek nemzetközi jelentőségének kritériumait jelentik. Kontyos réce esetében még e kiugró maximum is elmarad a 3.500 pd-os határtól. Kerce réce esetében viszont azt a fantasztikus értéket kapjuk, hogy a kritérium 41-szerese fordul elő. Kis bukó esetében ez az érték csaknem másfélszeres, nagy bukónál pedig 7-szeres.

A tényleges elhelyezkedést a vizsgált szakaszon a mellékelt táblázat és ábra mutatja.

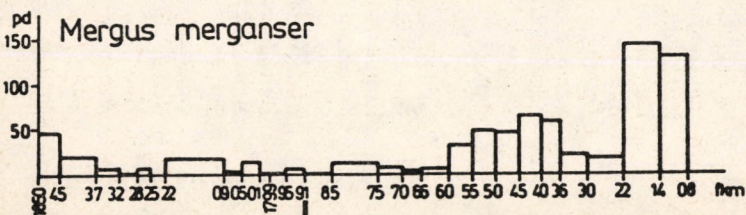
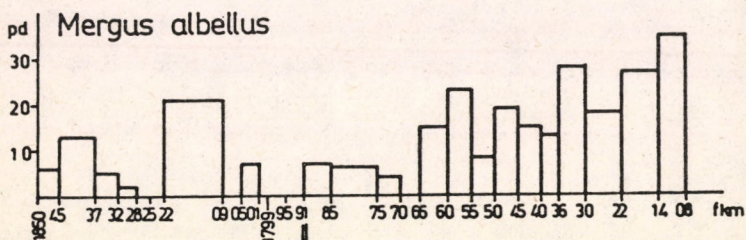
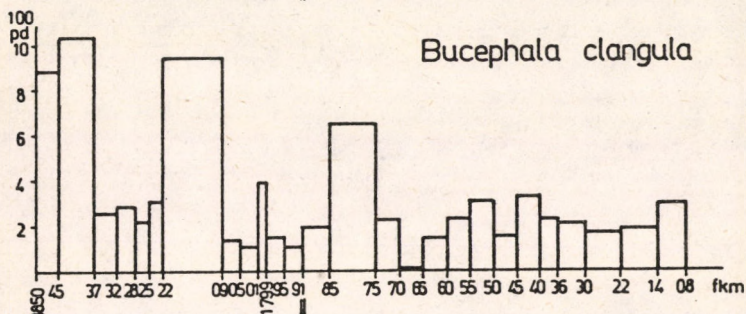
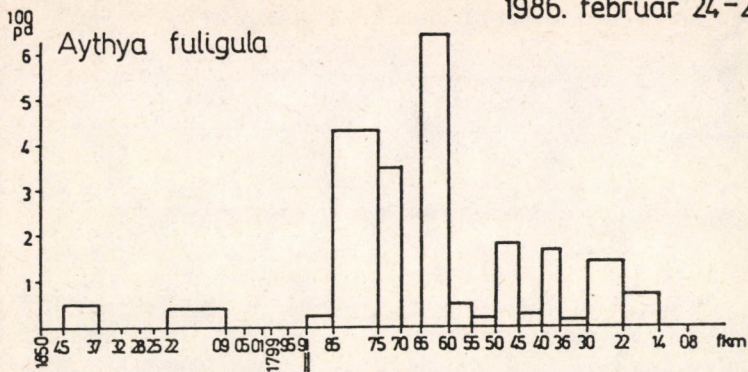
Érdekes, hogy a Szigetköz szakaszán viszonylag kevés a kontyos réce, a megfigyelt mennyiségnek mindössze 23 %-a.

Itt figyeltük meg viszont a kerce récék 60 %-át. Kis és nagy bukó esetében ismét az alsó szakasz dominál, hiszen e két faj 83, ill. 82 %-a itt volt megfigyelhető.

Összefoglalva a Duna ezen szakasza nemzetközi szempontból a telelő vízivad egyik fontos területe, különösen a kerce réce és a nagy bukó előforduló mennyisége alapján.

1986. februâr 24-25.

1986. február 24–25.

		Kontyos réce Aythya fuligula	Kerceréce Bucephala clangula	Kis bukó Mergus albellus	Nagy bukó Mergus merganser
Rajka	1850-45	—	880	6	47
Dunakiliti	1845-37	50	1.090	13	20
Dunasziget	1837-32	—	260	5	7
Kisbodak	1832-28	—	290	2	2
Dunaremete	1828-25	—	220	—	7
Lipót	1825-22	—	310	—	—
Ásványráró	1822-09	40	940	21	17
Vámosszabadi	1809-05	—	140	—	3
Nagybajcs	1805-01	—	110	7	13
Szöggye	1801-1799	—	390	—	2
Vének	1799-95	—	150	—	2
Gönyü I.	1795-91	—	110	—	5
Gönyü II.	1791-85	21	199	7	1
Ács	1785-75	432	646	6	12
Koppánymonostor	1775-70	350	221	4	7
Komárom	1770-66	—	12	—	3
Szőny	1766-60	640	145	15	5
Almásfüzitő	1760-55	47	232	23	32
Dunaalmás	1755-50	17	304	8	46
Neszmély	1750-45	180	156	19	45
Süttő	1745-40	24	324	15	63
Lábatlan	1740-36	167	226	13	57
Nyergesújfalu	1736-30	11	210	28	21
Tát	1730-22	140	168	18	17
Esztergom	1722-14	69	184	27	143
Szob	1714-08	—	300	35	128
DUNA	1850-1708	2.188	8.217	272	705

Adatok az erdei fülesbagoly (Asio otus) táplálkozásához

A budapesti cinkotai erdőben, fenyőfákon nappalozó erdei fülesbagoly köpeteit gyűjtöttem be 1986–87 telén. Az átvizsgált anyag nagyrészt törmelék volt, ezért csak a zsákmányállatok összmennyiségét tudtam megállapítani. A nappalozó hely 2–3 km-es körzetében vegyes erdő, tó és nádas, rétek és szántóföldek találhatóak. A zsákmányállatok megoszlása az anyagban a következő volt:

F a j	pd.	%
Fekete rigó (Turdus merula)	1	3
Meggyvágó (Coccothraustes coccothraustes)	1	3
Egyéb madár (Aves indet.)	3	10
Erdei egér (Apodemus sp.)	9	29
Mezei pocok (Microtus arvalis)	17	55
Ö s s z e s e n :	31	100

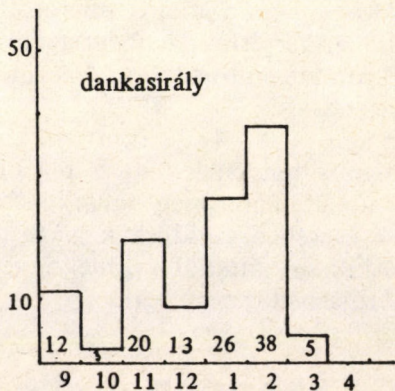
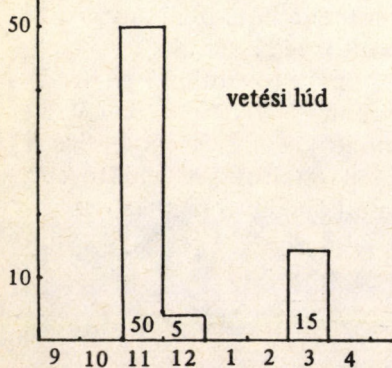
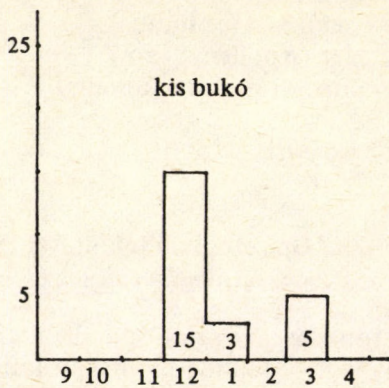
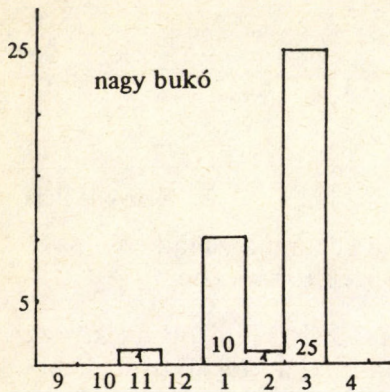
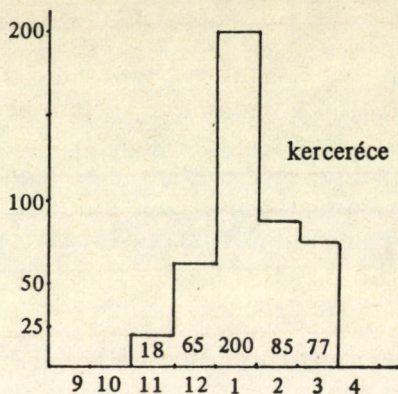
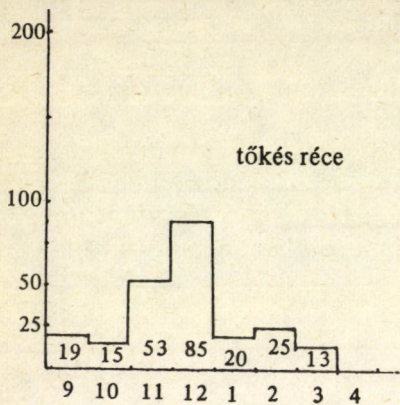
Kalivoda Béla

Összefoglaló jelentés a Duna két szakaszának madármegfigyeléseiről 1985. és 1986. évben

Már több éve vizsgáljuk a Szentendrei-sziget Tahitótfalu község környékének téli madárvilágát, különös tekintettel a vízimadarakra. Most az 1985. szeptemberétől 1986. áprilisáig terjedő időszak adatait ismertetjük. A megfigyelések minden hónapban a vízivad-szinkron idején történtek. A terület pontos leírása:

Szentendrei-ág: 20 fkm—— 24 fkm; továbbiakban Sz.-ág
Váci-ág: 1682 fkm——1699 fkm; továbbiakban V.-ág

Általános tendenciaként a régebbi adatokat figyelembe véve a vízivad általános megfogyatkozását tapasztaltuk. A jelentősebb fajok esetében az időszak alatti dinamikájukat grafikusan szemléltetjük. A ritkábban megfigyelt fajok jegyzékét egy külön felsorolásban ismertetjük.

Ritkábban megfigyelt fajok jegyzéke

Búbos vöcsök (<i>Podiceps cristatus</i>):	Sz-ág 1986.03.16.	1 pd
Füles vöcsök (<i>Podiceps auritus</i>):	Sz-ág 1985.12.15.	1 pd
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>):	Sz-ág 1986.01.12.	2 pd
	1986.03.16.	1 pd
Barátréce (<i>Aythya ferina</i>):	Sz-ág 1986.03.16.	35 pd
Kontyos réce (<i>Aythya fuligula</i>):	V-ág 1986.01.12.	20 pd
	Sz-ág 1986.03.16.	2 pd
Örvös bukó (<i>Mergus serrator</i>):	V-ág 1985.11.17.	1 pd
	Sz-ág 1986.03.16.	2 pd
Viharsirály (<i>Larus canus</i>):	Sz-ág 1985.10.13.	3 pd
Ezüstsirály (<i>Larus argentatus</i>):	Sz-ág 1985.11.17.	1 pp
	V-ág 1985.11.17.	1 pd
	V-ág 1985.12.15.	1 pd
Hósármány (<i>Plectrophenax nivalis</i>):	Sz-ág 1985.12.15.	50 pd

Árkosi József – Koczián Attila

Megfigyelések a búbospacsirták (*Galerida cristata*) urbanizációjáról

Néhány kiegészítést szeretnék hozzáfűzni Dr. Bankovics Attila hasonló témájú cikkéhez (Mad.Táj.1986.jan.–márc.)

1986. nyarán Marcali belvárosában több földszintes, egy-, és kétemeletes épület lapos tetején vizsgáltuk a búbospacsirták fészkelését. Tapasztalataink szerint a forgalmas városban a pacsirták szívesebben választják fészek építésre a zavarásnak kevésbé kitett háztetőket, mint az épületek közeit kitöltő tereket, parkokat. A talajszinttől való nagyobb távolság nagyobb biztonságot jelent a macskák és egyéb ragadozók fészekfosztogatásával szemben. A tojások, később pedig a fiókák rejtőszíne tökéletesen beleolvad az apró kavicssal leszórt tető alapszínébe, ezzel magyarázható, hogy a megfigyelt fészkektől alig 100 méternyire lévő vetési varjú kolónia lakói nem veszélyeztették a búbospacsirták költését. Fészkeket minden esetben olyan épületeken találtunk, melyeken a csapadékvíz elvezetése a falakban futó

csöveken történt, ezért a tető síkja kissé befelé lejtett és szélein kb. 30 cm-es perem futott körbe. A szél a perem sarkaiba faleveleket, kisebb gallyakat, papírhulladékot hordott össze, a fészkek kivétel nélkül erre az alapra épültek. Több fészek alig néhány méterre volt egymástól, valószínű, hogy a párok váltogatják őket. (Egy alkalommal egy fészekből kimászott fiókát a szomszédos fészkekben etettek tovább az öreg madarak.)

Megkíséreltük a perem nélküli, széle felé lejtő és ott esőcsatornával ellátott tetőkön mesterségesen kialakított kisebb zugokkal költésre bírni a pacsirtákat, ezeket a költési időszakban nem foglalták el, ez évben pedig már nem tudtuk ellenőrizni őket. Erdemesnek tartjuk próbálkozni hasonló módon a telepítéssel, olyan lakótelepeken, ahol a táplálkozási lehetőség adott.

A költési idő egy részében a lapos tetőkön napsütéses időben szinte állandóan napozott néhány ember, gyakran alig egy-két lépésre a fészkekben lapuló fiókáktól. Ennek ellenére az egyik fészekből május 5-én kirepült egy fióka, itt második költés is volt, ekkor három fióka repült ki július első napjaiban. A másik fészekből szintén három fióka repült ki május második hetében, második költésük nem volt.

Pellinger Attila – Frank Tamás

Városban költő kis őrgébics (*Lanius minor*)

Dombóvár közvetlen határában 1985. június 16-án figyeltük meg először a fajt, később a fészket is megtaláltuk, egy nyárfán épült és a madarak a Kapos völgyének kaszálójára jártak táplálkozni. A következő évben igazi szenzációként fedezték fel a városban költő kis őrgébicset. A város déli részén a Katona József utcában találtunk rá – az öreg madarak riasztó hangja segítségével – a fészket már elhagyó négy fiókára. A költőterület kb. 500 méterre volt a település szélétől. A táplálékot a konyhakertekben és az utca mögött elhelyezkedő füves területen szerezték a madarak. A kaszálónak is használt ligetes rész kb. futballpálya nagyságú.

Megfigyelések: 1986. jún. 15-én (Király Gergely) 1 pd; jún. 27-én (Király G. és Nagy S.) 2 pd + 4 pd juv.; jún. 29-én (Király G. és Nagy S.) 2 pd + 4 pd juv.

Még egy pár költött a Kapos folyó és a város közti réten 1986-ban. Érdeklődéssel vártuk, hogy 1987-ben megfigyelhetjük-e a fajt. Az első példányt május 9-én láttuk a Kapos völgyében, a várostól 60 méterre. További megfigyelések:

május 21-én 3 pd

25-én 2 pd

29-én 1 pd

június 8-án 2 pd (költés két fészekben)

Minden fészek nyárfán épült, annak ellenére, hogy a közeli kertek mezsgyéjén bőven volt akácfa. A vadászó öreg madarak a nyárfasor száraz ágain tartózkodva könnyen megfigyelhetők. A rétek tavaszi–nyáreleji kaszálásakor – valószínű a sok sérült rovar miatt – egész nap láthatók voltak.

Nagy Sándor

Búbosbanka (*Upupa epops*) költése méhkaptárban

Május első hetében, egy idős házaspár hívta fel a figyelmünket a Tolna megyei Csibrák községben a madár költésére.

Az egymást követő kemény telek miatt a méhcsaládjaik elpusztultak, így a kertjükben lévő kaptárak megüresedtek. Ezt vehette észre a banka pár és megfelelőbb költőhely hiányában elfoglalta azt a kaptárt, amelyiknek a legnagyobb volt a bejárója. Ellenőrzésünkkor a lépeskeretek a kaptár két oldalát elfoglalták és néhány méh is rendszeresen bejárt. A méhek röpnyílása 4 x 6 cm, ami egyben a költőhely bejárója is volt. A talajtól mért távolsága 36 cm, a megszokottól feltétlenül eltér és úgy gondoljuk, hogy a faj kényszerű alkalmazkodásának egy nem éppen gyakori esetét figyelhettük meg.

A röpnyílás meghosszabbításában – a két lépes keretsor között – volt az a folyósó (9 x 58 cm), amit költőhelynek használt a banka. A fészekalj nyolc tojásból állt. A költés sikeres volt, négy fióka repült ki (a többi tojás záp volt). A fiókákat 18 napos korukban meggyűrűztük. A költés biztonságának növelése érdekében mesterséges fészekodut helyeztünk ki a gyümölcsös-kertbe. A madárnak a kaptárban való költése is biztosított a következő években.

Süveges Zsolt – Nagy Sándor

FAUNISZTIKA

Az 1986-os nyárvégi Limikola-vonulás az Akadémia-tavon

A hortobágyi Akadémia-tavak mellett terül el az a nagykiterjedésű kacsászattató, amely – különösen idén – rendkívül jó táplálkozási lehetőséget nyújt az egyes limikolák számára.

Ez a kacsászattató ebben az évben júniusra kiszáradt (ekkor naponta néhány száz sirály éjszakázott rajta), de július elejére az esőzések feltöltötték, és vízállása kisebb-nagyobb ingadozásokkal szeptember elejéig a táplálkozó limikolák számára igen kedvező maradt, amikoris kiszáradt. Adataink nagy részét innen gyűjtöttük, de az Akadémia-tavak 18 apró halivadék-nevelő tavából is le volt engedve néhány, amelyeket szintén szívesen felkerestek a parti madarak. Érdemes megemlíteni, hogy június – augusztus időszakában a területen átnyaralt egy kis sirály csapat, melynek maximuma 07.13-án 37 pd. volt. Jórészt a kacsászattatóban tartózkodtak. Az alábbi limikolákat figyeltük meg:

Bibic: 50-60 pd. tartózkodott naponta a területen. Szeptemberben kiszáradt tómedencében kis csapatok pihentek.

Ezüstlile: 1 nászruhás pd. 08.06-án.

Parti lile: 08.17-én 1 pd.

Kis lile: 3-4 pd. naponta táplálkozott a kacsászattatóban. Néhány leengedett ivadéknevelő tavacskában 07.13-án 38 pd-t figyeltünk meg.

Kis póling: 07.13 – 07.27-ig 2-3 pd-t figyeltünk meg. 08.01 – 08.14. között naponta 1-1 pd-t láttunk.

Nagy póling: kis csapatokban mutatkozott (legtöbb 25 pd.07. 31.).

Nagy goda: naponta 10-15 pd-t láttunk, nagyobb számban egy alkalommal jelentkezett 08.23-án 200 pd.

Füstös cankó: domináns faj volt a területen, általában 80-100 pd-t figyeltünk meg naponta, de 08.21-én 300 pd. tartózkodott a kacsászattatóban.

Pirolábú cankó: júliusban csak néhány példányt láttunk, augusztusban viszont 20-30 példány is mutatkozott.

Tavi cankó: 06.29 — és 08.21. között rendszeresen megjelent néhány példány. Ezek között juv. példányok is akadtak. 06.29-én 1 pd., 07.21. 3 pd., 07.25-én 4 pd., 07.27-én 6 példány, 07.31-én 3 pd., 08.01-jén 4 pd., 08.04-én 4 pd., 08.06-án 8 pd., 08.10-én 1 pd., 08.14-én 11 pd., 08.17-én 8 pd., 08.24-én 3 pd.

Szürke cankó: a tavi cankónál rendszertelenebbül megjelenő faj volt. 06.29. 1 pd., 07.16-án 1 pd., 07.21-én 2 pd., 07.31-én 1 pd., 08.04-én 4 pd., 08.06-án — 08.14-ig 3 pd., 08.17-én 2 pd., 08.23-án 1 pd., 08.26-án 1 pd.

Erdei cankó: 07.27-én 1 pd., 08.04-én 1 pd., 08.10-én 1 pd.

Réti cankó: júliusban nagyobb számban jelentkezett (100-120 pd.). Később csak kisebb csapataok táplálkoztak a kacsászató partjának növényzetes részében.

Billegető cankó: júniustól augusztus közepéig naponta 6-8 példányt láttunk.

Terekcankó: 07.21-től 07.28-ig 1 nászruhás példány tartózkodott a kacsászatóban. Általában a sekély részeken táplálkozott, gyakran billegető cankókkal. A vállán futó fekete sáv alapján is látszott, hogy nászruhás.

Sárszalonka: 06.29-től magányos példányokat láttunk, augusztus elejétől kis csapatokban mutatkozott, de számuk nem emelkedett 20 fölé.

Apró partfutó: 07.31. 1 pd., 08.06 — 08.17-ig 2 pd., majd 08.21-én 5 pd.

Temminck partfutó: 07.31-én 2 pd., 08.17-én 8 pd.

Havasi partfutó: júliusban 07.21 — 07.25-ig 2 nászruhás példány, augusztus elejétől kis csapatokban rendszeresen megfigyeltük. A legtöbbit 08.17-én láttuk 36 pd-t, 08.30-án még a kiszáradóban lévő tavon is láttunk 1 példányt.

Sarlós partfutó: július végétől augusztus végéig gyakran táplálkoztak példányai a kacsászatóban. 07.27-én 1 pd., 08.01-jén 2 pd., 08.04-én — 08.06-ig 3 pd., 08.14-én 6 pd., 08.23-án 1 pd.

Nagy partfutó: 08.21-én 1 nászruhás példány táplálkozott füstös cankó társaságában a kacsászatóban.

Pajzsos cankó: a füstös cankó mellett a másik domináns faj volt azonban inkább júliusban, míg a füstös cankó augusztusban. A maximális mennyiség 500 pd. volt (07.27-én).

Gulipán: júliusban kis számban jelentkezett, de augusztusban nagy számban láttuk, amelynek oka valószínűleg az, hogy a Hortobágyi-halastó leengedett III-as taván táplálkozó példányok átjöttek a kacsausztatóra, mert a III-as tó ekkor már kiszáradóban volt, táplálékforrásai kimerültek. (Legtöbb 08.17-én 70 pd.)

Emri Tamás – Győrösy Tamás – Zeke Tamás

**Faunisztikai adatok a fülöpszállási, és a
szabadszállási szikes tavak környékéről
1985–86-ból.**

A Szabadszállás határában található Kis-rét és Zab-szék, valamint a Fülöpszállás határában elhelyezkedő Kelemen-szék a Duna – Tisza közén kialakult szikes tavak láncolatába tartoznak. Közös jellemzőjük a sekély, szódás kémhatású víz, sok apró szigettel, zombékokkal. Mivel madárvédelmi szempontból óriási jelentőségük van, ezért a terület a Kiskunsági Nemzeti Park szigorúan védett területei közé tartozik, és látogatása kizárólag csak a KNP Igazgatósági által kiadott engedéllyel lehetséges. Ezért ezúton is megköszönjük az Igazgatóságnak, hogy lehetővé tette számunkra, hogy a területen megfigyeléseket végezzünk.

A következő néhány sorban a területen eddig általunk megfigyelt 155 madárfaj közül 33-at, néhány soros megjegyzés mellett kiemelnénk, ami a fajjal kapcsolatos észrevételeinket tartalmazza, a területre vonatkoztatva.

Nyílfarkú réce (*Anas acuta*).

A tavaszi időszakban jelentős számban előforduló faj a tavakon, létszámuk gyakran meghaladja a 100 pd-t is. Mivel rendszeresen átvonuló fajról van szó, ezért pusztán csak az átvonulása nem jelent érdekességet. Viszont említésre méltóbb tény, hogy 1986-ban 1 pár fészkelte is a Kelemen-széken.

Kendermagos réce (*Anas strepera*).

1986-ban 1 pár költött a Kelemen-széken. Fészkelését megelőző télen 2 alkalommal is megjelentek, mikor nem borította jégpáncél a tavakat. 1985.12.29-én 2 pd., 1986. 01. 25-én 3 pd.

Batla (*Plegadis falcinellus*).

1986. 07.06-án 2 pd-t figyelt meg Kovács Sándor és Berdó József a Kelemen-széken.

Réti sas (*Haliaeetus albicilla*).

Mindössze 2 alkalommal észleltük a Kelemen-széken: 1986. 03.29-én 1 ad.pd., és 08.02-án 1 imm. pd.

Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*).

Korábban a szintén KNP-hez tartozó Apaj-pusztta területén már több alkalommal észleltük vonuló egyedeit. 1986 nyarán azonban 2 ízben is felbukkant 1-1 példánya a tárgyalt területen. 07.10-én 1 pd. a fülöpszállási Székek-pusztta felett keringett, majd Soltszentimre felé húzott el. 08.15-én 1 pd. Kiszréten, többszöri szítálás után egy siklót zsákmányolt.

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*).

1986.01. 11-én 1 pd. a Kelemen-széken vetési vajút (*Corvus frugilegus*) kergetett, vadászata azonban sikertelen volt.

Kerecsensólyom (*Falco cherrug*).

1986.05. 02-án a KNP területén kívül eső, Akasztó határában található Milapusztán 2 pd. nászrepült. Sajnos többször nem volt alkalmunk kijutni a környékre, hogy fészkelésükről megbizonyosodjunk. Ugyanez évben 2 alkalommal figyeltük meg vonulás közben a KNP területén. 08. 22-én 1 pd. a Zab-széken; 11. 02-án 1 pd. a Székek-pusztán.

Kis sólyom (*Falco columbarius*).

Rendszeres téli vendég. Megjelenésének időpontja egybe esett a gatyás ölyv (*Buteo lagopus*) érkezésével. Az 1986-os adatok: 01. 11. 3 pd. Zab-szék; 01.25. 1 pd. Kelemen-szék; 02. 15. 4 pd. Kelemen-szék; 11. 29. 1 pd. Székek-pusztta; 12. 25. 1 pd. Kelemen-szék.

Daru (*Grus grus*).

Szórványosan jelennek meg kisebb csapatok, elsősorban ősszel. 1986. 08. 02. 6 ad. pd. a Kelemen-szék sekély vizében állva pihentek, majd réti sas közeledtére felriadt réce tömegekkel Dunatétetlen irányába húztak el. 1986. 12. 22-én ad. pd. + 2 imm. pd. pihent a Fülöp-szállás határában lévő Hoszszúháti kukoricatarlón.

Túzok (*Otis tarda*).

1986. 02. 15-én 1 pár jelent meg a Székek-pusztán, de később otthagyták a területet. Évről-évre Soltszentimre határában költ 2-3 pár. Lehet, hogy az előbb említett magányos pár is ide húzódott át.

Ujjaslile (*Pluvialis squatarola*).

Elsősorban ősszel jelenik meg, ami az őszi alacsony vízállással függ össze. Mivel a tavakat mesterségesen nem táplálják vízzel, így a tavak augusztusra egy lecsapolt halastóhoz hasonlítanak. Megfigyelések 1986-ból: Kelemen-széke 08. 05. 6 pd.; 08. 14. 1 pd.; Zab-széken 08. 22. 1 pd.; 08. 27. 1 pd.; Kis-réten 08. 20. 1 pd.

Aranylile (*Pluvialis apricarius*).

Ellentétben az ezüstlilével nemcsak a főnyes partokon figyeltük meg, hanem az ugarokon és tarlókon is. Egészen addig maradtak a környéken, míg le nem esett az első hó. Adatok a Kelemen-székről: 1985. 12. 29. 19 pd.; 1986. 08. 02. 3 pd.; 11. 29. 7 pd.; 12. 22. 3 pd.

Kőforgató (*Arenaria interpres*).

06. 07-én 2 nászruháas pd-t figyelt meg Kovács Sándor a Kelemen-széken.

Fenyérfutó (*Calidris alba*).

Augusztusban jelenik meg a szikes-főnyes partokon.

Ilyenkor kisebb csapatok is előfordulhatnak. 1986. 08. 05-én 1 pd. Kelemen-szék; 08. 29-én 8 pd. Zab-szék.

Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*).

Ősszel nagyobb számban vonul át, mint tavasszal. Kedveli a többi *Calidris* faj társaságát. 1986. Kelemen-széke: 05. 11. 1 pd. nászruháas; 08. 07. 2 pd. nászruháas; Zab-széken: 08.20. 1 pd. téli-ruháas; 08. 27. 4 pd. téli ruhás.

Sárjárom (Limicola falcinellus).

Nagy meglepetést jelentett számunkra a sárjárom megjelenése. 1986. augusztusában 3 ízben fordult elő a tavakon. Szembetűnő volt, hogy jóval félnébbek voltak, mint a többi Calidris fajok. A Kelemen-székre 08. 14-én 3 pd. érkezett, másnap azonban már csak 1 pd. tartózkodott a tavon. A Kelemen-szék kiszáradása után a vonuló sárjáromok már a Zab-széket keresték fel (08.24. 1 pd.).

Széki lile (Charadrius alexandrinus).

1986-ban 04. 26-án érkezett az első pár a Kelemen-székre, 05. 01-jén már 3 pár mutatkozott látszólag fészkelési szándékkal, de 05. 12-én már csak 1 pd-t figyeltünk meg ugyanott. Feltehetően kihúzódtak költeni a környező szikes tocsogókra. Eközben a környező nem védett szikes pusztákon is észleltünk kisebb kóborló csapatait (05.02-án 7 pd. Akasztó határában a Kígyóshidi-pusztán). A Zab-széken csak a nyár közepén jelelnkeztek egyes párok, fiatal madarak társaságában, és egészen a tó kiszáradásáig ott tartózkodtak. (07.10. 7 pd.; 08.22. 1 pd.; 08.27. 2 ad.pd. + 2 imm. pd.; 08.31. 2 imm. pd.).

Kis póling (Numenius phaeopus).

Elsősorban az április-május hónapokban jelentkeznek kisebb csapatok a szikes elöntéseken. Igen szép számmal akadnak átnyaraló csapatok is a nagy póling (Numenius arquata) tömegek között. 1986. 07.10-én kb. 70 pd. a Kelemen-széken.

Tavi cankó (Tringa stagnatilis).

Legtöbbször augusztusban észleltük, és ezzel szemben tavasszal csak egy alkalommal jelent meg. Igen kedvelték a szürke cankó (Tringa nebularia) társaságát. Kelemen-széken: 05. 01. 1 pd.; 08.02. 8 pd.; 08.05. 3 pd.; 08.07. 4 pd.; Zab-széken 08.15. 2 pd.; 08.20. 1 pd.

Gólyatöcs (Himantopus himantopus).

Sajnos nem fészkel a területen, csak a nyár közepén jelennek meg kóborló párok a Kelemen-széken. 1986. 07.10. 2 pd.; 08.05. 9 pd.

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*).

Érdekességet jelentett a víztaposó jelenléte is a Kelemen-széken. 1986.08.05-től 08-07-ig 1 imm. pd. tartózkodott az említett tavon.

Gulipán (*Recurvirostra avosetta*).

Igen jellegzetes madara a tavaknak. Vonulás idején 50-60 pd-ból álló laza csapatokba verődve táplálkoznak a szikes-tocsogókon. Költeni azonban csak néhány pár marad a környéken.

Székicsér (*Glareola pratincola*).

1986-ban sajnos nem költött a területen. Mindössze 04.27-től 05.12-ig tartózkodott 1 pd. a Kelemen-széken.

Heringsirály (*Larus fuscus*).

1986.05. 02-án 1 ad. pd-t figyeltünk meg a Kelemen-széken ezüstsirályok (*Larus argentatus*) között. 1986. 08.27-én 1 ad. pd. magányosan a Kis-rét felett repült.

Szerecsensirály (*Larus melanocephalus*).

1986-ban 1 pár fészkelte a Kelemen-széki dankasirály (*Larus ridibundus*) telepen. 04.27-én figyeltük meg az első példányt, az utolsót 08.27-én a Zab-széken láttuk.

Kis sirály (*Larus minutus*).

Elsősorban a vonulási időben látható a tavakon, de akadnak átnyarálok is, és beszámoltunk egy decemberi előfordulásról is. 1986-os adatok a Kelemen-székről: 05.03. 9 ad. pd. + 1 imm. pd.; 05.12. 4 imm. pd.; 07.05. 1 imm. pd.; 08.02. 3 imm. pd.; 08.14. 1 imm. pd.; 08.27. 1 imm. pd.; 12. 22. 2 ad. pd.

Lócsér (*Hydroprogne caspia*).

Évről-évre rendszeres vendég a Kelemen-széken. 1986-os adatok a Kelemen-székről: 03.29. 1 pd.; 04.01. 1 pd.; 04.18. 4 pd.

Gyöngybagoly (*Tyto alba*).

1985. telén több alkalommal sikerült szürkületben megfigyelni egy gyöngybagolyt vadászat közben. Egyik alkalommal egérsípval behívtuk és kb. 2-3 méterre közelített meg minket. Ez a szokatlan szelídség valószínűleg a táplálékhiánnyal magyarázható.

Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*).

05.01-jén figyeltük meg 6 nászruhás pd-ból álló csapatát a Zab-szék szikes tocogóin. 05.03-án ugyanott már 20-22 pd-t észleltünk. Ezek között akadtak téli ruhás madarak is. Rendkívül bizalmasak voltak.

Havasi pityer (*Anthus spinoletta*).

A rozsdástorkú pityerrel szemben csak magányosan vonult át a tavakon, hasonló biotópban mint az előbb említett faj. 1986.04. 26. 1 pd. Kelemen-szék; 1986.05.01. 1 pd. Zab-szék.

Téli kenderike: (*Carduelis flavirostris*).

1985.12.22-én 50 pd-ból álló csapatát figyeltük meg a Zab-széken.

Zsezse (*Carduelis flammea*).

Igen ritka vendég a környéken. 1985.12.22-én 1 pd-t figyeltük meg a Zab-széken.

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*).

1986.02.15-én 1 pd-t észleltünk a Zab-szék közelében, miközben egy napraforgó tartó füves szegélyén szedegetett. A madár rendkívül bizalmasan viselkedett, óvatosan közeledve 1 m-re is bevárt minket. Ezért azt is sikerült megállapítani, hogy a sóvirág (*Limonium gmelinii*) magvait fogyasztotta.

Boros Emil – Schmidt András

Adatok a Bubos cinege (*Parus cristatus*) Vas-megyei fészkeléséhez.

A bubos cinege fenyveseink egyik legjellemzőbb madara, amely az utóbbi évtizedek fenyőtelepítései révén jelentős mértékben terjeszkedett és ez a folyamat ma is tart. Különösen áll ez Vas-megyére, ahol a Kőszegi-hegységben és az Őrségben őshonosnak tekinthető és a fenyvesítés hatására ma már a megye mintegy 2/3-nyi területén fészkel. Az alábbiakban ezt a megállapítást szeretném néhány adattal megerősíteni, illetve megemlítek néhány érdekességet költésével kapcsolatban.

Költési adatok:

1982.05.07. Pácsony közelében rudas lucfenyves (*Picea abies*) és idős erdeifenyves (*Pinus silvestris*) határán figyeltem meg egy etető példányt.

1983.04.17-én Csénye határában (váti erdőtömb) véghasználat előtti feketefenyvesben (*P.nigra*) egy széltörte, száraz törzsben 7 m magasan levő oduban etetett. Ugyanitt egy hét múlva már feltehetően kirepített, míg ekkor egy rudas erdeifenyvesben figyeltem meg eleséget hordó bubos cinegét, illetve további 2 példányt.

1984.04.15-én Kőszegfalva mellett egy fiatal erdeifenyves és egy öreg gyertyános-tölgyes határán egy elkorhadt gyertyánban (*Carpinus betulus*) 2 m magasan, majd egy mindössze 14 cm átmérőjű, 1 m magasságban letört rezgőnyárban (*Populus tremula*) találtam fészket. Ez utóbbinál a madarak még – apró darabokat kicsípve a korhadt faanyagból – tágították a felülről teljesen nyitott üreget. Ennél a fészeknél május 7-én centiméterekről szemlélhettük Király Róbert tagtársammal a kotló bubos cinegét. A másik költés meghiusult, mivel erdészeti útépítés során a korhadt fát kidöntötték.

1986.04.10-én Nádasd határában, a malomtói erdészház közelében figyeltem meg egy párt, amint egy 1 méteres lucfenyőcsonkban csőrükkel készítették költőüregüket. Jellemző, hogy a környéken ezen a napon még további 6 pár bubos cinegét számoltam. 1987.05.11-én Kám mellett, a Jeli arborétum szomszédságában egy 25 éves erdeifenyvesben, egykori odutelep utolsó használható darabjában találtam fészket 7 fiókával. Ez az odu háromszögletű műanyagcsőből (!) és 4 m magasan van dróttal a törzshöz erősítve. Május 15-én kollégáimmal – Mészáros Béla és Nagy Kálmán erdőtervezők – figyeltük a kedves jelenetet, amint a fiókák az öregek hívására elhagyták az odut.

Egyéb tavaszi és nyári adatok:

1982. 06. 06. Nárái határában, erdeifenyvesben 1 pd.

06.20. Pácsony 2 pd.

1983. 07.03. Szombathely, Kámoni arborétum 1 pd.

07.16. u.ott 2 pd., az egyik hálóval fogva

07.23. u.ott 2pd.

1984. 08.03. Tömörd 1 pd.
1985. 04.23. Ják határában, rudas erdeifenyves és idős cserestölgyes határán 1 pd.
- 04.25. Nagykölked, erdeifenyvesben 2 pár.
- 05.06. Pornóapáti 1 pd. szólt
- 05.28. u.ott 5 pd.
- 08.15. Szombathely, Kámoni arborétum 2 pd.
- 09.11. Gencsapáti 1 pd.
1986. 05.11. Szombathely, Kámoni arborétum 3 pd., az erdeifenyő és a törpefenyő (*Pinus mugo*) magját ette.
- 07.11. Daraboshegy 3 pd.
1987. 04.14. Mikosszéplak, Szajki-tavak, középkorú erdeifenyves melletti égeresben (*Alnus glutinosa*), amelyben sok széltörte, körhadt törzs – 1 pár.
1987. 04.22. Mikosszéplak, rudas erdeifenyvesben 1 pár.
- 06.18. Nagytilaj, 1 pd. erdeifenyvesben
- 06.26. u.ott 2 pd.
- 06.29. Győrvár 2 pd. lucfenyvesben
- 07.01. u.ott 2 pd.

Itt hangsúlyozom ki, hogy a bubos cinege gyakran maga készíti oduját erősen korhadt fatörzsekben és gyakran teszi ezt lombos fafajokban is. A fiatal fenyvesekben még hiányoznak az odukészítésre alkalmas törzsek, ezért esetenként a szomszédos, lombos, idősebb állományok szegélyén keres magának fészkelőhelyet. Szintén alkalmasak lehetnek fészkelésre a fenyvesekben szálanként elegyedő, alászorult és elpusztult lombos fák, amelyek rendszerint gyorsabban korhadnak a fenyőknél és így előbb nyújtanak fészkelési lehetőséget. Ezért érdemes figyelni mindenütt már a 20 év körüli fenyőtelepítéseket, mert lehetséges, hogy ott a bubos cinege – más fenyvesekhez kötődő madárfajokkal együtt – a közeljövőben fog megtelepedni.

Varga László

Daru (*Grus grus*) adatok a Dunántúlról

A daru ritka vendég a Dunántúlon, őszi és tavaszi előfordulásairól csupán szórványos megfigyelések számolnak be. Az elmúlt években azonban sűrűsödtek a daru észlelések, ami a faj európai állományának növekedésével és elterjedési területének bővülésével hozható kapcsolatba.

Tolna megyében elsősorban a tavaszi vonuláskor figyeltem meg őszi gabonatóblákon és nedves réteken táplálkozó, pihenő, illetve átrepülő kisebb csapataikat. Ezek az észlelések az alábbiak:

Kistormás,	1984.03.23.	21 pd.
Kistormás,	1984.03.25.	1 pd.
Fácánkert,	1985.03.18.	kb 40 pd.
Kölesd,	1985.03.20.	13 pd.
Decs,	1985.03.21.	6 pd.
Fácánkert,	1985.03.22.	31 pd.

A daru legérdekesebb előfordulását, illetve áttelelését 1987 telén figyeltem meg. A januári nagy havazások után – kb. a hónap közepén – jelent meg egy fiatal példány a faddi MgTSz tenyészliba telepén. Kezdetben még tartott a telepen dolgozó emberektől, de azután fokozatosan megszélidült és az állatgondozókat néhány méter távolságra is bevárta. Egészségesnek tűnt, jól repült. A libák közé nem szívesen vegyült, lehetőleg elkülönült tőlük. Míg a hótakaró kitarzott, a libák önetetőjébe öntött granulált libatápot fogyasztotta, de amint a hó elolvadt – február közepén – a híg, iszapos talajon keresgélt táplálék után. Mivel ott más táplálékot nem találhatott, feltehetőleg libaürülékkel élt. Az embereket már egyre kevésbé engedte közel magához, és a több hetes időszak végén – február 28-án – végleg el is távozott a telepről.

Az őszi időszakban mindössze egy alkalommal észleltem a darut a vidéken. 1986. október 10-én Sárszentágotán kukorica tarlón táplálkozó magányos példányt figyeltünk meg Dr. Streit Bélával.

Dr. Kalotás Zsolt

Északi bűvár (*Gavia stellata*) adatok 1982-1985 időközéből

1982.11.14. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr.Bod P.; 1983.01.19. Szigetszentmiklós (Duna) 1 pd, 01.27. u.ott 1 pd, 02.08. Tököl (Duna) 1 pd, 02.10. Ráckeve (Duna) 2 pd, Hajtó L.; 10.16. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, 11.13. u.ott 1 pd, Zsótér L.; 12.18. Ráckeve (Duna) 2 pd, Hajtó L.; 11.11. Szolnok (Tisza) 1 pd, Lőrincz I.; 11.12. Sumony (h.tó) 1 pd, Molnár I. – Dr. Oltai L.; 1984.01.03. Ráckeve (Duna) 1 pd, 01.04. u.ott 1 pd, 01.31. u. ott 2 pd, 02.10. u.ott 1 pd, Hajtó L.; 10.20. Nyirjes (Ipoly) 1 pd, Kagyerják P.; 10.21–11.18. Ipolyszög 1 pd, Kagyerják P.; 11.02. Szigetcsép (Duna) 1 pd, Hajtó L.; 11.18. Surány (Duna) 1 pd, Zágón A. – Nádori G.; 11.18. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr.Bod P. – Zsótér L.; 11.19. Kistormás (h.tó) 1 pd, Dr.Kalotás Zs.; 11.19. Horány – Surány (Duna) 1 pd, Zágón A.; 11.22. Halásztelek (Duna) 1 pd, 11.26. u.ott 1 pd, Hajtó L.; 12.01. Ajka (Lőrinczi-tó) 2 pd, Kaufman G.; 12.27. Szigetszentmiklós (Duna) 1 pd, Hajtó L.; 1985.10.02. Budapest (Duna, Hajógyári szgt.) 2 pd, 10.07. u.ott 1 pd, Szalai K. és Tsai; 10.19. Budapest (Duna: Margitsziget) 2 nyugalmi ruhás pd, Gedai Cs.; 10.22. u.ott 1 pd, Schmidt E.; 10.26. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Schmidt E.; 10.27. Budapest (Duna; Hajógyári szgt) 2 pd, Schmidt E.; 10.30. u.ott 1 pd, Szalai K. és Tsai; 11.15. Szeged-Fehértó 1+1 pd, Széll A. és Tsai; 11.16. u.ott 2 pd, Széll A. és Tsai; 11.17. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Konyhás S. és Tsai; 11.17. Naszály-Szomód (Ferencmajori h.tó) 1 pd, Musicz L.; 11.23. Szeged-Fehértó 2 pd, 11.27. u.ott 1 pd. Széll A.; 11.23. Hortobágy (Gyökérkuti h.tó) 1 pd, Szakál L. és Tsai; 12.03. Szeged-Fehértó 1 + 2 pd, Széll A.; 12.09. Szeged – Fertő 2 pd, 12.10. u.ott 1 pd, Széll A.; 12.14. Szentendre (bányató) 3 pd, Varga Zs.; 12.14. Nyíregyháza (Szelkó-tó) 1 pd, Fischer N.; 12.15. Visegrád-Dunabogdány (Duna) 1 pd, Träger J.; 12.17. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, Dr. Bod P.;

Molnár László

Ujjaslile (*Pluvialis squatarola*) adatok 1985-ből.

04.07. Hortobágy (Halastó) 1 nyug. ruhás pd, Boros E.—Csépany Z. — Schmidt A.; 04.20. Hortobágy (Feketerét) 1 pd, Zeke T. és Tsai; 05.04. Rétszilas (h.tó) 1 téli ruhás pd, Boros E. - Csépany Z. — Schmidt A.; 05.18. Tömörkény (Csaj-tó) 1 nyug. ruhás, 4 átszineződő, 1 nászruhás pd, 05.19. u.ott 1 nászruhás pd, Boros E. — Csépany Z. — Schmidt A.; 05.18. Szeged—Fertő 1 pd, Széll A.; 05.?. 3 nászruhás pd, Széll A.; 06.11. Hortobágy (Halastó) 1 pd. Emri T.; 07.18. Szeged—Fertő 1 pd, Tokody B. — Nagy I.; 08.24. u.ott 6 pd, 08.30. u.ott 6 pd, Tokody — Domoki; Sumony (h.tó) 5 pd, MME Tábor; 08.22. Hortobágy (Feketerét) 2 pd, 08. 20. u.ott 2 pd, 08.25. Hortobágy (Halastó) 1 pd, 08.26. u.ott 1 pd, Zeke T. és Tsai; 08.29. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, Schmidt E.; 09.01. Szarvas (Horváthpusztai-h.tó) 1 pd, Boldog G. és Tsai.; 09.01. Hortobágy (Halastó) 2 nyug.ruhás pd, 09.01. Hosszúpályi (Sándoros) 1 nyug.ruhás pd, Baranyi R. és Tsai; 09.07. Szeged - Fertő 2 pd, Széll A.; 09.14. u.ott 1 pd, Széll A.; 09.14. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Zeke T. és Tsai; 09.15. Kistelek (Millerszék) 1 pd, Bohner P.; 09.15. Tömörkény (Csaj-tó) 3 pd, Dr.Bod P.; 09.15. Szarvas (Horváthpusztai h.tó) 2 pd, Tóth T.; 09.15. Nagyiváni-pusztai) 2 pd, Dr.Kovács G.; 09.16. Balmazújváros (Virágoskúti-h.tó) 2 pd, Ecsedi Z.; 09.18. u.ott 1 pd, Ecsedi Z.; 09.21. Hosszúpályi (Sándoros) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 09.22. Kistelek (Millerszék) 1 pd, Bohner P.; 09.24. Szeged-Fertő 2 pd, Széll A. és Tsai; 09.25. Székely (Tározó) 3 pd, 09.28. u.ott 4 pd, Fischer N.; 09.28. Szeged-Fertő 2 pd, Széll A. és Tsai; 09.29. Székely (Tározó) 4 pd, Fischer N.; 09.29. Debrecen (Halápi-tározó) 1 pd, Zeke T. és Tsai; 09.30. Balmazújváros (Virágoskúti-h.tó) 1 pd, Ecsedi Z.; 10.05. Szeged-Fertő 21 pd, MME Szegedi Hcs; 10. 05. Székely (Tározó) 3 pd, Fischer N.; 10.05. Szakmár (h.tó) 18 pd, Berdó J. — Kovács S.; 10.06. Balmazújváros (Viráskúti h.tó) 2 pd, Ecsedi Z.; 10.06. Hortobágy (Halastó) 43 pd, Zeke T.; 10.07. Szeged-Fehértó 1 pd, Széll A. és Tsai; 10.11. Hortobágy (Kecskés) 1 pd, Bodnár M.; 10.12. Sumony (h.tó) 2 pd, Molnár I. és Tsai; 10.12. Csertő (Hh.tó) 4 pd, Wágner L.; 10.12. Szeged-Fehértó 8 pd, Széll A. és Tsai; 10.12. Székesfehérvár (Vörösmarty TSz. h.tava) 2 pd, Laczkó T.; 10.13. Tömörkény (Csaj-tó)

17 pd, Dr. Bod P.; Hortobágy (Gyökérkút) 5 pd, Baranyi R. és Tsai; 10.13. Tahitótfalu (Duna) 7 pd, Nagy I.; 10.13. Hortobágy (Halastó) 28 pd, Dr.Kovács G.:10.13. Hortobágy (Zámpuszt) 1 pd, Dr.Kovács G.; 10.13. Dinnyés (h.tó) 4 pd, Schmidt E. – Laczkó T.; 10.13. Kemece (Bertény-tó) 7 pd, Fischer N. – Szép T.; 10.14. Naszály – Szomód (Ferencmajori h.tó) 1 pd. Nagy A.; 10.16. Szeged - Fehértó 1 pd, 10.18. u.ott 1 pd, Széll A. és Tsai; 10.19. Kisbalaton (TározóI.) 1 pd, Vágner G. – Petsits L.; 10.20. Boglárlelle (Irmapusztai h.tó) 2 pd, Szász S.; Szeged - Fehértó 17 pd, Széll A. és Tsai; 10.19. Székesfehérvár (Vörösmarty Tsz h.tava) 4 pd, Laczkó T.; 10.20. Süttő (Duna) 1 pd, Schmidt E.; 10.23. Szeged - Fehértó 2 pd, Tokody B. és Tsai; 10.24. u.ott 9 pd, Széll A.; 10.25. u.ott 4 pd, Széll A.; 10.26. u.ott 11 pd., Széll A.; 10.26. Hortobágy (Kónyai-h.tó) 48 pd, Zeke T. és Tsai; 10.26. Hortobágy (Kondásfenék) 6 pd, Dr.Juhász L.; 10.26. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd + hang, Dr.Bod P.; 10.26. Balmazújváros (Virásokúti-h.tó) 1 pd, Ecsedi Z.; 11.02. Hortobágy (Halastó) 26 pd, Zeke T. és Tsai; 11.04. Szeged - Fehértó 1 pd, Széll A.; 11.07. Hortobágy (Halastó) 45 pd, Zeke T. – Emri T.; 11.08. Egyek (Ohati-h.tó) 7 pd, Zeke T. és Tsai; 11.16. Almásneszmély (Duna) 2 pd, Schmidt E.; 11.16. Egyek (Ohati-h.tó) 17 pd, Emri T.; 11.16. Pellérd (h.tó) 3 pd, Bank L. – Madaras K.; 11.16. Csertő (h.tó) 2 pd, Wágner L. – Závodszy Sz.; 11.16. Kisbalaton (Tározó I.) 3 pd, Vágner G.; 11.16. Szeged - Fehértó 11 + 9 pd, Széll A. és Tsai; 11.17. Hortobágy (Halastó) 5 pd, Bodnár M.; 11.17. Tömörkény (Csaj-tó) 3 pd, Dr.Bod P.; 11.17. Debrecen (Fancsikai-tározó) 1 pd, Baranyi R. – Győrösy T.; 11.17. Sumony (h.tó) 5 pd, Molnár I. és Tsai; 11.17. Dinnyés (h.tó) 3 pd, Schmidt E.; 11.17. Szentés (Fertő) 3 pd, Szabó F.; 11.17. Kisbalaton (Tározó I.) 2 pd, Vágner G.; 11.23. Szeged - Fehértó 6 pd, Széll A. és Tsai; 11.24. Almásfüzitő (Duna) 4 pd, Schmidt E.; 12.08. Szeged - Fehértó 1 pd, Tokody B.

Molnár László

Ritkább fajok adatai 1985. VI–XII. időközéből

A megfigyeléseket végezték: Boros Emil, Csépany Zoltán, Nagy Zoltán, Szigeti Balázs, Schmidt András.

Északi búvár (*Gavia stellata*): 10.20–22. Budapest (Duna; Margitszgt.) 1 pd, 10.27. Budapest (Duna) 1 pd, 10.30–31. – 11.01. Budapest (Duna; Hajógyári szgt.) 2–2 pd, 11.22. Felsőgöd (Duna) 3 pd, 11.24, 11.30.–12.01. Budapest (Duna; Hajógyári szgt.) 1–1 pd.

Sarki búvár (*Gavia arctica*): 10.27. Budapest (Duna; Hajógyári szgt.) 1 imm. pd, 11.09. Almásfüzitő 1 pd, (Dr. Magyar Gáborral), 11.22. Felsőgöd (Duna 2 imm. pd.

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): 07.07. Hortobágy (Csécsi-h.tó) 3 pd, 07.11. Tiszafüred (Feketerét; HNP) 1 imm. pd, 07.13. Hortobágy (Fényes-tó) 2 pd, 08.28. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, 10.26. Délegyháza (Kavicsbánya-tavak) 1 pd.

Batla (*Plegadis falcinellus*): 08.15. Sumony (h.tó) 1 pd.

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): 08.17. Sumony (h.tó) 1 ad. pd, 11.23. Almásneszmély (Duna) 2 ad. pd.

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): 11.23. Almásfüzitő (Duna) 3 ad, tojó pd, 12.07. u.ott 1 ad. hím pd.

Kendermagos réce (*Anas strepera*): 08.19. Tömörkény (Csaj-tó) 3 pd, 12.29. Fülöpszállás (Kelemenszék) 2 pd.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): 06.01. Rétszilas (h.tó) 1 hím pd, 09.07. u.ott 8 pd, 11.08. Sződliget (Duna) 25 pd, 11.22. Felsőgöd (Duna) 20 pd, 11.23. Almásfüzitő (Duna) 20 pd, 11.24. Budapest, (Duna; Hajógyári szgt.) 2 tojó pd, 11.30. Lórév-Makád (Duna) 8–10 pd, 12.07. Almásfüzitő (Duna) 6 pd, 12.13. Budapest (Duna; Hajógyári szgt.) 1 tojó pd, 12.27. Rétszilas (h.tó) 3 pd.

Hegyi réce (*Aythya marila*): 11.08. Sződliget (Duna) 2 tojó pd, 11.22. Felsőgöd (Duna) 3–4 tojó pd, 11.24. Budapest (Duna; Hajógyári szgt.) 1 tojó pd.

- Jegesréce (*Clangula hyemalis*): 11.17. Gödalsó-Szödliget (Duna) 2 tojó + 1 juv., + 1 juv. pd, 11.22. Felsőgöd (Duna) 5 tojó pd, + 4 imm. pd, 11.30. Budapest (Duna; Hajógyári szt.) 1 tojó, + 2 imm. pd, 12.01. u.ott 2 tojó + 1 imm. pd, 12.13. u.ott 3 tojó + 1 imm., pd., valamint 1 tojó + 1 imm. pd.
- Fekete réce (*Melanitta nigra*): 11.08. Szödliget (Duna) 1 tojó v. juv. pd, 11.15. Budapest (Hajógyári szgt.) 1 pd, 11.17. Gödalsó-Szödliget (Duna) 1 tojó v. juv. pd, 11.22. Felsőgöd (Duna) 2 pd. tojó v. juv. pd.
- Füstös réce (*Melanitta fusca*): 11.08. Szödliget (Duna) 1 tojó v. juv. pd, 11.15. Budapest (Duna; Hajógyári szgt.) 5 tojó v. juv. pd, 11.17. Gödalsó-Szödliget (Duna) 3 tojó v. juv. + 1 hím pd. együtt, valamint még 5 pd, 11.22. Gödalsó (Duna) 18 tojó v. juv. + 2 hím pd, 12.01. Budapest (Hajógyári szgt.) 2 tojó v. juv. + 1 hím pd. 12.04. u.ott 5+13+1 pd, 12.07. Almásfüzitő (Duna) 1 tojó v. juv. + 1 hím pd.
- Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*): 08.12. Apajpuszta 1 pd.
- Halászsas (*Pandion haliaetus*): 09.21. Rétszila (h.tó) 2 pd, 10.05. u.ott 1 pd.
- Ujjaslile (*Pluvialis squatarola*): 08.13. Sumony (h.tó) 1 kiszinezett pd, 08.18–19, 08.24–27. Tömörkény (Csaj-tó) 1-1 pd, 08.28. u.ott 3 pd, 10.05. Rétszilas (h.tó) 25 pd, 11.09. Almásfüzitő (Duna) 8 pd, (Dr. Magyar Gáborral), 8 pd, 11.23. u.ott 3 pd, 12.07. u.ott 2 pd.
- Aranylile (*Pluvialis apricarius*): 07.10. Hortobágy (Halastó) 1 pd, 12.29. Fülöpszállás (Kelemenszék) 19 pd.
- Kis póling (*Numenius phaeopus*): 07.08. Nagyiváni-puszta 15 pd, 07.09. Balmazújváros (Nagyszik) 5 pd, 07.10. Hortobágy (Halastó) 50 pd, 07.11. Hortobágy (Zámpuszta) 1 pd, 07.12. Nagyiváni pta. 30 pd, 07.14. Hortobágy (Halastó) 25 pd, 08.26. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd.
- Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*): 07.11. Tiszafüred (Feketerét, HNP) 1 pd, 07.12. u.ott 1 pd, 08.19. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, 08.22. u.ott 2 pd, 08.28. u.ott 1 pd.

Szürke cankó (*Tringa nebularia*): 07.07. Tiszafüred (Feketerét HNP) 1 pd, 07.10. u.ott 4 pd, 07.17. Hortobágy (Halastó) 1 pd, 07.23. Rétszilás (h.tó) 1 pd, 08.12. Apajpuszta 1 pd, 08.12. Sumony (h.tó) 1 pd, 08.15. u.ott 1 pd, 08.18. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, 08.19. u.ott 4 pd, 08.20. u.ott 8 pd, 08.24. u.ott 2 pd, 08.25. u.ott 6 pd, 08.26. u.ott 5 pd, 08.27. u.ott 1 pd, 08.28. u.ott 6 pd, 09.07. Rétszilás (h.tó) 8 pd, 09.21. u.ott 30 pd, 10.25. u.ott 25 pd.

Erdei cankó (*Tringa ochropus*): 06.26 Budapest (Gubacsi-puszta) 07.06. Tiszafüred (Feketerét HNP) 2 pd, 07.10. Hortobágy (Halastó) 4 pd, 07.13. Egyek (Ohati h.tó) 2 pd, 07.14. Hortobágy (Halastó) 3 pd, 07.23. Rétszilás (h.tó) 3 pd, 08.12. Apajpuszta 7 pd, 08.12. Sumony (h.tó) 2 pd, 08.15. u.ott 1 pd, 08.18. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, 08.19. u.ott 3 pd, 08.20. u.ott 10 pd, 08.21. u.ott 3 pd, 08.22. u.ott 3 pd, 08.24. u.ott 7 pd, 08.25. u.ott 10 pd, 08.26. u.ott 4 pd, 09.07. Rétszilás (h.tó) 2 pd, 09.21. u.ott 1 pd, 10.05. u.ott 3 pd, 11.09. Süttő (Duna) 2 pd, (Dr.Magyar Gáborral).

Fenyérfutó (*Calidris alba*): 08.20–21. Tömörkény (Csaj-tó) 1–1 pd, 08.22–24. u.ott 2–2 pd, 08.25–27. u.ott 1–1 pd.

Sarki partfutó (*Calidris canutus*): 08.21–28. Tömörkény (Csaj-tó) 1–1 pd.

Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*): 08.20. Tömörkény (Csaj-tó) 3 pd, 08.21–22. u.ott 6–6 pd, 08.23. u.ott 5 pd, 08.24. u.ott 4 pd, 08.25. 5 pd, 08.27. u.ott 4 pd, 08.28. u.ott 23 pd, 08.29. u.ott 20 pd, 11.23. Almásfüzitő (Duna) 4 pd.

Sárlós partfutó (*Limicola falcinellus*): 08.20. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, 08.24. 5 pd. u.ott meggyűrűzve, 08.25. u.ott az 5 meggyűrűzött pd, 08.26. u.ott 3 pd, 08.27. u.ott 2 pd, 08.28. u.ott 2 pd.

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*): 08.20, 27. Tömörkény (Csaj-tó) 1–1 pd.

Laposcsőrű víztaposó (*Phalaropus fulicarius*): 08.25. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd.

- Jeges sirály (*Larus hyperboreus*): 11.09. Almásfüzitő (Duna) 1 ad. pd (Dr. Magyar Gábor); 11. 23. u.ott 1 ad. pd.
- Szerecsensirály (*Larus melanocephalus*): 07.07. Tiszafüred (Feketerét: HNP) 3 ad. pd, 07.08. u.ott 1 ad. pd.
- Kis sirály (*Larus minutus*): 11.30. Lórév-Makád (Duna) 1 juv. pd.
- Csüllő (*Rissa tridactyla*): 11.23. Almásfüzitő (Duna) 1 juv. pd.
- Lócsér (*Hydroprogne caspia*): 08.19. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, 08.24. u.ott 2 pd, 08.26. u.ott 2 ad. + 1 imm. pd, 08.28. u.ott 2 ad. pd.
- Kis csér (*Sterna albifrons*): 07.07. Tiszafüred (Feketerét, HNP) 1 ad. pd, 07.09. Balmazújváros (Nagyszik) 2 ad. + 1 juv. pd.
- Uráli bagoly (*Strix uralensis*): 08.02. Boldogkőváralja 1 ad. + 1 juv. pd.
- Fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*): 06.28. Diósjenő (Foltán-kereszt) 1 hím + 1 tojó v. juv. pd, 06.29. u.ott azok; 07.01. u.ott 2 hím pd.
- Sziki pacsirta (*Calandrella brachydactyla*): 07.08. Nagyivánipusztá 1 pd.
- Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*): 11.24. Budaörs 2 pd.
- Szőlőrigó (*Turdus iliacus*): 11.09. Almásfüzitő 1 pd.
- Havasi pityer (*Anthus trivialis*): 11.08. Alsógöd 5 pd, 11.09. Almásfüzitő 4 pd.
- Nagy örgébics (*Lanius excubitor*): 11.08. Sződliget 1 pd, 09.29. Csobánka – Pilisvörösvár 1 pd.
- Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*): 12.23. Szabadszállás (Zabszék) 50 pd.
- Zsezse (*Carduelis flammea*): 12.04. Budapest (Hajógyári szgt) 1 hím pd, 12.23. Szabadszállás (Zabszék) 1 pd, 12.27. Rétszilas (h.tó) 48 tojó + 2 hím pd.
- Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): 06.28. Diósjenő (Foltán-kereszt) kb. 20 pd, 06.29. u.ott 2 hím + 3 tojó pd, 07.01. u.ott 4 hím, 2 tojó, 1 juv. pd, 08.04. Bükk-hgs (Hollóttető) 10 pd.
- Bajszos sármány (*Emberiza cia*): 06.25. Dömös (Szentmihály-hegy) 1 hím, 1 tojó pd, 08.02. Boldogkőváralja 1 hím + 2 juv. pd.

Madártani felmérések az Aggteleki Nemzeti Park területén 1986-ban

Negyedik nemzeti parkunk, az Aggteleki Nemzeti Park 1984. végén alakult. Két tömbből áll, melyek kiterjedése együttesen kb. 20.000 ha. Korábban – 1978-tól – ugyanez a terület tájvédelmi körzetként volt nyilvántartva.

1986-ban átfogó ragadozómadár-felmérésre és fészektérképezésre került sor a nemzeti park északi tömbjében, az Aggteleki karszt területén. A vizsgált terület Aggtelek, Jósvafő, Égerszög, Teresztenye, Szinpetri, Szin, Szögliget, Bódvaszilas, Komjáti, Tornanádaska és Hidvégardó határában terül el. 18.000 ha kiterjedésű, ennek mintegy 60 %-a erdő.

A felmérés eredménye a következő:

Egerészölyv (*Buteo buteo*): 83 pár (52 lakott fészek, 31 revir).

Az 52 ismert fészekből $1 \times 4 + 8 \times 3 + 20 \times 2 + 12 \times 1$ fióka repült ki. 11 költés sikertelenül végződött. 6 fészekaljából összesen 11 fióka elpusztult.

Június folyamán két ízben egy-egy frissen kirepült, fiatal ölyvet behoztak hozzánk a területről. Kihelyeztük őket lakott fészkek közelébe. Egyiket biztos, hogy fel is nevelték a pótszülők.

Héja (*Accipiter gentilis*): 15 pár (12 fészek, 3 revir).

A 12 ismert fészekből $1 \times 4 + 3 \times 3 + 2 \times 2 + 2 \times 1$ fióka repült ki. 4 költés eredménytelen volt. Az egyik fészekben 2 fióka kelt, de később elpusztult.

Az egerészölyv és héja fészkeknél talált tollmaradványok, tépések alapján az elpusztult fiókák nagy része ragadozómadarak áldozata lett.

Karvaly (*Accipiter nisus*) 8 pár (8 revir).

Darázsölyv (*Pernis apivorus*): 6 pár (3 fészek, 3 revir).

Mindhárom ismert fészkelés eredménytelenül végződött.

Kaba (*Falco subbuteo*): 3 pár (1 fészek, 2 revir).

Az ismert fészeknél 2 tojásból 1 fióka kelt ki, és repült ki.

Parlagi sas (*Aquila heliaca*): 1 pár (1 fészek).

A költés sajnos nem sikerült. Az öreg sas-pár április első hetétől május végéig ült a fészken. Júliusban kiszedték a fészekből a két bezápujt tojást, vizsgálat céljára.

Békászó sas (*Aquila pomarina*): 1 pár (revir).

Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*): 1 pár (revir).

Uráli bagoly (*Strix uralensis*): 1 pár (fészek).

Jósvafő határában, idős, bükk-elegyes kocsánytalan tölgyesben, bükkfán levő fészekben költött egy pár. 3 fióka kelt ki április végén.

További ritkább vagy szórványosan előforduló madárfajok fészkelő állományadatai az ANP északi tömbjéből:

Kisvöcsök (*Podiceps ruficollis*): 1 pár

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): 1 pár

Tőkés réce (*Anas platyrhynchos*): 4-5 pár

Császármadár (*Tetrastes bonasia*): 40-50 pár. Czajlik Péter 24 ismert, ma is lakott élőhelyet jelölt meg a nemzeti park területén – zömmel Aggtelek és Jósvafő határában – ahol egy vagy két pár fészkel. Ezenkívül további 4 helyen találkoztam a fajjal 1986-ban.

Fürj (*Coturnix coturnix*): 20-25 pár

Haris (*Crex crex*): 2 pár

Kék galamb (*Columba oenas*): 7-8 pár

Lappantyú (*Caprimulgus europaeus*): 35-40 pár

Fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*): 1 pár. Szögligetnél, a Szádvár északi oldalában láttunk egy példányt 1986. V. 15-én Dr. Bankovics Attilával.

Szürke küllő (*Picus canus*): 20-25 pár

Fekete harkály (*Dryocopus martius*): 16-18 pár

Erdei pacsirta (*Lullula arborea*): 30-40 pár

Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*): 4-5 pár

Kis örgébics (*Lanius minor*): 2 pár

Vizirigó (*Cinclus cinclus*): 2 pár. Az ismert fészekből 4+3 fióka repült ki. (Horváth R. és Rózsa S. közlése.)

Erdei szürkebegy (*Prunella modularis*): 15-20 pár. Költési időben éneklő hímek 12 helyen, fiatalabb fenyvesekben.

Kis légykapó (*Ficedula parva*): 9-10 pár. 7 éneklő hím június elején Szögliget határában, egy kb. 80 hektáros területen belül, idős, bükk- és fenyő-elegyes tölgyesekben. Ezenkívül további két helyen figyeltem meg költési időben.

Kormosfejű cinege (*Parus montanus*): Aggtelek déli részén, cseres-tölgyesben, rezgőnyár-csoport közelében mozgott egy pár 1986. 04.08-án.

Bubos cinege (*Parus cristatus*): 10-12 pár. 8 helyen került elő, telepített lucosokból és erdeifenyvesekből.

Bajszos sármány (*Emberiza cia*): kb. 50-60 pár. A területen 7 jelentősebb élőhelye van. Legnépesebb – májusban tett megfigyeléseim alapján 20-25 párra becsült – a jósvafői Nagyoldal állománya. Itt 1986. 05.29-én egy négy fiókás fészket is találtam.

Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): 1 pár. Szögliget, Háló völgyben egy idős lucosban figyeltem meg 1986. 04.05-én, 9-én és 23-án, valamint 08.07-én egy párt.

Holló (*Corvus corax*): 4-5 pár. Egy fészek volt ismert, ebből 4 fióka repült ki. A téli évszakban sokkal nagyobb számban jelennek meg a területen. A Szelce-pusztai holló-etetőhelyhez 85-86 telén 30-40 pd., 86-87 telén 50-60 pd. járt. Szeptemberben Aggteleknél 2 pd. vezetéknek repült és elpusztult.

Egyéb faunisztikai adatok az ANP területéről 1986-ból:

Fütyülő réce (*Anas penelope*): Jósvafő, Tengersizem-tó, 03.04–11-ig 1 hím.

Kanalas réce (*Spatula clypeata*): 04.17. Aggteleki tó, 7 pd.

Kis sólyom (*Falco columbarius*): 10.25. Jósvafő, 1 pd.

Csonttollú (*Bombycilla garrulus*): Szinpetri, 02.13-án 18+5 pd.; 03.07-én 40 pd.; Szelce puszta 03.21-én 15 pd.

Réti tücsökmadár (*Locustella naevia*): Jósvafő, 05.13-án 1 átvo-nuló pd. énekel.

Szólórigó (*Turdus iliacus*): 03.26. Szögliget, 30 pd.; 04.03. Szög-
liget, 20-25 pd.; 04.04. Teresztenye, 35-40 pd.
Zseze (*Carduelis flammea*): 03.05. Jósvafő, 1 pd.; 12.10. Agg-
telek, 1 pd.
Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): 08.07. Szelce pusztá, 1 pd.

Varga Zsolt

Pusztai sas (*Ayuila nipalensis*) a Nagy-Sárréten

A kérdéses madarat először 1986. július 13-án észleltem a Sáp és Földes község határában lévő Ásványpusztán. A területnek több mint fele mezőgazdaságilag művelt (napraforgó, kukorica, búza, lucerna) de a szikes puszták összessége viszonylag nagy. Elszórtan erdőfoltok, facsoportok, magányos fák, alkalmas éjszakázó és ülőhelyek találhatóak.

A sas legszivesebben a pusztában lévő kisebb kiemelkedéseken (árokpart, földkupac) a búza learatása után a körbálákon tartózkodott. Fő mozgási körzetében négy alkalmas ülőfa – három száraz – található, melyekre naponta egy-két alkalommal szállt fel, ritkán egy elhagyott gémeskútra.

Július végén felszántották a tarlót és megkezdődött a balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*) vadászat. A sas a lecsökkenő vadászterület és a zavarás miatt három pusztával lejjebb húzódott. Amint learatták a napraforgót (megszűnt a vadászat) ismét megjelent az első megfigyelés helyén, de ezután egyformán tartózkodott mindkét pusztán.

Éjszakázása fokozatosan változott a zavarástól függően. Első napokban a pusztában kisebb buckákon, ezután a pusztában lévő kis akácfán, majd később egy elegyes állományú, főként tölgy szárnyék-erdőben éjszakázott. Igen bizalmasan viselkedett, több alkalommal 15-20 m-re is bevárt. Magas „kau” hangját egy alkalommal hallatta. Gyakran támadták vetési varjak (*Corvus frugilegus*) pusztai- és egerészölyvek (*Buteo rufinus*, *B. buteo*), kék- és vörösvércsék (*Falco vespertinus*, *F. tinnunculus*), pár alkalommal barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) és kabasólyom (*F. subbuteo*): mindig visszahúzódó magatartást tanúsított, igyekezett kitérni a veszekedés elől. Leginkább a vetési varjaktól tartott, mivel ezek

mindig többen és nagy lármával riasztották. Félénksége erős vedlettségével is magyarázható.

Sikerült megtalálni 10 db. faroktollat, 1 db. kézevezőt, 2 db. kar-evezőt, számtalan fedő- és pihetollat.

Színezete alapvetően világos. Melle, hasa, faroktöve, gatyája, válla és háta zsemleszínű, feje egy árnyalattal világosabb. Farka felül világos barna vörhenyes végszalaggal, alul piszkosfehér végén halvány vörhenyes sáv. Vedlettsége miatt a végszalag erősebbnek tűnt. Egyik hullatott faroktollán a tollszár mentén hat barna folt található. Szárnya alul: a kézevezők világos belső része összeadódik és félkör alakú foltot ad. Szárnyhajlásnál sötétbarna folt, szárnybélése barna, karevezői világosabbak (hat halványbarna keresztsávval, végükön vastag, barna szalaggal). Felül: szárnyfedői és válltollai világos színezete félhold alakú pajzsot alkot. Kézevezői erős sötétbarnák, karevezői barnák (az említett mintázat itt sötét barna).

Ez alapján két alfaj jöhet számításba:

A.r. *belisarius*. Farok mintázata barna sötét sávozással. Elterjedési területe: Északnyugat-Afrika, a Kelet-Afrika északi részén élő populációkat A.r. roptor néven külön választják.

A.r. *vindhiana*. Farok m. világos barna végén sötét sávval. Elterjedési területei Irán, Afganisztán, Pakisztán és Észak-India.

A két alfajt külsőleg a farokmintázat alapján lehet elkülöníteni, ami azonban még nincs kikutatva!

A madár tehát a pusztai sas világos színezetű alfajának valószínűleg öreg példánya.

Táplálékszerző magatartása kétféle módon bonyolódott le:

1. Kisebb kiemelkedésről esetenként fáról figyelte a területet, amikor a zsákmányt észrevette a föld fölött siklott, amint feléért kicsit felkanyarodott és lecsapott.
2. A magasban átsiklott a puszta felett, amikor a zsákmányt meglátta egy-két kör megtétele után hosszú ideig szitált, majd lecsapott.

Fő táplálékát a pusztában elhullott birkák és egyéb dögök jelentették. Bevetése több ok miatt megghiúsult. Ülőhelyein talált táplálékmaradványok: hörcsög (*Cricetus cricetus*), 8-10 pd. ürge (*Citellus citellus*), 1 pd. birka- és nyúldög maradványok, örvös

galamb (*Columba palumbus*) 1 pd., galamb sp. 1 pd. Köpetei alapján: 2 db. egész köpet és törmelékek. (Valószínűleg a legeltetett állatok taposták szét.)

A köpetek méretei: 12x4,5 cm, 10,5x4,3 cm.

Tartalma: hörcsög 8 pd., fűrgegyík (*Lacerta agilis*) 1 pd., sáska 1 pd. Egy törmelék csak birkagyapjút tartalmazott. A határozást Dr. Endes Mihály ellenőrizte.

A madár 1986.X.5-én kora délutáni órákban felkörözött a magasba és végleg eltűnt. Távozásának oka valószínűleg a néhány napra beállt esős hideg idő és a fácánvadászat kezdete lehetett. Bizonyítás céljából 1986. IX. 12-én Dr. Kovács Gábor és Fintha István is megfigyelte a madarat, ekkor nagyságának összehasonlítására is jó alkalom adódott, mivel egy kígyászölyvvel (*Circaetus gallicus*) mutatkozott együtt. Mindhárman egyértelműen *Aquila nipalensis*-nek határoztuk. Több diát készítettem, ezeken ülve, illetve röptében jól láthatóak a fajra jellemző bélyegek. A határozásnál nagy segítségemre volt Dr. Varga Zoltán professzor, melyet ezúton is köszönök.

Ványi Róbert

A lektor megjegyzése: Az újabb madártani irodalom a pusztai sas afrikai alfaját az *A. rapax* névvel külön fajnak tekinti, illetve az összes ázsiai alakot is, melyeket *A. nipalensis*-nek tekint. Korábban e két név mind az ázsiai mind az afrikai alakokra egyaránt használatos volt. A leírt madár szinte egyszínű farka miatt valószínűsíthető, hogy az *A. nipalensis vindhiana*, korábban *A. rapax vindhiana* alfajhoz tartozik, annál is inkább, mert a *belisarius* alfaj Afrikában él és lényegesen kisebb a valószínűsége, hogy onnan Európa közepébe kerüljön, míg az ázsiai alak több más taggal együtt megjelenhet Európában.

Kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*) újabb előfordulása a Hortobágyon

1987.június 18-án a HNP-hez tartozó Nagyiváni-pusztán Szalontay Árpád ny. természetvédelmi őrrrel és Juhász Péter középiskolai tanulóval 2 kacagócsért figyeltünk meg. A madarak alacsonyan repülve, keleti irányból érkeztek a Sároséri-főcsatorna fölött, majd a mocsár táplálócatornáját elérve délnek fordultak. A következő napokban már nem észleltem őket. Ezt a fajt korábban csupán egyszer, 1975.július 15-én figyeltem meg a Hortobágyon (Akadémia halastó).

Dr Kovács Gábor

Túzok (*Otis tarda*) Szombathely környékén

1987.február 21-én tagtársaimmal – Ámon J., Kelemen T. – faunisztikai megfigyeléseket végeztünk Szombathely és Gencsapáti határában a Perint-patak mentén. Ennek eredményeként egy gencsi repcetáblán először 6 szürke gémet (*Ardea cinerea*), 2 nagy kócsagot (*Egretta alba*), 6 egerészölyvet (*Buteo buteo*) és 3 gatyás ölyvet (*B.lagopus*) láttunk, majd nem kis meglepetést okozva egy tűzok kakas tűnt fel a távcsövek látómezejében, amelyet rövidesen egy újabb példány követett. A kakas erőteljes szárnycsapásokkal repülve tűnt el szemünk elől Söpte ill. a repülőtér irányában. Érdekességként megjegyzem, hogy egykor a Gencsapáti, Szombathely és Söpte határában fekvő területet Nagymezőnek hívták és innen említi Dr.Kuncz Adolf gimnáziumigazgató az 1880-ban Szombathelyről kiadott Monográfiában a tűzok előfordulását. Adalék a témához, hogy még nemrég is „tűzokosnak” hívták a ma Szomathelyhez tartozó Zanat község lakóit. A gúnynév alapja az, hogy régen egy alkalommal önososó fagyasztotta össze a környéken élő tűzokcsapatok tagjainak szárnyait. Ezt látván a zanatiak kivonultak és ostorokkal egy egy pajtába terelték a röpképtelen állatokat. Ám a pajtának hiányos volt a teteje és amíg a falusiak lakomára készültek a madarak felmelegedtek és kirepültek a tető nyílásán. Így lakoma helyett csak a gúnynév maradt a zanatiaknak.

Varga László

Nagy lilik (*Anser albifrons*) nyári előfordulása a Hortobágyon

1987. 06. 06-án figyeltem meg egy adult példányt Hortobágy halastón. A VII-es és VIII-as tó között húzódó töltésen ültem, amikor kb. 15 m magasan elrepült a fejem fölött – mozgása nehézkés volt – és a VIII-as tóra szállt.

Zeke Tamás

Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából XIV.

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*): 1983.12.16. Boglárlelle belterülete felett repült 4 pd, Szatori J.;

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): 1982.01.24. Baja (Ferenc csatorna) 3 pd, 02.07. Dávod (Püspökpuszta) 14 pd, 02.28. u.ott 17 pd, Kalocsa B.; 1983.09.15. Dinnyés 1 pd, Zölei J.; 09.17. Pellérd (h.tó) 2 ad. pd. Ez évben öt fiókát neveltek, Dr. Oltai L. és Tsai.; 09.18. Kisbalaton 6 pd, Futó E.; 09.18. Balaton (Zalatorkolat) 2 pd, Futó E.; 10.14. U.ott 8 pd, Futó E.; 10.16. Dinnyés 1 pd, Zölei J.; 10.17. Kisbalaton 6 pd, Futó E.; 10.17. Pellérd 2 pd, 11.13. u.ott 2 pd, Dr.Oltai László és Tsai.; 11.14. Dinnyés 1 pd, Zölei J.; 12.07–23. Baja (Sugovica) 2 ad. pd, Kalocsa B.; 1984. 01.07. Tömörkény (Aranyhegy) 2 ad, + 1 juv. pd. Dr.Bod P.; 01.10. Balf (Fertő-tó) 2 pd, Martos I.; 01.13. Kisbalaton 6 pd, Futó E.; 01.14. Visegrád – Dunabogdány (Duna) 1 ad., + 2 juv., Träger J.; 01.15. Fertőrákos (Fertő-tó) 2 pd, Dr.Kárpáti L.; 01.14. Badacsony (Balaton) 7 pd, Hardy J. Hardy K.; 01.15. Koroncó (Marcal) 4 pd, Szalai L.; 01.15. Szögye – Vének (Duna) 4 ad. + 2 juv. pd, Dr.Rékási J.; 02.11. Kisbalaton 6 pd, Futó E.; 02.11. Pellérd (h.tó) 3 ad. pd, Dr. Oltai L.; 02.12. Fertőrákos (Fertő-tó) 5 pd. az üdülőtelepen, a tavon; 5 pd a közelben gabonaföldön; Kárpáti L. és Tsai.; 02.12. Badacsony (Balaton) 1 pd, Hardy J. – H.K.; 02.12. Révfülöp (Balaton) 6 pd, Hardy J. – H.K.; 02.12. Vámoszabadi (belterületi tavon) 6 pd, Márkus F.; 03.15. Badacsonytomaj (Balaton)

1 pd, Hardy J. – H.K.; 03.17. Pellérd 1 pd, Bank L. – Dr.Oltai L.; 03.17. Rétszilas (h.tó) 1 ad. hím (szelíd) pd, Lendvai G. – Zörényi M.; 03.18. Almásfüzitő – Süttő, 3 pd, Dr. Magyar G. – Hraskó G.; 03.18. Fertőrákos 17 pd, Dr. Kárpáti L. és Tsai.; 03.18. Naszály – Szomód (Ferencmajori h.tó) 1 ad., + 1 imm. pd, Nagy A.; 03.18. Kisbalaton 2 pd, Futó E.; 03.21. Rétszilas 1 pd, Varga Zs.; 04.06. u.ott 1 pd, Varga Zs.; 0.15. u.ott 1 pd, Farkas S.; 0.15. Szőgye–Vének (Duna) 3 pd, Dr.Rékási J.; 04.16. Kisbalaton 1 pd, Futó E.; 05.12. Palkonya (h.tó) 1 pd, Kis Borbás L.; 05.14. Ravazd (h.tó) 3 pd, Dr.Rékási J.; 07.02. Győr (Rába) 2 pd., Kern R.; 07.24. Abádszalók (Tisza II.) 3 pd, MME Debreceni Hcs; 09.15. Rétszilas (h.tó) 3 pd, Varga Zs.; 10.16. Kisbalaton 1 pd, Futó E.; 10.20. Neszmély (Duna) 1 pd, Szimuly Gy.; 11.03. Győr (Rába-torkolat) 9 pd, Dombay E.; 11.14. Vámoszabadi 1 pár (belterületi tavon fészkelte ez évben egy pár) Márkus F.; 11.18. Kisbalaton 1 pd, 11.18. Kisbalaton (tározó I.) 2 pd, Futó E. – Vágner G.; 12.16. Fertődrákos 1 „immutabilis” ad. hím, + Madárvárta-öböl 1 pár + 4 juv. pd, Dr.Kárpáti L.; 1985. 01.04. Tahi (Duna) 12 pd, Árkosi J.; 01.12. Tata (Derítő-tó) 7 pd.; Musicz L.; 01.12. Horány – Felsőgöd 5 ad., 6 juv.pd, Zágón A. és Tsai.; 01.12. Visegrád (Duna) 2 ad., 2 juv. pd, Träger J.; 01.13. Mekszikópuszta (Fertő-tó) 1 pd, Dr.Kárpáti L. – Traser Gy.; 01.13. Rábagyarmat – Csörötnek (Rába) 7 ad, + 3 juv. pd, Barbácsy Z.; 01.13. Balatonkiliti (Sió-csatorna) 14 pd, Pálincás A.; 01.13. Siófok (Sió) 9 ad., 4 juv. pd, valószínűleg a Balatonkilitinél látott példányok, Pálincás A.; 01.13. Árpád-halma (hólepte szántón) 1 pd, Szarka A.; 01.14. Hévízi-csatorna 10 pd, Futó E.; 01.15. Tata (Derítő-tó) 4 pd, 01.17. u.ott 7 pd, Musicz L.; 01.19 – 02.03. Siófok (Sió) 5 pd, Pálincás A.; 01.19 – 27. Siófok (Balaton) 5 pd, valószínűleg az előző pd-ok, Szatori J.; 01.20. Keszthely (Balaton) a jégen 14 pd, Vágner G.; 01. –. Dunaszekcső 1 szelíd hím pd, Schmidt T.; 02.04. Siófok (Balaton) 6 ad. + 4 juv. pd, Szatori J.; 02.09. Siófok (Sió) 6 ad. + 4 juv. Valószínűleg az előzőek, Szatori J.; 02.16. Szekszárd (Sió) 4 pd, Zörényi M.; 02.17. Tata (Derítő-tó) 7 pd, Musicz L.; 02.17. Szentés (Kurca; belterületen) 1 juv. pd, Sáfár A.; 02.18. Hévízi-csatorna 5 pd, Futó E.; 02.19–20. Rajka–Gönyü (Duna)

7 pd, Márkus F.; 03.10. Kisbalaton (tározó I.) 12 pd, Vágner G.; 03.17. Csökmő (h.tó) 1 hím pd, Hamoki L.; 03.17. Fertőrákos (Fertő-tó) 12 pd, Dr.Kárpáti L.; 03.18. Kisbalaton (tározó I.) 12 pd, Vágner G.; 04.03. Naszály–Szomód (Ferencmajori h.tó) 1 pd, Bécsi J.; 04.04. Gyöngyöshalász (tározó) 1 pd, Balázs T. – Mészáros L.; 04.05. Kisköre (tározón kívül) 1 pd, Szalai F.; 05. 12. Kisbalaton (tározó I.) 2 pd, Vágner G.; 06.16. Komarno (Cs/Duna) 2 ad. + 6 juv. pd, Varga S.; 06.28. – 07.06. Rajka - Győr (Duna) 1 tojó pd, Kaufman G.; 07.27. Sumony (h.tó) 1 pd, MME tábor; 08.06. u.ott 1 pd, MME tábor; 09.15. Pellérd (h.tó) 1 pd, Madaras K. és Tsai.; 10.12. Komarno (Cs/Duna) 3 pd, Varga S.; 10.13. Dinnyés (Fertő) 1 juv. pd, Schmidt E.; 10.13. Pátka (tározó) 1 pd, Rózsa J.; 10.13. Kisbalaton 9 pd, Futó E.; 11.14. Kisbalaton (tározó I.) 2 pd, Dr.Sterbetz I.; 11.15. Gönyü – Szob (Duna) Dr. Faragó S.; 11.16. Kisbalaton (tározó I.) 3 ad. + 6 juv. pd, 17-én is, Vágner G.; 11.16. Almásneszmély (Duna) 2 ad. pd, Schmidt E.; 12.01. Kisbalaton (tározó I.) 5 ad. + 6 juv. pd, Vágner G.; 12.07. Egyek (Ohati-h.tó) 2 hím pd, Zeke T. és Tsai.; 12.14. Tata (Öregtő) 13 pd, Varga Gy.; 12.14. Egyek (Ohati h.tó) 2 pd, Emri T.; 12.14. Szombathely (Csónakázó-tó) 1 pd, Kelemen T.; 12.14. Csertő (h.tó) 2 pd, Wágner L. és Tsai.; 12.15. Siófok (Balaton) 3 pd, Szatori J. Pálinkás A.; 12. 15. Makád (Soroksári-Duna) 1 hím pd, Hajtó L. és Tsai.; 12.22, 29, 31. Egyek (Ohati h.tó) 2 pd, 12.25. Orfű (Orfűi-tó) 2 pd, Kis Borbás L.;

Bütykös ásólúd (Tadorna tadorna): 1983. 02.06. Tömörkény (Csaj-tó) 4 pd, Zsótér L.; 02.13. u.ott 4 pd, Zsótér L.; 11.12. Nagyiván 1 hím pd, Dr.Kovács G.; 1984. 04.15. Pród (h.tó) 8 pd, Rác I. és Tsai.; 12.02. Kanizsa (Kanizsa, YU) 5 pd, Hulló I.; 1985. 05.18. Szeged (Fertő) 1 pd, 06.01. u.ott 1 pd, Széll A. és Tsai.; 11.17. Tata (Öregtő) 3 pd, Musicz L.; 11.24. Almásfüzitő (Duna) 3 pd, Schmidt E.; 12.14. Tata (Öregtő) 1 pd, Varga Gy.; 12.14. Kakasd (h.tó) 3 pd, Zörényi M. – Domonyai A.; 12.22. Szakmár (h.tó) 1 pd (ragadozó vághatta le), Berdó J. – Kovács S.;

Kendermagos réce (*Anas strepera*): Csak a 10 pd-t elérő, ill. meghaladó példányszámok!

1983.03.20. Tömörkény (Csaj-tó) 25 pd, 04.04. u.ott 10 pd, 04.10. 14 pd, 04.17. 29 pd, 04.24. 18 pd, 05.02. 17 pd, 05.08. 15 pd, 05.15. 16 pd, 05.22. 12 pd, 05.29. 12 pd, 06.05. 15 pd, 06.19. 31 pd, 07.02. 25 pd, 07.31. 30 pd. 08.28. 11 pd, Dr.Bod P.; 09.18. Kisbalaton 14 pd, Futó E.; 09.18. Balaton (Zala-torkolat) 27 pd, Futó E.; 10.16. Csaj-tó 38 pd, 10.16. Szedged (Fehértó) 30 pd, Selmeczi L.; 10.17. Kisbalaton 20 pd, Futó E.; 10.31. Csaj-tó 10 pd.; 1984.03.18. Csaj-tó 10 pd, Dr. Bod P.; 03.18. Balaton (Keszthelyi-öböl) 20 pd, Futó E.; 03.25. Csaj-tó 10 pd, 04.08. 15 pd, Dr.Bod P.; 04.16. Kisbalaton 30 pd, Futó E.; 04.22. Csaj-tó 38 pd, 05.06. 39 pd, 06.03. 13 pd, 06.10. 13 pd, 06.16. 15 pd, 06.24. 11 pd, 07.01. 15 pd, Dr. Bod P.; 09.16. Hortobágy (Feketerét) 81 pd, Mag L.; 10.14. Poroszló (Tisza II.) 13 pd, Lipcsey I.; 10.15. Kisbalaton (Tározó I.) 200 pd, Futó E.; 10.28. Hortobágy (Halastó) 12 pd, Zeke T. és Tsai.; 12.01. u.ott 14 pd, Konyhás S. és Tsai; 12.14. Alsónémedi (Rádpusztá) 10–12 pd, Zsin G.; 1985.03.18. Kisbalaton (Tározó I.) 16 pd, Vágner G.; 04.14. Tömörkény (Csaj-tó) 24 pd, 04.21. 23 pd, 05.05. 30 pd, 05.12. 31 pd, Dr.Bod P.; 05.18. u.ott 10 pd, Boros E. – Csépany Z. – Schmidt A.; 06.09. u.ott 11 pd, 06.16. u.ott 15 pd, 06.22. u.ott 29 pd, Dr.Bod P.; 08.22. Hortobágy (Feketerét) 37 pd, Zeke T. és Tsai; 09.15. Poroszló (Tisza II.) 17 pd, Lipcsey I.; 09.28. Hortobágy (Halastó) 22 pd, Győrösy T. és Tsai; 10.19. u.ott 185 pd, Zeke T. és Tsai; 11.03. Csaj-tó 16 pd, Dr.Bod P.; 11.08. Egyek (Ohatih.tó) 60 pd, 11.15. kb. 200 pd, 11.16. 50 pd, Emri T. és Tsai; 11.16. Kisbalaton (Tározó I.) 16 pd, Vágner G.

Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából

Üstökös réce (*Netta rufina*): 1983.10.23. Tömörkény (Csaj-tó) 1 tojó pd, Dr.Bod P.; 11.13. Zadány (Bégécsi-tavak) 3 pd, Nagy P.; 1985.02.17. Nagytétény (Duna) 1 hím pd, Árkosi J. és Tsai.; 02.27. u.ott 1shím pd, Árkosi J.; 03.16. Fertőrákos (Üdülőtelep)

60–62 pd, Hadarics T. – Soproni J.; 03.17. Mekszikópuszta (Fertő-tó) 14 pd, Dr.Kárpáti L.; 05.05. Fertőrákos (Üdülőtelep) 1 pár, 05.08. u.ott 1 hím pd, Hadarics T.; 12.15. Bányaterenye (tározó) 2 pd, Langa J.;

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): Május–július között minden adat; augusztus–április között csak az 50-nél nagyobb példányszámok!

Május–július: 05.15. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, 05.22. 1 pd, 06.05. 1 hím pd, 06.12. 1 hím pd, 07.24. 1 tojó pd, Dr.Bod P.; 1984.05.05. Rétszilas (h.tó) 5 pd, Móra V.; 05.06. CSaj-tó 2 pd, Csaj-tó, Dr.Bod P.; 05.12. Adony (h.tó) 1 pár, Dr.Jánossy D.; 05.12. Fenékpuszta (Balaton) 42 pd, Palkó S.; 05.12. Palkonya (h.tó) 2 pd, Kis Borbás L.; 05.13. Miklósfá (h.tó) 7 pd, Palkó S.; 05.13. Nagykálló (Harangosdi-tározó) 6 pd, Petrilla A.; 05.15. Dinnyés (Velencei-tó) 18 pd, Zölei J.; 07.12. Szentés (Termál-tó) 4 tojó pd, Dr.Bod P.; 07.15. Csaj-tó 1 hím pd, Dr.Bod P.; 07.27. Hortobágy (Csécsi-tó) 8 pd, MME Debreceni Hcs; 07.17. Boglárlelle (Irmapusztai-h.tó) 15 pd, Szász S. – Vajant E.; 07.30. Szentés (Termál-tó) 4 tojó pd, Dr.Bod P.; 1985. 05.01. Rétszilas (h.tó) 8–10 pd, Schmidt E.; 05.04. u.ott 8–10 pd, Boros E. – Csépany Z. Schmidt A.; 05.05. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, Dr.Bod P. 05.07. Gyöngyöshalász (Tározó) 7 hím pd, Szalai F.; 05.09. Oszlár (víztisztító tavak) 1 pár, Szentgyörgyi P.; 05.11. Tata (Réti-tavak) 12 pd, Musicz L.; 05.11. Szabadszállás (Kisrét) 3 hím + 1 tojó pd, Bank L. és Tsai.; 05.12. Csaj-tó 7 pd, Dr.Bod P.; 05.12. Rétszilas 3 pár + 3 hím pd, Varga Zs.; 05.12. Kisbalaton (Tározó I.) 120 pd, Vágner G.; 05.12. Gyöngyöshalász (tározó) 2 hím, + 1 tojó pd, Szalai F.; 05.12. Oszlár (víztisztító-tavak) 1 pár, Szentgyörgyi P.; 05.12. Hortobágy (Pentezug) 1 pár, Dr.Kovács G.; 05.18. Szeged-Fehértó 1 pd, Dr.Kasza F.; 05.19. Oszlár (V,ztisztító-tavak) 2 hím + 1 tojó pd, Szentgyörgyi P.; 05.25. Hortobágy (Kónyai-h.tó) 9 hím + 2 tojó pd, Zeke T. és Tsai.; 05.25. Kisbalaton (tározó I.) 68 pd, Vágner G.; 05.26. Várpalota (bányatavak) 5 pár, Major I.; 05.27. Gyula (Dénesmajori-h.tó) 2 hím pd, Forgách B.; 06.01. Szeged-Fertő 2 hím pd, Tokody B. Nagy T.; 06.01. Rétszilas (h.tó) 1 hím pd, Boros E. – Csépany Z. –

Schmidt A.; 06.06. Tiszatarján (Tiszaártér) 6 hím + 3 tojó pd, Szentgyörgyi P.; 06.08. u.ott 2 hím pd, Szentgyörgyi P.; 06.15. Hosszupályi (Sándoros) 2 hím pd, Baranyi R. – Zeke T.; 06.11. Hortobágy (Halastó) 1 pár, Győrösy T. – Zeke T.; 06.15. Székesfehérvár (Vörösmarty Tsz h.tava) 3 pd, Morvai L. és Tsai; 06.16. Oszlár (víztisztító-tavak) 1 hím pd, Szentgyörgyi P.; 06.16. Tiszatarján (Tiszaártér) 5 hím pd, Szentgyörgyi P.; 06.16. Tata (Réti-tavak) 2 pd, Musicz L.; 06.16. Tömörkény (Csaj-tó) 1 hím pd, Szalai F.; 06.16. Naszály-Szomód (Ferencmajori-tavak) 1 pár, Nagy A.; 06.17. Egyek (Ohati-h.tó) 5 pd, Dr.Simay A.; 06.17. Tiszatarján (Tiszaártér) 7 hím pd, Szentgyörgyi P.; 06.22. Hosszupályi (Sándoros) ? pd, Győrösy T. – Zeke T.; 06.23. Tiszatarján (Tiszaártér) 9 hím pd, Szentgyörgyi P.; 06.25. Szolnok (Palotási-h.tó) 1 hím pd, Nagy Sz.; Tiszatarján (Tiszaártér) 6 hím pd, Szentgyörgyi P.; 06.31. u.ott 9 hím pd, Szentgyörgyi P.; 06.30. Kisbalaton (Tározó I.) 41 pd, Vágner G.; 06.30. Tömörkény (Csaj-tó) 1 hím pd, Dr.Bod P.; 07.13. Kisbalaton (Tározó I.) 22 pd, Vágner G.; 07.13. Jászkisér (h.tó) 2 hím pd, Varga J.; 07.14. Kisbalaton (Tározó) 19 pd, Vágner G.; 07.14. Tömörkény (Csaj-tó) 1 hím pd, Dr.Bod P.; 07.19. Gyula (Szennyvíz-telep) 2 hím pd, Forgách B.; 07.23. u.ott 1 hím pd, Forgách B.;

Augusztus–április:

1983.09.18. Balaton (Zala-torkolat) 51 pd, Futó E.; 09.19. Boglárlelle (Irmapusztai-h.tó) 132 pd (80 % tojó, ill. juv.), Szatori J.; 10.15. Hortobágy (Halastó) 85 pd, Oláh L. és Tsai.; 10.17. Balaton (Keszthelyi-öböl) 150 pd, Futó E.; 11.13. Szántód (Balaton) 300-400 pd, Szatori J.; 12.18. Sió-torkolat (Duna) 50 pd, Farkas S.; 12.18. Süttő (Duna) 50 pd, Dr.Sághy A.; 1984.01.14. Visegrád-Dunabogdány (Duna) 483 pd, Träger J.; 01.15. Süttő (Duna) 1500 pd, Dr.Sághy A.; 02.11. u.ott 430 pd, Sághy A.; 02.11. Balaton (Keszthelyi-öböl) 50 pd, Futó E.; 02.12. Szőgye-Vének (Duna) 87 pd, Dr.Rékási J.; 03.15. u.ott 57 pd, Dr.Rékási J.; 03.17. Bodrogköz (Tokaj – Zalkod – Bodrogszeg) 70 pd, Bodnár M.; 03.17. Pellérd (h.tó) 70 pd, Bank L. – Dr.Oltai L.; 03.18. Süttő (Duna) 80 pd, Dr.Sághy A.; 04.16. Dinnyés (Velencei-tó) 60 pd, Zölei J.; 11.18. u.ott

70 pd, Zölei J.; 11.18. Balaton (Zala-torkolat) 1500 pd, Futó E.; 12.17. Kisbalaton (Tározó I.) 500 pd, Futó E.; 12.17. Balaton (Zala-torkolat) 200 pd, Futó E.; 1985.01.12. Horány–Felsőgöd (Duna) 68 pd (80 % hím), Zágon A. és Tsai.; 01.14. Ráckeve (Duna) 150–200 pd, Hajtó L. és Tsai.; 01.26. Vác (Duna) 140 pd, Dr.Magyar G. – Waliczky Z.; 02.09. Göd–Vác (Duna) 120–150 pd, Dr.Magyar G.; 02.16. Paks (Duna) 76 pd, Lénárt Cs.; 02.18. Hévízi-csat. 100 pd, Futó E.; 02.18. Szőgye–Vének (Duna) 56 pd, Dr. Rékási J.; 02.23. Alsógöd–Vác (Duna) 80–100 pd, Boros E. – Csépany Z. – Schmidt E.; 02.24. Szentendrei-szgt (Duna) 120 pd, Árkosi J. és Tsai.; 02.27. u.ott 150 pd, Árkosi J. és Tsai.; 03.18. Kisbalaton (Tározó I.) 57 pd, Vágner G.; 04.13. u.ott 75 pd, Vágner G.; 10.13. u.ott 500 pd, Futó E.; 10.19. u.ott 323 pd, Vágner G. – Petsits L.; 12.14. Horány – Pokolcsárda (Duna) 200 pd, Zágon A.; 12.15. Szőgye–Vének (Duna) 81 pd, Dr.Rékási J.; 12.15. Szántód (Balaton) 350 pd, Szatori J. – Pálinkás A.; 12.16. Gönyü–Szob (Duna) 81 pd, Dr. Faragó S.; 12.20 Kisbalaton (Tározó I) 41+33 pd, Dr.Sterbetz I.

Hegyri réce (*Aythya marila*): 1983.11.20. Tömörkény (Csaj-tó) 5 tojó pd, 11.27. 1 tojó pd, 12.26. 2 pd, Dr.Bod P.; 1984. 01.08. Tömörkény (Csaj-tó) 4 pd, 02.19. u.ott 1 tojó pd, Dr. Bod P.; 03.24. Délegyháza (kavicsbánya-tó) 1 tojó pd, Nagy I.; 09.29. Hortobágy (Halastó) 3 pd, Konyhás S. és Tsai.; 11.12. Nagymaros (Duna) 4 pd, Emmer J.; 11.17. Sződliget (Duna) 4 tojó pd, Boros E. – Csépany Z. – Schmidt E.; 11.17. Szentés (Termál-tó) 4 pd Dr.Bod P.; 11.25. Tömörkény (Csaj-tó) 1 tojó pd, 12.01 Szentés (Termál-tó) 5 pd, 12.08. u.ott 6 pd, 12.09. Csaj-tó 2 pd, 12.15. Szentés (Termál-tó) 8 pd, Dr.Bod P.; 12.15. Darvas (h.tó) 2 pd, Kurpé I.; 12.15. Makád (Duna) 2 tojó pd, Hajtó L. és Tsai.; 12.24. Szentés (Termál-tó) 8 pd, 12.31. u.ott 8 pd, Dr.Bod P.;

11.16. Nyíregyháza (Szelkó-tó) 1 tojó pd, Szép T.; 11.24. Gyula (Dénesmajori-h.tó) 4 tojó pd, 11.30 u.ott 13 tojó pd, 12.14. u.ott 22 tojó pd, Forgách B.

Jegesréce (*Clangula hyemalis*): 1983.12.18. Kisoroszi–Vác (Duna) 1 hím, 3 tojó pd, Zágon A. és Tsai.; 12.18. Duna (Sió-

torok) 7 pd, Farkas S.; 1984.01.01. Csaj-tó (Tömörkény) 1 hím pd, Szabó F.; 01.15. Süttő (Duna) 1 pd, Dr.Sághy A.; 01.29. Tömörkény (Csaj-tó) 3 pd, 02.05. u.ott 1 hím, 3 tojó pd, Dr.Bod P.; 02.12. Szőgye-Vének (Duna) 2 pd, Dr.Rékási J.; 04.29. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, Dr.Bod P.; 11.17. Szentés (Termál-tó) 1 pd, Dr.Bod P.; 12.15. Duna (Sió-torok) 3 pd, Zöreyi M. és Tsai.; 1985.01.14. Ráckeve (Duna) 2 hím pd, Hajtó L. és Tsai.; 01.25. Nyergesújfalu (Duna) 1 tojó pd, Csépany Z.; 01.27. Visegrád (Duna) 3 pd, Dr.Magyar G. – Nemeskéri I.; 02.25. Nyergesújfalu (Duna) 1 hím + 1 tojó pd, Szimuly Gy.; 03.04. u.ott 2 hím + 2 tojó pd, Szimuly Gy.; 10.13. Bugyi (kavicsbányató) 1 tojó pd, Dr.Sterbetz I.; 10.17. Horány–Surány (Duna) 3+1 pd, Zágon A.; 11.14. Szeged Fehértó 1 tojó pd, tokody B. és tsai.; 11.16. u.ott 1 nyug.ruhás hím pd, Széll A. és Tsai.; 11.16. Alsógöd–Vác (Duna) 2 juv. + 2 tojó pd, Oláh S. és Tsai.; 11.23. Szeged Fehértó 1 hím pd, Széll A.; 11.24. Surány (Duna) 4 pd, Schmidt E.; 11.26. Budapest (Duna) 2 hím, + 1 tojó pd, Móra V.; 11.30. Budapest (Hajógyári-szgt) 3 pd, Szalai K. és Tsai.; 12.03. Szeged Fehértó 1 hím pd, Széll A.; 12.04. Harta (Duna) 1 pd, Berdó J. – Kovács S.; 12.06. Budapest (Hajógyári-szgt) 2 pd, Schmidt E.; 12.07. Szeged Fehértó 2 hím 1 tojó, Tokody B. és Tsai.; 12.14. u.ott 1 tojó pd, Tokody B. és Tsai.; 12.14. Horány–Pokolcsárda (Duna) 4 pd, Zágon A.; 12.23. Szeged Fehértó 2 tojó pd, 12.24. 1 pd, 12.28. 1 pd, Tokody B. – Széll A.

Pehelyréce (*Somateria mollissima*): 1974.09.—. Fülöpháza (Kondortó) 1 juv. vagy tojó pd, löve, Pál Szabó F. közl.; 1985. 03.04. Visegrád–Dunabogdány (Duna) 1 tojó v. juv. pd, Dr.Sterbetz I.; 11.14. Kisbalaton (Tározó I.) 1 pár, Dr.Sterbetz I.

A Faunisztikai Szakosztály irattárából

Kis goda (*Limosa lapponica*): 1985.04.27. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 08.24. Szeged (Fehértó) 1 még kiszínezett pd, Tokody B. – Domoki; 09.21. Hevesvezekény (vizegyőrs rét) 1 pd, megf. ? .

Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*): 1979.07.14. Varbó 6 pd, Horváth R.; 1980.04.08. Kisterenye 5 pd, Horváth R.; 08.07. Szeged (Fertő) 1 pd, Széll A.; 1984.04.15. Kúnmadarasi-pusztá 1 pd, Dr.Kovács G.; 04.22. Rétszilás 4–5 pd, Schmidt A. és Tsai.; 07.25. Hortobágy (Csécsi-h.tó) 1 pd, MME Debreceni HCs.; 09.20. Debrecen (Mézeshegy-tározó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 1985.03.29. Balástya (Őszeszék) 2 pd, Dr. Molnár Gy.; 04.13. Rétszilás 2 pd, Boros E. – Csépany Z. – Schmidt A.; 04.20. Szeged (Fertő) 3 pd, Széll A. és Tsai.; 04.21. Siófok (Balaton) 3 pd, Pálincás A.; 04.27. Rétszilás 2 pd, Boros E. és Tsai.; 05.11. Szeged (Fertő) 1 pd, Tokody – Nagy – Domoki; 07.10. Hortobágy (Feketerét) 1 pd, 07.12. u.ott 1 pd, jajsoscankók között, MME Debreceni HCs.; 07.25. Szeged (Fertő) 1 pd, Dr.Molnár Gy.; 08.02. Hortobágy (Fényes-tó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 08.20. 22. Hortobágy (Feketerét) 1–1 pd, Zeke T. és Tsai.; 08.30. Szeged–Fertő 1 pd, Tokody B.

Kőfogató (*Arenaria interpres*): 1982.08.29. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, Dr.Bod P.; 09.05. u.ott 2 pd, Dr.Bod P.; 1983.09.09. Kúnmadaras (Kúnkápolnási m.) 1 pd, Dr.Kovács G.; 1984.08.31. Csaj-tó 2 pd, 09.02. 2 pd, Dr.Bod P.; 09.08. Szeged (Fertő) 1 vedlő pd, 09.09. Csaj-tó 2 pd, Dr.Bod P.; 1985.05.04. Szeged (Fertő) 1 nyug.ruhás és 1 kiszínezett pd, Széll A.; 08.17. Fábiansebestyén (hígrágya szikkasztó) 1 kiszínezett pd, Dr.Bod P.; 09.08. Hosszúpályi (Konyári–Sóstó) 1 nyug.ruhás pd, Győrösy T.; 09.15. Csaj-tó 1 pd, 09.20. Fábiansebestyén 1 pd, Dr.Bod P.;

Fenyérfutó (*Calidris alba*): 1973.10.08. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Tasi J.; 1975.04.27. Kistelek (Millerszék) 1 pd, Puskás L.; 1982.08.22. Fülöpháza (Felső-Kondor) 1 pd, Molnár L.; 05.22. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, 09.19. u.ott 1 pd, 09.26. u.ott 1 pd, 10.03 u.ott 2 pd, 10.10. u.ott 3 pd, Dr.Bod P.; 1984. 05.08. Budapest (Mátyásföld) 1 pd, Schmidt A. és Tsai.; 05.19. Rétszilás (h.tó) 1 pd, Schmidt A. és Tsai.; 05.19. Baja (Duna) homokzátanyon 1 pd, Kalocsa B.; 09.09. Tömörkény (Ccsaj-tó) 3 pd, Dr.Bod P.; 10.14. Tiszasüly (h.tó) 3+1 pd, Fatér I.; 11.13. Szigetcsép (Duna) 1 pd, Hajtó L.; 1985.07.07. Szentés

(Termál-tó) 1 pd, Dr.Bod P.; 08.29. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Schmidt A.; 09.01. Szarvas (Horváth-pusztai h.tó) 1 pd, Boldog G. és Tsai.; 09.15. Csaj-tó 2 pd, Dr.Bod P.; 09.15. Naszály-Szomód (Ferencmajori-h.tó) 1 pd, Nagy A.; 09.16. Kengyel (h.tó) 18 pd, Nagy Sz.; 09.22. Csaj-tó 2 pd, Dr.Bod P.; 09.14. Szeged (Fertő) 1 elhullott pd, Tokody B. és Tsai.; 10.13. Hortobágy (Halastó) 3 pd, Dr.Kovács G.

Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): 1983.08.12. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr.Bod P.; 08.27. Hortobágy (Akadémia-tó) 1 pd, Dr.Kovács G.; 10.14. Szentés (Kurca) 1 pd, Sáfár A.; 10.16. Dr.Kovács G.; 10.18. Tököl (Duna) 1s pd, Hajtó L.; 1984.04.30. Tiszaörvény (Tisza II.) 1 pd, Lipcsey I.; 08.02. Szigetszentmiklós (Duna) 1 pd, 08.08. u.ott 1 pd, Hajtó L.; 09.16. Hortobágy (Feketerét) 1 pd, Magy L.; 1985.08.24. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Dr.Kovács G.; 09.15. Poroszló (Tisza II.) 1 pd, Lipcsey I.

Sarki partfutó (*Calidris canutus*): 1984.04.14. Hortobágy (Halastó) 2 pd, Konyhás S. és Tsai.; 05.19. Rétszilás (h.tó) 4 pd, Schmidt A. és Taai.; 09.17. Pellérd (h.tó) 1 pd, Dr.Oltai L. és Tsai.; 10.14. Dunaföldvár (h.tó) 9 pd, Zőrenyi J.; 11.17. Almásfüzitő (Duna) 1 pd, Dr.Magyar G.; 1985.08.22. Hortobágy (Feketerét) 1 pd, Zeke T. és Tsai.

Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*): 1983.03.24. Ócsa (Tőzeges) 1 pd, Zsin G.; 04.06. Kúnmadaras 1 pd, Dr. Kovács G.; 10.26. Tököl (Urbanica) 1 pd, Hajtó L.; 12.18. Ujszeged (Tisza) 1 pd, Dr.Kasza F.; 1984.11.17. Alsónémedi (elárasztott kukoricatarlón) 1 pd, Zsin G.; 1985.09.21. Hosszúpály (Konyári-Sóstó) 1 pd, Győrösy T.; 09.22. Boglárlelle (Irmapusztai-h.tó) 1 pd, Szász S.; 09.29. Hortobágy (Kékespuszta) 1 pd, Emri T.; 10.13. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Dr.Kovács G.; 11.07. Hortobágy (Kékespuszta) 1 pd, Baranyi R. – Győrösy T.; 11.17. Kúnmadaras (Kúnkápolnási-m.) 1 pd, Dr.Kovács G.

Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*): 1980.09.21. Szeged (Fertő) 1 pd, Széll A.; 1981.07.26. Kistelek (Millerszék) 7 pd, Dr.Bod P.; 08.21. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr.Bod P.; 09.20. u.ott 1 pd, Dr.Bod P.; 10.12. Szeged (Fertő) 3 pd, Széll A.; 11.01.

Csaj-tó, 7 pd, Dr.Bod P.; 1982.08. 29. Csaj-tó 4 pd, 09.03. 22 pd, 09.12. 7 pd, 09.19. 2 pd, 09.26. 3 pd, 10.03. 1 pd, 10.17. 1pd, Dr.Bod P.; 1983. 08.29. Csaj-tó, 1 pd, Zsótér L.; 10.15. Hortobágy (Halastó) 7 pd, Oláh L. és Tsai.; 1984. 08.07. Csaj-tó 1 pd, Kern R.; 08.09. Tököl 2 pd, 08.10. u.ott 2 pd, 08.14. u.ott 2 pd, 08.16. u.ott 2 pd, Hajtó L.; 09.06. Szigetszentmiklós (Kőkuti) 3 pd, Hajtó L.; 09.15. Kunmadaras (Kunkápolnási m.) 1 pd, Dr. Kovács G.; 09.16. Szeged (Fertő) 1 pd, Széll A.; 09.16. Naszály-Szomód (Ferencmajori h.tó) 1 pd, Musicz L.; 09.16. Rétszilás (h.tó) 1 pd, Schmidt A. és Tsai.; 10.06. u.ott 4 pd, Schmidt A. és Tsai.; 10.08. Tömörkény (Csaj-tó) 6 pd, Zsótér L.; 10.14. Hortobágy (Halastó) 8 pd, Zeke T. és Tsai.; 1985. 04.04. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 04.08. Hosszúpályi (Konyári-Sóstó) 3 pd, Boros E. – Csépany Z. – Schmidt A.; 04.27. Hortobágy (Halastó) 2 pd, Zeke T. és Tsai.; 08.20.22. Hortobágy (Feketerét) 1+2 pd, Zeke T. és Tsai.; 08.25. Hortobágy (Halastó) 1 még kiszínezett pd, Zeke T. és Tsai.; 08.25. Csaj-tó 11 pd, Dr. Bod P.; 08.26. Hortobágy (Halastó) 13 nyugalmi ruhás és 1 kiszínezett pd, Zeke T. és Tsai.; 08.29. Csaj-tó kb. 20 pd. Schmidt E.; 08.30. Hortobágy (Halastó) 5+6 pd, Emri T.; 09.01. Csaj-tó 3 pd, Dr. Bod P.; 09.01. Hortobágy (Halastó) 44, részben még kiszínezett pd, Emri T.; 09.01. Hosszúpályi (Sándoros) 5 nyug. ruhás pd, Baranyi R. – Zeke T.; 09.06. Szeged (Fertő) 1 pd, Széll A.; 09.07. Szakmár (h.tó) 13 pd, Berdó J. Kovács S.; 09.07. Hortobágy (Halastó) 85 pd, Zeke T. és Tsai.; 09.14. Szeged (Fertő) 4 pd, Tokody B. és Tsai.; 09.14. Fábiánsebestyén (hígtrágya szikkasztó) 1 pd, Dr.Bod P.; 09.14. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Konyhás S. és Tsai.; 09.15. Szakmár (h.tó) 15 pd, Berdó J. – Kovács S.; 09.15. Köröstarcsa (Gácsháti h.tó) 1 pd, Boldog G.; 09.15. Kunmadaras (Kunkápolnási m.) 5 pd, Dr.Kovács G.; 09. 15. (Darvas (h.tó) 7 pd, Kurpé I.; 09.16. Kengyel (h.tó) 15 pd, Nagy Sz.; 09.20. Fábiánsebestyén (hígtrágya szikkasztó) 7 pd, Dr. Bod P.; 09.22. Hortobágy (Halastó) 12 pd, Szakáll L.; 10.06. u.ott 1 pd, Zeke T.; 11.16. Almásneszmély (Duna) 1 pd havasi partfutókkal, Schmidt A.

Sárgjáró (*Limicola falcinellus*): 1983.10.16. Hosszúpályi (Konyári-Sóstó) 3 pd (2 m-re bevértak) Zeke T. és Tsai.; 1985.08.22. Hortobágy (Feketerét) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 08.29. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, Schmidt E.; 09.07. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Győrössy T. és Tsai.; 09.22. u.ott 1 pd, Szakál L.

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*): 1983.08.30. Hortobágy (Akadémia-tó) 1 pd, 09.09. u.ott 1 pd, Dr.Kovács G.; 1984.06.03. Felsőszentiván (szikestó) 1 pd, Staudinger I.; 08.19. Dinnyés 1 pd, Árkosi J. — Kóczián A. — Takács V.; 1985.08.11. Gyula (szennyvíz-telep) 1 pd, Forgách B.; 08.15. Sárkeresztúr 1 pd, Márkus F.; 08.24. Szeged (Fertő) 1 tojó pd, Tokody B. és Tsai.

Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából

Ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*): 1985.09.14. Baja — Szeremle (szántóföldek felett) 2 ad. pd, Kalocsa B.; 09.29. Kemece (Bertény-tó) 1 pd (sötét változat) Fischer N.; 10.14-15. Szarvas (Iskolaföldi-h.tavak) 1–1 pd, Kakuk Cs.

Nyílfarkú halfarkas (*Stercorarius longicaudus*): 1983.10.05. Szigetszentmiklós (Háros) Duna, 1 ad. pd, Hajtó L.; 1985. 09.01. Hortobágy (Halastó) 1 ad. pd löve, Dr.Sterbetz I.

Dolmányos sirály (*Larus marinus*): 1974.09.—. Budapest (Duna) 1 pd, Fülöp L. Z.; 1976.11.22. Hortobágy (Halastó) 1 ad. pd, Dr. Kovács G.; 1982.02.21. — 03.06. Hortobágy (Halastó) 1 ad. pd, Dr.Kovács G.; 1983.05.29. Tömörkény (Csaj-tó) 1 juv. pd, (15 *L. argentatus* is a területen), Dr.Bod P.; 1984. 12.08. Szeged (Fehér-tó) 3 ad. pd, Siprikó S. (25 *L. argentatus* és 1 ad. *L. fuscus* között); 12.16. u.ott 3 pd, Bakacsi G.; — Selmeczi L.; 1985.04.14. Szeged (Fertő) 1 ad. pd, Széll Al.; 05.19. Székesfehérvár (Vörösmarty Tsz h.tava) 2 ad. pd, Morvai L. — Retz G. — Vinczai A.; 06.16. Bánhalma (h.tó) 3 pd (a területen még *L. fuscus*, *L. argentatus*, *L. canus*, *L. ridibundus*), Illés R.; 09.14. Szeged (Fertő) 1 ad. pd, Tokody B. és Tsai.; 10.13. Tahitótfalu (Duna) 1 juv. pd, Nagy I.; 10.20. Szeged (Fehértó) 1 pd, Széll A. és Tsai.; 11.14. u.ott 3 ad. pd, Tokody

B. és Tsai.; 11.16–17. 1–1 pd, Széll A. és Tsai.; 11.23. Szeged (Fertő) 1 ad. pd hering és ezüst sirályok között, Széll A. és Tsai.; 12.08–09. 1-1 pd, Széll A. – Tokody B.; 12.14. Szeged (Fehértó) 3 ad. pd, Tokody B. és Tsai.; 12.24. u.ott 1 pd, (ad.), Tokody B. és Tsai.; 12.28. u.ott 1 ad. pd, Széll A. és Tsai.

Heringsirály (*Larus fuscus*): 1982. 12.12. Nyergesújfalu – Tát (Duna) 9 pd, Szimuly Gy.; 1983.04.04. Tömörkény (Csaj-tó) 1 ad. pd, 04.08. 1 ad. pd, Bod P. – Zsótér L.; 04.17. Székesfehérvár (Vörösmarty Tsz. h.tava) 1 pd, Varga Gy.; 04.18. Szigetszentmiklós (Duna) 1 pd, Hajtó L.; 05.23. Tököl (Duna) 3 ad. pd, Hajtó L.; 06.13. Szeged – Fertő 1 ad. pd, Széll A.; 07.04. Tököl (Duna) 3 ad. pd, 07.06. u.ott 1 ad. pd, 07.28. Halásztelek (Duna) 8. ad. pd, 08.23. Szigetcsép (Duna) 3 ad. pd, 08.24.u.ott 1 ad. pd, 10.04. Szigetszentmiklós (Duna) 1 ad. pd, Hajtó L.; 10.13. Szeged (Fertő) 1 ad. pd, Széll A.; 10.30. Kunmadaras (Kunkápolnási m.) 1 pd, Dr. Kovács G.; 11.13. Boglárlelle (Irmapusztai h.tó) 1 ad. pd, Szatori J.; 11.13. Szeged (Fehértó) 2 ad. pd, Pus-kás L.; 11.13. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Zsótér L.; 11.13. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 pd, Dr. Kovács G.; 11.13. Fonyód (Balaton) 1 pd, Dr.Havranek L.; 1984.01.15. Fonyód (Zardavári berek) 1 pd, Dr. Havranek L.; 01.15. Fonyódliget (Balaton) 1 pd, Dr. Havranek L.; 04.29. Makád (Duna) 1 ad. pd, Hajtó L. Szabó S.; 05.09–10. Szigetszentmiklós (Duna) 1–1 ad. pd, Hajtó L. – Szabó S.; 06.06. Szigetszentmiklós (Duna) 3 pd, 06.22. Tököl (Duna) 1 pd, 07.24. Szigetcsép (Duna) 2 ad. pd, 08.03. Halásztelek (Duna) 14 ad. pd, 08.06. u.ott 5 pd, 08.08. Szigetszentmiklós (Duna) 7 ad. pd, Hajtó L.; 08.16. Gárdony (Velencei-tó) 1 pd, Zeke T. és Tsai.; 09.04. Halásztelek (Duna) 27. ad. pd, Hajtó L.; 09.16. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd. Dr.Bod P.; 09.16. Szeged (Fehértó) 1 pd, Széll. A.; 09.16. Naszály–Szomód (Feren-majori h.tó) 1 pd, Musicz L.; 10.13. Szeged (Fertő) 1 ad. pd, Széll A.; 10.14. Poroszló (Tisza II.), 3 ad. pd, Lipcsey I.; Fonyód (Zardavári berek és h.tó) 11+2+2 pd, Dr.Havranek L.; 10.16. Halásztelek (Duna) 1 ad. pd, Hajtó L.; 10.28. Ujszeged (Tisza) 1 pd, Dr.Kasza F.; 11.17. Biharugra (H.tó) 1 ad. pd, Csóti F.; 11.17. Hortobágy (Csécsi-tó) 1 pd, Dr. Kovács G.; 11.18.Fonyód (Zardavári-berek és h.tó) 6+8 pd, Dr. Havranek L.; 1985. 05.01.

Rétszilas (h.tó) 2 ad. pd, Schmidt E.; 05.01. Szeged (Fertő) 1 pd, Széll A.; 05.12. Balmazújváros (Virágoskúti h.tó) 3 pd, Dr. Sívágó M.; 06.16. Bánhalma (h.tó) 4 pd, Illés R.; 07.14. u.ott 1 pd, Illés R.; 08.15. Szeged (Fehértó) 1 ad. pd, Széll A.; 08.19. Hortobágy (Ágotapuszta) 1 ad. pd, Dr.Kovács G.; 09.14. Budapest (Duna) 1 ad. pd, Schmidt E.; 09.14. Zámoly (tározó) 5 pd, Gáspár A.; 09.24. Szeged (Fertő) 1 ad. pd, Széll A. és Tsai.; 09.28. u.ott 1 pd, Széll A. és Tsai.; 10.07. Rajka-Gönyü (Duna) 2 pd, Márkus F.; 10.12. Zámoly (tározó) 14 pd, Gáspár A.; 10.13. Hortobágy (Halastó) 1 ad. pd, Dr.Kovács G.; 10.20. Szeged-Fehértó 1 pd, Lukács T.; 10.21. u.ott 1 pd, Széll A.; 11.03. u.ott 1 ad. pd, 11.17. u.ott 1 pd, 11.18. u.ott, 1 pd, 11.23. (Szeged-Fertő) 3 ad. pd, 12.10. Szeged (Fehértó) 1 pd, Széll A. és Tsai.;

Kis sirály (*Larus minutus*): 1980.06.20. Szeged (Fertő) 14 juv. pd, 07.95. 1 pd, 07.09. 20 pd, 07.13. 7 juv. pd, 07.20. 58 pd, 07.26. 70 juv. pd, 09.19. 4 pd, 10.05. 1 ad. pd, Széll A.; 1981. 04.19. Tömörkény (Csaj-tó) 49 pd, 04.26. 72 pd, 07.05. 14 pd, 10.25. 3 pd, 11.15. 1 pd, Dr.Bod P.; 1982. 04.25. Tömörkény (Csaj-tó) 2 pd, 05.02. 94 pd, 05.08. 6 pd, 05.15. 3 pd, 05.22. 22 pd, 05.30. 14 pd, 06.05. 3 py, 07.04. 2 pd, 07.07. 1 pd, 08.01. 8 pd, 08.15. 8 pd, 08.29. 1 pd, 10.17. 1 pd, 12.19. 1 ad. pd, Dr.Bod P.; 05.02–03. Szeged (Fertő) 35+6 ad, 4 juv. pd.; 05.16. u.ott 80 pd, Széll A.; 1983. 04.17. Tömörkény (Csaj-tó) 3 pd, 04.24. 4 pd, Dr.Bod P. – Zsótér L.; 05.02. Csaj-tó 6 pd, Dr.Bod P.; 05.18. Ráckeve (Duna) 2 ad. pd, Hajtó L.; 05.22. Csaj-tó 3 pd, 05.29. u.ott 3 pd, Dr.Bod P.; 05.06. Szentés (Termál-tó) 1 pd, Dr.Bod P.; 06.04. Fábiansébestyén (hígrágya szikkasztó) 1 imm. pd, Dr.Bod P.; 06.19. Csaj-tó, 1 juv. pd, Dr. Bod P.; 06.21. Hortobágy (Akadémia-tó) 1 imm. pd, Dr.Kovács G.; 07.02. Csaj-tó 1 juv. pd, Dr.Bod P.; 07.05. Szigetszentmiklós (Dun) 1 ad. pd, Hajtó L.; 07.24. Csaj-tó 1 juv. pd, 07.31. 1 juv. pd, 08.12. 1 juv. pd, 1 ad. pd, 08.19. 1 juv. 08.28. 1 juv., 09.11. 1 juv., Dr.Bod P.; 09.17. Szeged (Fehértó) 1 pd, Liker A. – Kaufman G.; 09.19. Dinnyés (h.tó) 5 pd, Farkas L.; 11.12. Sumony (h.tó) 1 pd, Molnár I. – Dr. Oltai L.; 11.12. Csertő (h.tó) 2 pd, Wágner L.; 11.12. Fonyód (Zardavári h.tavak) 11 pd, Dr. Havranek L.; 10.16. Csertő (h.tó) 4 juv. pd.

Csüllő (*Rissa tridactyla*): 1983. 11.13. Szeged (Fehértó) 1 pd, Puskás L.; 12.26. Tata (Öreg-tó) 1 juv. pd, Dr.Sterbetz I.; 1984. 09.01. Sumony (h.tó) 1 pd, Molnár I.; 11.19. Tata (Réti-tavak) 1 pd, ifj. Zsákovics F.; 12.01. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Konyhás S. és Tsai.; 12.16. Szőgye – Vének (Duna) 1 pd, Dr. Rékási J.; 1985. 02.18. Szőgye – Vének (Duna) 1 pd, Dr.Rékási J.; 04. 14. Sumony (h.tó) 1 pd, Molnár I. és Tsai.; 09.05. Boglárlelle (Irmapusztai h.tó) 3 pd, Szász S.; 10.14. Tiszavasvári (Fehérszik) 4 ad. pd, Herczeg F.; 11.07. Szeged (Fehértó) 1 juv. pd, 11.08. u.ott 1 juv., 11.12. u.ott 1 juv., 11.13. u.ott 1 juv. pd., Széll A. és Tsai.; 11.14. Budapest, (Duna) 1 pd, Árkosi J.; 11.16. Szakmár (h.tó) 1 juv. pd, Berdó J. – Kovács S.; 11.17. Poroszló (Tisza II.) 1 ad. pd, Lipcsey I.; 11.17–18. Baja (Sugovica) 1 juv. pd, Kalocsa B.; 11.22. Szeged (Fehértó) 1 juv. pd. Széll A.;

Kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*): 1980. 06.25. Szeged (Fertő) 1 pd, Széll A.; 1984. 05.12. Sumony (h.tó) 1 pd, Molnár I. és Tsai.; 1985. 04.27. Rétszilás (h.tó) 1 pd, Boros E. – Csépany Z. – Schmidt A.; 07.17. Szeged (Fertő) 1 pd, Tokody B.

Kenticsér (*Sterna sandvicensis*): 1984. 08.15. Sumony (h.tó) 2 pd, MME Baranya megyei Hcs. tábor.

Kis csér (*Sterna albifrons*): 1983. 05.23. Tököl (Duna) 2 pd, Hajtó L.; 06.19. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr.Bod P.; 1984. 08. 13. Tököl (Duna) 1 pd, 08.16. u.ott 6 pd, Hajtó L.; 08.13. Sumony (h.tó) 2 pd, 08.15. u.ott 1 pd, MME Gyűrűzőtábor. 1985. 03.21. Boglárlelle (Irmapusztai h.tó) 1 pd, Fischer N. – Molnár I.; 06.16. Bánhalma (h.tó) 2 pd, Illés R.; 07.07. Hortobágy (Feketerét) 1 ad. pd, Zeke T. és Tsai.; 07.09. Balmazújváros (Nagyszik) 2 ad., 1 juv. pd, Zeke T. és Tsai.; 07.11. Hortobágy (Feketerét) 1 pd, MME Tábor.; 07.13. Kisbalaton (tározó I.) 1 ad. pd, Vágner G.; 07.17. Szeged (Fertő) 1 ad., 2 juv. pd, Tokody B.; 07.18. u.ott 1 ad., 1 juv. pd, Tokody B.; 07.21. Gyula (Dénesmajori h.tó) 1 pd, Forgách B.; 08.01. u.ott 4 ad., + 1 juv. pd, Forgách B.; 08.24. Szeged (Fertő) 1 ad. pd, Tokody B. és Tsai.

ETOLÓGIA

Meddő gólyák (*Ciconia ciconia*) szokatlanul nagszámú gyülekezése a Hortobágyon

1987-ben az előző évihez képest jelentősen nőtt területünkön a gólyapárok száma. Üresen hagyott fészkek úgyszólván egy sem akadt. Ugyanakkor feltűnő volt egyes pusztákon a nem fészkelő, valószínűleg ivaréretlen egyedekből összeverődött gólyacsapatok megjelenése. Angyalháza, Ágota, Borzas, Pentezug, Szelencés, Zám pusztákon rendszeresen, a Kunmadarasi pusztán pedig alkalmasig figyeltünk meg ott tartózkodó csapatokat, 5-22 pd. közötti mennyiségben. Legnagyobb számban azonban a Nagyiváni-pusztá déleleti részén gyülekeztek, ahol június elején 40-50 példány jelent meg és létszámuk fokozatosan gyarapodott. Június 26-án Csuvár Zsolt és Pásti Csaba segítségével már 130 példányt számláltam meg, egyetlen csapatban. Napközben a sáskák által ellepett, kiszáradóban lévő félmagas *Puccinellietum* gypet, olykor pedig a szinte embermagas *Alopecuretum* rétet járták, tömött, összetartó csapatban. Éjszakára a kútgémekekre, kútágasokra, dörögölöző-oszlopokra, elhagyott pásztorkunyhókra, karámokra, előző évi szénabálákra szálltak.

Ugyanebben az időben a szomszédos Zám pusztán nemcsak fehér gólyák, hanem egy ivaréretlen fekete gólya is tartózkodott. Az előzőekben ismertetett gyülekezéshez hasonló gólya-átnyarást említ a Hortobágy területéről 1965-ből Kovács Béla is. (AQUILA, 1968. 281-282).

Dr.Kovács Gábor

Hat madárfajt utánzó kert rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*)

1986.június 13-án Nádasd határában a malomtói erdészház mögött álló idős lucfenyők csúcsáról váratlanul a fitiszfűzike (*Phylloscopus trochila*) ének hallatszott. Távcsővel néztem arrafelé, annál is inkább, mert ugyanarról a helyről több más faj is szólt egymás után. A látómezőben egy hím kerti rozsdafarkú tűnt fel és rövid időn belül még a következő fajokat utánozta: csilpcsalp- és sisegő fűzike (*Ph.collybita*, *Ph. sibilatrix*), fenyves- és bubos cinege (*Parus ater*, *P.cristatus*), valamint a kis poszáta (*Sylvia curruca*). Valamennyi említett faj fészkel a környéken csak a hangok gazdája nem. A csak ezen a napon látott, kóborlóként feltűnt kerti rozsdafarkú egész nap kitartóan énekelt, egymásba szőtte az utánzott fajok hangját és keverte saját strófiaival.

Varga László

Szalakótát (*Coracias garrulus*) támadó kékvércse (*Falco vespertinus*)

1987. július 10-én a fülöpházai „Madarász Suli” táborának résztvevőjeként, Zsoldos Árpád vezetésével a Kondor-tó partján megfigyeltünk egy kékvércse hímet, amint egy szalakótát üldözött. A szalakóta csőréből egy zöldes színű gyík lógott ki, és a vércse éles hangokat hallatva próbálta megszerezni azt. Kb. 40 másodperces üldözés után a vércsének sikerült a bal lábával kikapnia a zsákmányt a szalakóta csőréből.

Bóhm András

Hollók (*Corvus corax*) fészekrablási kísérlete

1987.április 18-án késő délután a Bakonyban egy alászorult bükkfán kisméretű ragadozómadár-fészket találtam. A fészekből kilátszott a kotló madár farka. A szomszéd fa megkocantásával sikerült a fészek elhagyására bírni. Egerészölyv (*Buteo buteo*) ült a tojásokon. Pár másodperc múlva két holló jött a fészekhez,

korrogtak, de jelenlétemben nem mertek a fészekre szállni. Néha felrepültek a magasba, majd zuhanva támadtak a fészekre, miközben klik-klik hangot hallattak. Hosszas kísérletezés után távoztak, de tíz perc múlva újra visszajöttek. Akkor az egyik madár valami élelmet tartott a csőrében, ezért csak a párja támadta újra a fészket. Az előbbi hamarosan el is távozott, s néhány perc múlva a másik is. Talán fél óra múlva ismét megjelent az egyik holló, de hamarosan eltávozott. Ekkor már sötétedett. A fészek tulajdonosa csak később jött vissza. Majdnem egy órát töltött távol.

Fenyvesi László

Összegabalyodott kékcinegék (*Parus caeruleus*)

Közismert, hogy a cinege-párok – sok más madárfajhoz hasonlóan – a fészek körüli területet maguk számára lefoglalják, ún. territóriumot tartanak. Ennek védelme a hím feladata, mely a területre fenntartott igényét énekléssel jelzi. A betolakodó vagy betévedő fajtársait pedig elűzi. Kedvező fészkelőhelyen a territóriumok egymást érhetik, s így a határokon viszonylag gyakran bontakozhatnak ki látványos territórium-harcok.

1987. április 22-én egy Dobogókő környéki tölgyesben két hevesen verekedő kékcinegét figyeltem meg. A madarak az avarban hemperegtek, majd látszólag megnyugodtak, a közeledtemre sem repültek el. Kiterjesztett szárnyal, csőrükkel egymás lábát fogva találtam rájuk. Oly szorosan fogták egymást, hogy kézzel nekem kellett szétválasztani őket.

Dr.Moskát Csaba

Darázsölyv (*Pernis apivorus*) fészeknél végzett megfigyelések

Kőrösladány környékén júliusban alkalmam volt megfigyelni, hogy egy gát oldalában egy madár tőlem 100-150 m-re rúgta a földet és a darazsak méltatlankodva támadták. A madár 10 perc múlva egy nagyobb darab lépet vett ki a földből, majd fogta azt és az erdő felé elvitte. Négy napi keresés után egy gyakran

használt erdei úton egy akácfán, egy nagyobb fészket figyeltem meg. A fészekben ragadozómadár kotlott. Fél óra múlva felállt és nézelődött. Párja egy lépdarabbal érkezett meg és azt a kotló madárnak átadta. Két hét múlva gyűrűkkel és mászóvassal érkeztem erre a helyre. Az öreg madarak a fészek felett köröztek. A fészekhez közeledve egyik öreg madár éles hanggal riasztott. Ez a hang kissé hasonlított az egerészölyvéhez. A fészekben két darázsölyv fióka volt. A fészek szélén lárvákkal tele lépek. Fel tettem a madarakra a gyűrűket és lemásztam.

A darázsölyv fészektől kb. 20 m-re az erdő szélén egy nyárfán egy dolmányos varjú fészek volt. Kabasölyvom riasztására lettem figyelmes, és fiatal kabákat láttam ülni a fészek szélén.

Igen érdekes, hogy két ragadozómadárfaj is megfér egymás mellett anélkül, hogy zavarnák egymást. Remélem a környezetük háborítatlan marad és a madarakat a nyáron megint újra a helyükön üdvözölhetem.

ifj.Puskás László

Nagy fakopáncsok (*Dendrocopos maior*) szokatlan viselkedésformái

Az emberi civilizációhoz, a városi környezethez alkalmazkodó madárfajok egyedei időnként a természetes környezetben megszokottól lényegesen eltérő módon viselkednek. Két alkalommal tapasztaltunk a nagy fakopáncs esetében ilyen tevékenységet.

1. 1985. május 8-án a soproni Erzsébet-kertben voltunk tanúi annak, hogy egy tojó példány az utcai szeméthyűjtő peremére szállt, majd hozzáfogott a kuka kiürítéséhez. A földre dobálta a papírszemetet és egyéb hulladékot. Véleményünk szerint az ételmaradékokra összeseregülő rovarokra vadászott (ez nem derült ki egyértelműen, mert a járókelőktől megriadva elrepült).
2. 1987. május 9-én szintén az Erzsébet-kertben figyeltünk meg egy hím példányt, amely a harkályok megszokott tavaszi territóriumjelző dobolására nem odvas fatörzset, hanem egy

útszéli lámpa alumínium védőburkolatát választotta. Ehhez a művelethez kb. 30°-os dőlésszögű sima fémfelületen kellett egyensúlyoznia. Ezt a madarat mások is megfigyelték – ugyanott –, amint a lámpabúrát kalapálta.

Pellinger Attila – Jánoska Ferenc

Kiegészítés a Madártani Tájékoztató 1986. január-márciusi számában megjelent Dr.Faragó Sándor: „Libahűség” c. etológiai cikkéhez.

A leírás első mondata így hangzik: „A libák párkapcsolatáról, hűségéről sok tanulmány készült, elsősorban Konrad Lorenz és követői jóvoltából.” Legyen szabad ehhez a következőt hozzáfűzőm.

Visszaemlékezve, hogy a kérdéssel Dr.Vönözky Schenck Jakab, európai ornitológusunk foglalkozott a Buvár valamelyik számában, vettem a fáradságot és 1935-től a Buvár megindulásától áttanulmányoztam az évfolyamokat. Így megtaláltam az 1940. évi júliusi számban a kérdéses írást „A madárvonulás titkai” címmel. Az első fejezetből idézek: „Megható jelenet, amikor ilyen szárnyaszegett vadlúd gyalogosan vág neki a nagy útnak, az elérhetetlen szibériai tundra felé. Síró, panaszos szóval, ügetve halad pont abban az irányban, mint a sebesen tovaszárnyaló vadlúd ékek. Előtte mindig fölrebben épszárnyú párja s amikor beéri, panaszos hívó szóval sürgeti, hogy kövesse. Szegény szárnyaszegett vadlúd. Sohase éri el az otthonát.” . . .

Az általam közölt idézetből látható, hogy néhai tudósunk, hamarabb leköszölte a megfigyelést, mint Konrad Lorenz.

Mivel a Magyar Madártani Intézet teljes anyaga a Herman Ottó úton 1945-ben elégett, úgy érzem helyes felhívnom a figyelmet magyar madártani kutatónk egy elfelejtett írására.

Dr.Bócai Bátor

VeGyeS hírek

A fülemülesíp tovább szól

Amikor ott álltunk a sírnál, ahol lassan lefelé ereszkedett a korporsó, egy tengelic repült át hangosan hívogatva a temető felett. Egyik kedvenc madara volt, a „tiglinc”, ahogy becézve és szeretettel emlegetni szokta. 75 éves korában, 1987. augusztusában váratlan hirtelenséggel hagyott itt minket Dandl József, az öreg madarász, a háború romjaiból ujjáépülő Madártani Intézet egyik első külső munkatársa. A madártanhoz, a madarászathoz haláláig hű maradt. Különösen sokat foglalkozott a sármányokkal, egyebek mellett nevéhez fűződik a bajszos sármány hazai fészkelésének bizonyítása is. Az utolsó napokig tele volt tervekkel, kereste a karmazsin pirók feltételezett hazai költőhelyét, és készült a Budakeszi Bodzás árokhoz, ahol a táborok idején annyi éven át mindig jelen volt. Az ott dolgozó fiatalok szerették és tisztelték. Kitűnően főzött, akár az egész táborra is, dohogott, ha valami nem úgy ment, ahogy a madártan érdekei kívánták, de ezért nem haragudott rá senki. Ha meglátogattam a tábort, rendszerint ősz feje és jellegzetesen zömök alakja volt az első, ami a sátrak között már távolról a szemembe tűnt. . .

Sokat madarásztunk együtt a budaörsi dombok között, a ma már csak emlékekben élő Solymári tónál, az ugyancsak eltűnt Nagykovácsi bodzás árok mentén és persze a Budakeszi ároknál. Az évtizedekre visszanyúló közös utakról már csak naplóm fakuló lapjai árulkodnak. Ha néha esténként feljött hozzám, vacsora közben mindig felelevenítettük a múltat s a beszélgetés refrénje lehetett volna az „Emlékszel?” szócska. A leggyakrabban talán éppen abban az időszakban jártunk együtt, amikor a halál láthatatlan karja utána nyúlt, augusztusban, amikor érik a bodza és vonulnak a nagy fülemülék. Az ő keze munkája az a pulykacsontból készült fülemülesíp, amelyet azóta is használok s amelyel az elmúlt nyár végén is sikerült szóra bírnom a bokrok között bújkáló vörhenyesbarna madarakat. Ha a számhoz emeltem,

mindíg ott éreztem magam mellett öreg barátomat. Szinte vártam, hogy megszólaljon: „Rakjunk kandlit a Schwarz-nak!”, ahogy mókás komolyan mondani szokta. Elmentél Jóska, de a síp, amit nekem készítettél, itt maradt és tovább szól.

Csalogatja a fülemüléket, feketéket és vöröseket egyaránt. És ha belefújok, ma is mindig Rád gondolok.

Schmidt Egon

A visszatelepítési (repatriációs) programok tanulságai

A.M. Lyles és R.M. May „Problems in leaving the ark” címmel áttekintő dolgozatot közöltek a természetvédelmi célú madár- és emlős visszatelepítési programról a Nature folyóirat 6110. számában (1987. 326.évf. 245-246. old.). Mivel a Magyar Madártani Egyesület szervezésében több ilyen program is folyik (kékcsőrű réce, uhu), az alábbi összefoglaló dolgozat ismerete remélhetőleg segíteni fogja a programok sikeres végrehajtását.

A.M. Lyles és R.M. May a következő pontokba sűrítik a visszatelepítések eddigi tanulságait:

Az első fontos tanulság, hogy mielőtt megkísérelnénk a visszatelepítést, meg kell állapítani az eredeti populáció csökkenését, vagy kipusztulását okozó tényezőket és ezeket a tényezőket a sikeres újratelepítés érdekében meg kell szüntetni. Ez elmaradt a Hawaii-szigeteken élő nénéílúd (*Branta sandvicensis*) esetében. A század közepén a lúd majdnem kipusztult, de a kipusztulást okozó tényezőket nem sikerült megtalálni. Így nem csoda, hogy a hatalmas erőfeszítések ellenére (1960 és 78 között 1761 fogságban felnevelt madarat engedtek el) a 750 fős populáció még mindig nem volt önfenntartó 1978-ban.

A szerzőpáros szerint a második tanulság a kibocsátás helyének rossz megválasztásából ered. A természetből eltűnt fajok ökológiai igénye a rokon fajok vizsgálata alapján állapítható meg, illetve a próbaelengedések alapján tapasztalható ki. A himalájai fácán (*Catreas wallichii*) visszatelepítése Pakisztánba kezdetben sikertelen volt, a kibocsátott madarak túlélési aránya alacsony maradt. Ezután rádiótelemetriával meghatározták a fácán élőhelyigényét,

és az eredmények alapján kiválasztott új kibocsátási helyen a fácánok túlélése jóval magasabb volt.

A visszatelepítési programok harmadik szempontja a kibocsátandó alapító populáció genetikai összetételére vonatkozik. Mivel a mesterséges szaporítás (zárt térben, állatkertekben) csak a kipusztulás előtt közvetlenül történik rendszerint, amikor a genetikai variabilitás nagyrésze már elveszett, valamilyen módszerrel meg kell találnunk a kibocsátandó „legjobb” genetikai összetételét. Erre két lehetőség kínálkozik. Az egyik lehetőség, hogy a kibocsátandó állományt több alfaj vagy populáció hibridizálásával állítjuk elő, majd a természetes szelekciókra bízunk a „helyes”, lokálisan adaptálódott genotípus kiválasztását. Ez a meközelítési mód sikerrel járt a róka (*Vulpes vulpes*) kanadai visszatelepítésében, de kudarccal végződött a csehszlovákiai kőszáli kecske (*Capra ibex*) esetében, mert a hibridizálással előállított kőszáli kecske populáció rossz időszakban szaporodott. A másik, ezzel ellentétes meközelítési mód szerint a visszatelepítendő állományt a lokálisan adaptálódott alfaj, vagy populáció tagjai közül választjuk ki, azaz egy kis genetikai variabilitású állomány képezi az alapító populációt. Ezt a meközelítési módot alkalmazták a Pociliopsis occidentalis hal amazonasi visszatelepítésében, amikor az eredeti populációból származó egyedeket fogságban szaporították, majd az ebből a populációból született utódokat telepítették vissza. Az utóbbi esetben a szerzőpáros véleménye szerint kívánatos, hogy minél kevesebb legyen a vadon befogott, és a kibocsátás közötti generációk száma, a genetikai változatosság kisebb elvesztése miatt.

A visszatelepítési programokból szerzett negyedik tapasztalat a szociális állatok összetartozó csoportokban elengedése volt. Ha a kibocsátás helyén hosszabb-rövidebb ideig ketrecekben tartjuk az állatokat, és megvárjuk míg a csoport szociális szerkezete kialakul, egyrészt kisebb lesz a kibocsátásból származó stressz, másrészt megakadályozzuk a csoport feloszlását a kiengedés után. Az állatok fokozatos alkalmazkodását elősegíthetjük ezenkívül táplálék és búvóhely biztosításával a kibocsátás után is. Az oryx (*Oryx leucoryx*) visszatelepítését Omanba úgy végezték, hogy 17 egyedeket két ketrecekben tartottak a kibocsátás helyén.

Amikor a csapatokon belül a szociális kapcsolatok kialakultak, és a szexuális viselkedés összes eleme előfordult, megkezdték a kiengetésüket. Ennek köszönhető, hogy 15 borjú született és csak 6 pusztult el 1980 és 84. között. A territoriális állatok visszatelepítése nehezebb, mert mindegyik csoportot más helyen kell elengedni. A szociális és territoriális viselkedés figyelembevételével történt a vidra (*Lutra lutra*) angliai visszatelepítése, ahonnét az 50-es és 60-as években eltűnt. Négy csoportot engedtek el különböző helyeken 1983-85 között, miután a helyi körülményekhez alkalmazkodtak. A csoportok mindegyike fogságban született 2 nőtényt és egy hímét tartalmazott. A visszatelepítés a A.M. Lyles és R.M. May szerint sikeres, mert a vidrák újabb területeket hódítottak meg, és sikeresen szaporodtak.

Az ötödik lényeges tanulsága a visszatelepítéseknek a fejlett szociális viselkedésű állatokra vonatkozik. A fogságban tartás alatt a genetikai változatosság csökkenéséhez hasonlóan a szociálisan meghatározott viselkedésrepertoár egyes elemei is irreverzibilisen elveszhetnek. A fogságban született egyedeket tanítással „rehabilitálni” lehet részlegesen, de az így kikerült egyedek túlélési esélyei lényegesen kisebbek társikénál.

Ahogy a szerzőpáros szemléletes hasonlatával kifejezi, sok faj létét fenyegeti az emberiség áradata míg várakoznak a Noé bárkájába bejutásra, azaz, hogy visszatelepítési programokkal megmentjük őket a kipusztulástól. Mivel a jövőben a veszélyeztetett fajok száma újabbakkal fog bővülni, ezért azonkívül, hogy természet- és madárvédelmi akciókkal a várakozási listára kerülő fajok számát próbáljuk csökkenteni, fel kell készülnünk arra, hogy újabb fajokat kell felvenni a Noé bárkájába, és elősegíteni sikeres bárkaelhagyásukat.

Dr.Székely Tamás

Fészekkárttyák és fenológiai kártyák: az adatbank alapelemei

1939-ben az angol madármegfigyelők zsebben hordható nyomtatott kártyákat kezdtek használni a terepen talált fészkek adatainak a helyszínen való feljegyzésére. Erre a tudományos világ akkor kezdett felfigyelni, amikor az 50-es évek elején évente mintegy tízezer kártyát küldtek be az angol megfigyelők a központi madártani szervezethez (British Trust for Ornithology). Nyilvánvalóvá vált, hogy óriási adattárat lehet így összeállítani, mely hasznos segítség a fauna előfordulási körülményeinek és költésbiológiájának ismeretéhez. Azóta a fészekkárttyák használata világszerte elterjedt. Az ötvenes években az angol kártyarendszert bevezettük Kanadában, majd hamarosan átvette az USA, valamint sok európai és tengerentúli ország.

Egyszerű, 10 x 15 cm-es fehér kártyákat nyomattunk. Az egyik oldalon a megfigyelő neve, lakása, a megfigyelés helye, dátuma, a megfigyelt madárfaj neve és a fészkelés körülményei (milyen élőhelyen, milyen fán, bokron, sziklán, épületen, milyen magasan volt a fészkek) írhatók be a megadott rovatokba. A másik oldalra a fészkelési adatok kerülnek: a tojások vagy fiókák száma, ott volt-e a madárszülő, etetett-e, kirepültek-e a fiókák, ha nem akkor miért, stb. A legtöbb kártyát csak egyszer használjuk, pl. kiránduláson, amikor egy fészekre bukkanva azt többször nem lesz alkalmunk megfigyelni. Még értékesebb azonban a fészkelési dinamika részleteinek megismerésére azok a kártyák, amelyeken a ház körül, vagy a rendszeresen látogatott terepen talált (szabodon vagy fészekoduban lévő) fészkeket a megfigyelő többször is ellenőrizheti, és a fészkek alj sorsát a kirepülésig, vagy még tovább is tudja regisztrálni. Az első típusú megfigyelés a ritkábban megfigyelt fajok elterjedési adataihoz és fenológiájához, a második típusú, ismételten használt kártya a közönségesebb fajok költésbiológiájához, populációdinamikájához szolgáltat adatokat. A telepesen költő madaraknál ún. kolóniakártyák is elterjedtek.

Egy dankasirály, vagy molnárfecske kolónia adatainak rögzítésére sok tucat kártyára volna szükség; sok időt venne igénybe az általános adatok ennyiszor való ismétlése. A kolóniakártya hátoldalán saktáblaszerűen kitöltendő rácsozat van nyomva, melyeket gyorsan kitölthetünk, megszámlolva, hogy, hány fészek van félig kész állapotban, hány tavalyi fészek áll üresen, hányban van 1, 2, 3 stb. tojás vagy fióka. A rácsozat minden kockájában előre ki van nyomtatva mire szolgál, úgyhogy csak egy számot kell beírni. Természetesen a fészektelep többszöri látogatásakor mindig új kártyát töltünk ki.

A kártyákat a fészkelési évad végén a „központba” kell küldeni, ahol besorolják őket az adattárba, faj és év szerint, csoportosítva. (Nálunk pl. a Madártani Egyesület volna ilyen alkalmas „központi” szerv!). A központ évi jelentésében megjelenik az adatszolgáltatók névsora: ami csakhamar nemes versengés tárgya lesz: ki küldte be idén a legtöbb kártyát, ki talált új, eddig azon a vidéken költőfajként nem bizonyított fajt. Az önkéntes megfigyelőkre az is buzdítólag hat, hogy amikor egy fajból már sok kártya összegyűlt, egy tudományos munkatárs cikkben foglalja össze és dolgozza fel annak a költésbiológiáját, és a köszönetmondások során megemlékezik az adatszolgáltatókról.

Külföldön egy másik kártyatípus, az ún. „Check-list” is nagyon elterjedt. Ez nem fészkelési hanem egyszerű faunisztikai, csak előfordulást jelző előnyomott fajlista, ahol a faj neve, esetleg várható megfigyelési évszaka melletti üres kockába tehetünk egy „check” jelet, vagyis egy egyszerű „+” jelet. Minden kirándulásra külön kártyát használunk, és a fejlécen kitöltjük a dátumot, a megfigyelés helyét, a habitat-ot, az időjárási adatokat, stb.

A legelső ilyen típusú kártyák egyike tudomásom szerint az a kérdőív volt, amit a múlt század végén nagy tudósunk és tudományszervezőnk Herman Ottó küldetett ki az ország minden tanítójához és erdészéhez, az első fecske, gólya, kakuk, stb. bejegyzésére. Finnországban Herman szintén híres ornitológus kortársa, Palmén professzor honosította meg a fenológiai kártyát

kis füzetke formájában: ebben olyan adatokat is kértek mint „Mikor olvadt el a jég a helybeli folyón vagy tavon? Mikor váltak a földek vagy erdők hómentessé? Mikor virított ki az első golya-hír? Mikor hullatta le a nyírfa a lombját?” stb.

Nagy hasznára válna a magyar madártani kutatásnak, de az európa-szerte folyó kutatásoknak, ha a fészekkártya és a fenológiai adatkárgya intézménye nálunk is meghonosodna, vagy ami az utóbbit illeti, visszahonosodna.

Dr.Udvardy Miklós

A „FÉSZEKKÁRTYA” adatgyűjtő program indítását 1988-ra tervezzük. A MME Faunisztikai Szakosztályának vezetősége kéri mindazon tagtársak jelentkezését, akik be kívánnak kapcsolódni a programba, s egyben kérjük jelezzék mennyi fészekkártját igényelnek az 1988-as évre.

(Cím: Dr.Bankovics Attila, Természettudományi Múzeum Állattára, 1088. Budapest, Baross u.13.)

Szerkesztőség

Helyesbítés

A Madártani Tájékoztató 1986. 2/3. számában a 33. oldalon sajnálatos elírás történt. Az üstökös gémmel adatokként feltüntetett fészkelő állományok valójában a nagy kócsag 1986. évi költési adatai. Az elírásért elnézést kérünk, egyben kérjük, mindenki saját példányán javítsa ki a hibát.

Schmidt Egon

Albino madarak megfigyelése Dombóváron

1985. szeptember 9-én Dombóvár-alsó vasútállomáson tartózkodott megfigyelőtársam, amikor egy teljesen fehér házi verébre lett figyelmes. Többször leszállt az útra, majd ismét felreppent az egyik közeli épületre. Ezután csatlakozott egy házi veréb csapatához, amelyben igen otthonosan viselkedett. Nem volt félnék, a csoport egyedei nem bántották. Később többször és többen is láttuk.

Nagy Sándor: 1986.IV.12, V.3-án, IX.26. és XII.24.

1987. III. 4., VI.15-én.

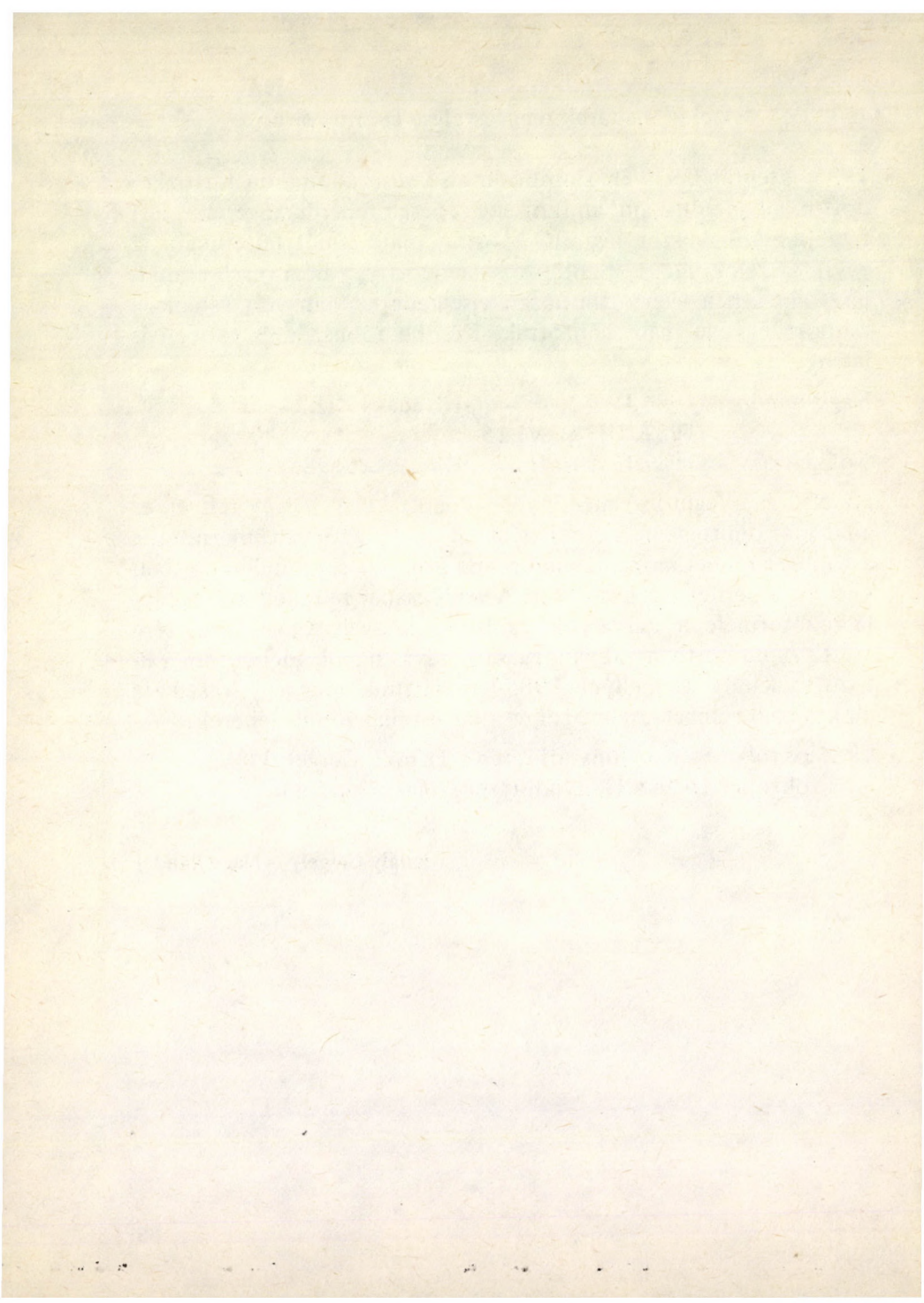
Nok János: 1987.II. 24., II.27. Király G.: 1985.X. 7-én.

Az első és a legutolsó megfigyelés között közel két év telt el, az adat már önmagában is érdekes. Amit még megfigyeltünk, mindíg a többi verébbel mozgott együtt. Ha felrepültek, minden esetben került a periférikus helyzetet. A verébcsoport téli mozgása és táplálkozóterülete a karvalyok és héják kedvelt vadászterületére esett. A csoportban való mozgása a havas napok idején sem változott. Király Gergellyel 1985-ben láttunk még egy részleges albino házi verebet. Az evezői és a faroktollai voltak fehérek.

1985.október 8-án a Hunyadi-téren (Király Gergely)

október 16-án a Hunyadi-téren (Nagy Sándor)

Király Gergely – Nagy Sándor

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Árkosi József–Kóczyán Attila: Összefoglaló jelentés a Duna két szakaszának madármegfigyeléseiről 1985. és 1986. évben.	27.
Dr. Bókai Bátor: Kiegészítés a Madártani Tájékoztató 1986. január–márciusi számában megjelent Dr. Faragó Sándor: „Libahúség” c. etológiai cikkéhez	77.
Boros Emil–Schmidt András: Faunisztikai adatok a fülöpszállási és a szabadszállási szikes tavak környékéről 1985–86-ból	35.
Boros Emil–Csépany Zoltán–Nagy Zoltán–Schmidt András–Szigeti Balázs: Ritkább fajok adatai 1985. VI–XII. időközéből	47.
Böhm András: Szalakótát (<i>Coracias garrulus</i>) támadó kékvércse (<i>Falco vespertinus</i>)	74.
Császár Ede: Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>) visszajuttatása Spanyolországba.	11.
Emri Tamás–Győrösy Tamás–Zeke Tamás: Az 1986-os nyárvégi Limikola-vonulás az Akadémia-tavon	33.
Dr. Faragó Sándor–Márkus Ferenc: Réti sasok (<i>Haliaeetus albicilla</i>) telelése a Duna magyarországi felső szakaszán	15.
Dr. Faragó Sándor–Márkus Ferenc: Néhány telelő récefaj állományának tetőzése a Duna magyarországi felső szakaszán 1985/86. telén.	23.
Fenyvesi László: Hollók (<i>Corvus corax</i>) fészekrablási kísérlete.	74.
Haraszthy László: Házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>) fészekáthelyezése	19.
Kalivoda Béla: Adatok az erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>) táplálkozásához.	27.
Dr. Kalotás Zsolt: Daru (<i>Grus grus</i>) adatok a Dunántúlról	43.
Dr. Kalotás Zsolt: Az 1986-87. évi szokatlanul kemény tél néhány madártani vonatkozásáról	9.

Dr. Kasza Ferenc: Adatok a fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>) fészkeléséhez	15.
Kállay György: Nemzetközi Madárvédelmi Konferenciát szervezett az MME (Visegrád, 1987. május 13–18.)	3.
Király Gergely–Nagy Sándor: Albino madarak megfigyelése Dombóváron.	85.
Dr. Kovács Gábor: Meddő gólyák (<i>Ciconia ciconia</i>) szokatlanul nagyszámú gyülekezése a Hortobágyon	73.
Dr. Kovács Gábor: Limikolák megjelenése szántó traktort követő madáregyüttesben	22.
Dr. Kovács Gábor: Kacagócsér (<i>Gelochelidon nilotica</i>) újabb előfordulása a Hortobágyon.	57.
Márkus Ferenc: Legfontosabb madárélőhelyek számbavétele Európában (ICBP munkaprogram)	6.
Molnár László: Ujjaslile (<i>P.squatarola</i>) adatok 1985-ből	45.
Molnár László: Északi bűvár (<i>G.stellata</i>) adatok 1982–1985 időközéből	44.
Molnár László: Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából XIV	58.
Dr. Moskát Csaba: Összegabalyodott kékcinegék (<i>Paruscaeruleus</i>).	75.
Nagy Sándor: Városban költő kis őrgébics (<i>Lanius minor</i>)	30.
Pálvölgyi Tamás: Sikeres macskabagoly (<i>Strix aluco</i>) telepítés a Keleti-Bakonyba.	20.
Pellinger Attila–Jánoska Ferenc: Nagy fakopáncsok (<i>Dendrocopos maior</i>) szokatlan viselkedésformái	76.
Pellinger Attila–Frank Tamás: Megfigyelések a búbospacsirták (<i>Galerida cristata</i>) urbanizációjáról	29.
ifj. Puskás László: Darázsölyv (<i>Pernis apivorus</i>) fészeknél végzett megfigyelések	75.
Schmidt Egon: A fülemülesíp tovább szól	78.
Schmidt Egon: Helyesbítés	84.
Süveges Zsolt–Nagy Sándor: Búbosbanka (<i>Upupa epops</i>) költése méhkaptárban	31.

Dr. Székely Tamás: A visszatelepítési (repatriációs) programok tanulságai	79.
Dr. Udvardy Miklós: Fészekkárták és fenológiai kártyák: az adatbank alapeleméi	82.
Varga László: Túzok (<i>Otis tarda</i>) Szombathely környékén	57.
Varga László: Hat madárfajt utánzó kerti rozsdafarkú (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	74.
Varga László: Adatok a búbos cinege (<i>Parus oristatus</i>) Vas megyei fészkeléséhez	40.
Varga Zsolt: Madártani felmérések az Aggteleki Nemzeti Park területén 1986-ban	51.
Ványi Róbert: Pusztai sas (<i>Aquila nipalensis</i>) a Nagy-Sárréten	54.
Zeke Tamás: Nagy lilik (<i>Anser albifrons</i>) nyári előfordulása a Hortobágyon	58.
Zsin Géza: Telelő kék galambok (<i>Columba oenas</i>) az etetőn	13.

Kizárólag belső terjesztésre.
Készült a Magyar Madártani Egyesület
házinyomdájában
Felolvasó kiadó: Páchy Tamás